

Møte tirsdag den 5. mai 2009 kl. 10

President: Thorbjørn Jagland

Dagsorden (nr. 77):

1. Redegjørelse av utenriksministeren om viktige EU- og EØS-saker
2. Innstilling fra utenrikskomiteen om næringslivets samsfunnsansvar i en global økonomi (Innst. S. nr. 200 (2008–2009), jf. St.meld. nr. 10 (2008–2009))
3. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Jan Arild Ellingsen, Solveig Horne og Thore A. Nistad om ikke å innføre den planlagte forskrift om regulering av politiets arbeidstid (Innst. S. nr. 205 (2008–2009), jf. Dokument nr. 8:35 (2008–2009))
4. Forslag fra stortingsrepresentant Per-Willy Amundsen på vegne av Fremskrittspartiet oversendt fra Odelstingets møte 23. april 2009 (jf. Innst. O. nr. 63):
«Stortinget ber Regjeringen anvende beskyttelsesklausulen i EØS-utvidelsesavtalen med bakgrunn i arbeidsmarkedsforholdene som følge av finanskrisen.»
5. Interpellasjon fra representanten Ola T. Lånke til forsknings- og høyere utdanningsministeren:

«Nordområdene og Arktis har for tiden stor oppmerksomhet på forskningsfeltet. På grunn av sin geografiske plassering er Norge tildelt en sentral posisjon innenfor internasjonale nettverk knyttet til miljø- og klimaforskning. Som forvaltningsansvarlig i viktige deler av dette området er det viktig at Norge inntar en lederrolle innenfor arktiske studier og polarforskning, et forskningsområde hvor vi har gode forutsetninger for å yte vesentlige bidrag. Mye av denne forskningen er allerede i dag lokalisert til Svalbard. Et viktig tema vil være i hvor stor grad forskning i fremtiden vil utgjøre en bæresøyle i norsk svalbardpolitikk. For tiden meldes det imidlertid at institusjoner som Universitetssenteret på Svalbard, UNIS, skal redusere sin virksomhet.

Hvilke perspektiver legger statsråden til grunn for den framtidige forskningsaktiviteten i nordområdene?»

6. Interpellasjon fra representanten Jan Arild Ellingsen til justisministeren:
«Innholdet i rollene til sakkyndige og dommere i straffesaker blir av og til utydelig. Selv om de sakkyndiges rolle kun er å bidra til sakens opplysning, kan det virke som om dommere, i mangel av andre holdpunkter, lener seg for mye på de sakkyndiges vurdering. En dansk psykolog som ble engasjert i en norsk rettssak, sier han var vitne til et justismord da en mann ble dømt for seksuelle overgrep mot et barn. I enkelte saker ser man at sakkyndige gir sin faglige uttalelse og etterpå hevder at det er dommerne som avgjør. På den annen side hevder dommerne at de bare har fulgt rådene fra den sakkyndige. Dette er et problem for rettssikkerheten til de tiltalte.

Ser statsråden behov for å klargjøre grensene mellom dommernes og de sakkyndiges roller i straffesaker?»

7. Interpellasjon fra representanten Jan Arild Ellingsen til justisministeren:

«Den 16. mai 2002 diskuterte og fattet Stortinget vedtak om den framtidige redningshelikoptertjenesten. Det er snart syv år siden, men prosessen har flere ganger vært berørt av ulike feilskjær. Stortinget vedtok blant annet at de nye redningshelikoptrene skulle fases inn i løpet av 2008 hvis det var mulig. Personlig har jeg oppfattet at prosjektansvarlig for anskaffelsen har antydnet at de nye helikoptrene skal være på plass i løpet av 2013–2015. Statsråden har ikke vært like klar selv og sa blant annet for kort tid siden til Stavanger Aftenblad at «Sea King er en fin dame som tydeligvis løser sine oppgaver på en utmerket måte». Dette står i en viss motsetning til beskrivelsen i budsjettforslaget fra Regjeringen, hvor man viser til økte driftskostnader.

Når vil Stortingets vedtak om innfasing av nye redningshelikopter bli gjennomført?»

8. Referat

Dessuten forelå følgende

tilleggsdagsorden (nr. 78):

1. Muntlig innstilling fra Stortingets presidentskap om midlertidig endring i Stortingets forretningsorden.
I § 21 sjettede ledd tilføyes et nytt siste punktum som skal lyde:
«Fra og med i dag og ut vårsesjonen 2009 er det likevel adgang til å holde åpen høring når det er møte i Stortinget eller avdelingene.»

*Minnetale over tidligere stortingspresident
Guttorm Hansen*

Presidenten: Ærede medrepresentanter!

Tidligere stortingsrepresentant og stortingspresident Guttorm Hansen er død, 89 år gammel.

Med Guttorm Hansens bortgang har Norge og norsk arbeiderbevegelse mistet en av etterkrigstidens mest betydningsfulle parlamentarikere og en personlighet som mer enn de fleste andre fikk prege det politiske livet i vår nasjonalforsamling.

Guttorm Hansen ble født i Namsos i 1920. Selv har han beskrevet oppveksten i Namsos som preget av sykdom og fattigdom, men framfor alt av solidaritet. Moren døde av tuberkulose da Guttorm Hansen bare var tre år gammel. Det var nok også grunnlaget for engasjementet han tidlig fikk for politisk arbeid, sammen med et brennende ønske om å gjøre livet bedre for de brede lag av folket.

Guttorm Hansen arbeidet som mekaniker fra 1936 til 1945. Han var journalist og redaksjonssekretær i Menneskevennen fra 1945 til 1948 og senere redaktør i Firdaposten og journalist i Namdal Arbeiderblad. I ti år jobbet han der, samtidig som han tok de første skritt mot rikspolitikk. Skjønt krigen hadde ikke bare endret Arbeiderparti-

et, men også Guttorm Hansen. I tillegg til kampen mot sosial nød og undertrykkelse var også den unge Guttorm Hansen skremt av den kalde krigen som var under utvikling. Derfor ble han en svoren NATO-tilhenger og senere en norsk talsmann for EU.

Guttorm Hansen ble valgt inn på Stortinget i 1961. Mechanikersønnen fikk et langt og aktivt politisk arbeid. Han ble distriktssekretær i AUF i en alder av 18 år. Allerede i 1947 fikk han plass i sentralstyret i AUF. Han ble medlem av kommunestyret i Namsos åtte år senere, og fikk plass på Stortinget i 1961. Han var i perioden fra 1958 til 1961 vararepresentant til Stortinget for Nord-Trøndelag Arbeiderparti, og satt altså som fast representant helt fra 1961 til 1985.

Han var dermed stortingsrepresentant i 24 år og stortingspresident i 8 år. I løpet av denne perioden takket han nei tre ganger til statsministrene Bratteli og Nordli om poster i deres regjeringer. Det var på Stortinget Guttorm Hansen mente det var mest utfordrende og meningsfylt å være.

De første periodene på Stortinget satt Guttorm Hansen først i justiskomiteen og deretter i utenriks- og konstitusjonskomiteen. Han var i flere år medlem, senere nestformann og en periode også formann i Arbeiderpartiets gruppestyre.

I 1973 ble han valgt som stortingspresident. Han utviklet vervet og framstod etter hvert med en naturlig pondus som nasjonalforsamlingens ubestridte «sjef» – respektert av både politiske venner og motstandere.

Guttorm Hansen var også en brennende nordist, og som folkevalgt satt han i Nordisk Råd fra 1969 til han forlot Stortinget i 1985.

«Konstitusjonens vokter» er et begrep som gjerne ble brukt om ham, både mens han var på Stortinget og etter at han forlot Stortinget i 1985. Guttorm Hansens væremåte som stortingspresident skapte skole også i årene som fulgte etter at han trakk seg tilbake fra politikken. Boken om Stortingets arbeidsordning, som han gav ut sammen med tidligere stortingsdirektør Erik Mo, er fortsatt i aktiv bruk.

Guttorm Hansen var også en strålende taler, og alle lyttet oppmerksomt når han gikk på Stortingets talerstol. Han var en skarp debattant så vel som en stor humorist. Det var ikke få ganger hans innlegg utløste «munterhet i salen».

Guttorm Hansen nøt til det siste stor respekt i det politiske Norge for sin rolle som politiker og ideologisk tenker. I tillegg til en rekke festskrifter og antologier var Hansen forfatter av 21 bøker, alle skrevet og utgitt i perioden 1953–1998.

Guttorm Hansen var forsiktig med å blande seg inn i den politiske debatten om rikspolitiske spørsmål etter at han gikk ut av Stortinget i 1985. Han ville ikke bli noen «sjuende far i huset», som han sa i et intervju med Trønder-Avisa et par år senere. Likevel: Arbeiderpartiets stortingsgruppe hadde stor nytte og glede av Guttorm Hansens enorme kunnskap om storting og styringsverk i mange år etter at han gikk av. Det var aldri nei i hans munn når vi ringte til Namsos.

I tillegg til sitt politiske liv viet Guttorm Hansen også mye av sin tid til naturen. Han var en meget engasjert fri-

luftsmann og sentral i arbeidet med å få vernet Børgefjell nasjonalpark i 1963.

Et stort menneske, en stor politiker, en høyt respektert parlamentariker og stortingspresident er gått bort.

Vi minnes Guttorm Hansen for alt han utrettet, hans virke på Stortinget særlig, og lyser fred over hans minne.

Representantene påhørte stående presidentens minnetale.

Carl I. Hagen overtok her presidentplassen.

Presidenten: Fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe foreligger søknad om sykepermisjon for representanten Gunn Olsen fra og med 5. mai og inntil videre.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Vararepresentanten, Lise Wiik, innkalles for å møte i permisjonstiden.

Presidenten: Lise Wiik er til stede og vil ta sete.

Representanten Ulf Leirstein vil fremsette et representantforslag.

Ulf Leirstein (FrP) [10:07:47]: På vegne av representantene Gjermund Hagesæter, Christian Tybring-Gjedde, Jørund Rytman og meg selv har jeg gleden av å fremme et representantforslag om sporbarhet av skattepengene.

Presidenten: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Med hjemmel i forretningsordenens § 26 fjerde ledd vil presidenten foreslå at det oppsatte ukeprogram for inneværende uke endres, slik at det torsdag 7. mai etter stortingsmøtets slutt settes referatmøte i Odelstinget. – Ingen innvendinger er kommet mot presidentens forslag, og det anses vedtatt.

Presidenten vil foreslå at Stortinget behandler tilleggsdagsordenen før den ordinære dagsorden. – Ingen innvendinger er kommet mot presidentens forslag, og det anses vedtatt.

Sak nr. 1 på tilleggsdagsordenen (nr. 78) [10:08:52]

Muntlig innstilling fra Stortingets presidentskap om midlertidig endring i Stortingets forretningsorden.

I § 21 sjette ledd tilføyes et nytt siste punktum som skal lyde:

«Fra og med i dag og ut vårsesjonen 2009 er det likevel adgang til å holde åpen høring når det er møte i Stortinget eller avdelingene.»

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Presidenten foreslår at det voterer over denne tilleggsdagsordenen. – Ingen innvendinger er fremkommet mot presidentens forslag, og det anses vedtatt.

Votering:

Den muntlige innstillingen fra Stortingets presidentskap ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Stortinget går da til behandling av sakene på dagsorden nr. 77.

Sak nr. 1 [10:09:52]

Redegjørelse av utenriksministeren om viktige EU- og EØS-saker

Presidenten: Presidenten ber representantene forlate salen i stillhet, de som velger det.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [10:10:11]: Jeg får jo takke dem som blir.

I talende stund er vurderingen fra internasjonale og norske helsemyndigheter at influensautbruddet i Mexico ikke vil forårsake et sykdomsbilde med stor dødelighet. Nitid overvåking, innsamling av prøver, grundige analyser og funksjonelle nettverk til å sammenlikne resultatene bidrar til å gi nasjonale helsemyndigheter et oppdatert og realistisk bilde av situasjonen.

I øyeblikket ser det ut til at vi går inn i en periode der flere smittes, men der de som blir syke, har et relativt mildt sykdomsbilde. Men fortsatt er vi tidlig i virusets gang, vi kan stå overfor en pandemi, og det må fortsatt arbeides for å kartlegge det nye virusets egenskaper.

I disse dager kan vi være glade for at det finnes et sterkt offentlig nettverk av samarbeidende tjenester, med Verdens Helseorganisasjon i sentrum. Jeg sier offentlig nettverk fordi dette er tjenester bygget opp av organisasjoner som landene har finansiert sammen, år for år, budsjett for budsjett. Bare en slik struktur har troverdighet til å erklære at alvorligheten i et utbrudd kan klassifiseres i den ene eller andre kategorien. Da verden ble rammet av spanskesyken i 1918, fantes ikke noe slikt nettverk. I dag er det grunnleggende annerledes, vi er grunnleggende bedre stilt, selv om utbruddet kan bli alvorlig.

I vår del av verden deltar Norge aktivt i samarbeidet med EUs helseberedskapskomité om bekjempelse av influensa A, som nå etter noen uker i grisens tegn, er sykdommens rette navn. EUs senter for forebygging og kontroll av sykdommer i Stockholm bedriver smittevernovervåking og vitenskapelig rådgivning, og er en medspiller. De tiltak norske helsemyndigheter har truffet, er i tråd med anbefalinger fra WHO og EU. Det internasjonale samarbeidet, det møysommelig oppbyggede offentlige fagnettverket, bidrar til å gjøre Norge godt rustet i tiden framover.

2009 blir det første året siden annen verdenskrig med nedgang i verdensøkonomien. Krisen preger politikken i hele verden, også i Europa.

Vi er vitne til dramatiske tall som har store konsekvenser. Senest i går la Europakommisjonen fram prognoser

som spår et fall i EU-landenes samlede BNP på 4 pst. i 2009, og en arbeidsledighet på opp mot 11 pst. Underliggende spenninger kommer til overflaten og medfører økende politisk og sosial uro. Island og Latvia i våre umiddelbare nærområder er allerede hardt rammet og har inngått avtaler om stabiliseringslån med IMF – støttet med lån fra bl.a. Norge. Også solide europeiske økonomier sliter nå i kraftig motbakke.

Vi skal være varsomme med å spå om sosiale og politiske konsekvenser. Men dette kjennetegner krisens gang – den startet i finansøkonomien, slår etter noen måneder inn i realøkonomien, som igjen leder til sosiale og i noen tilfeller politiske konsekvenser. Den kraftig økende ledigheten har i seg selv et potensial til sosiale og politiske bevegelser. Vi kan komme til å se folkelige reaksjoner som utfordrer en tilsynelatende politisk stabilitet.

Norge har sterke interesser i de europeiske nærområdene. Fire femtedeler av norsk eksport og import kommer fra eller går til EU-landene. Den økonomiske utviklingen i Europa angår oss. Fall i europeisk økonomi betyr fall i norsk eksport. Stabiliteten i våre nærområder påvirkes negativt av økonomisk svekkelse i viktige land. Og som sagt – vi vet ikke hvordan økonomisk tilbakegang av den dimensjon vi nå ser i stadig flere land, vil påvirke samfunnene sosialt og politisk.

Krisen i verdensøkonomien utfordrer EU som organisasjon. Det er liten tvil om at EU har bidratt til samordning, og at EUs regelverk bremser opp proteksjonistiske fristelser. Men samtidig er det klare grenser for hva man kan forvente av EU-samarbeidet. Viktige deler av finanspolitikken og den økonomiske politikken er nasjonale ansvar. Krisen rammer alle, men den rammer ulikt – Nederland har en ledighet på under 3 pst., Spania nærmer seg 20 pst. Krisen setter samhold og fellesskap på prøve.

Interessemotsetningene mellom medlemslandene er i mange tilfeller åpenbare, og det er ikke enighet om de politiske valg som kan og må fattes på fellesskapsnivå. EU har likevel langt på vei lyktes i å føre en samlet politikk for å motvirke krisen. Eurosamarbeidet har også vist seg å være robust. Situasjonen kunne vært mer ustabil om 12–14 valutaer hadde svingt i ulik retning.

EUs politikk og regelverksutvikling på det økonomiske området er viktig for Norge. Gjennom EØS-avtalen deltar vi i utforming av regelverk, bl.a. for finansielle tjenester. Og vi forpliktet til å gjennomføre dette regelverket. Det er avgjørende for Norge å følge disse prosessene meget nøye.

I hovedsak er vi tjent med internasjonal regulering som springer ut av og inspireres av EUs regelverk. Men det er ofte intern uenighet om utarbeidelsen av dette regelverket i EU, og det ligger omfattende forhandlinger bak hvert vedtak. For Norge er det som ikke-medlem krevende å gjøre sin stemme gjeldende. Regjeringen har oppmerksomheten rettet mot disse utfordringene og benytter formelle og uformelle kanaler for å fremme våre innspill.

EUs toppmøte 19.–20. mars besluttet å doble betalingsbalansetøtten til medlemsland utenfor eurosone. EU har besluttet å utvide Det internasjonale valutafondets kapitalbase ved å øke sitt bidrag til 75 milliarder euro. Norge

har også bidratt gjennom å tilby å stille om lag 30 milliarder norske kroner i nye lånemidler til disposisjon for IMF.

Den viktigste reformprosessen internasjonalt foregår i G20. EU har en sentral rolle her, med fast deltakelse av fire europeiske land, EU-formannskapet og EU-kommisjonen. Selv om EU-landene internt kan være uenige om hvilke tiltak som må settes i verk, framstår Europa samlet som en viktig drivkraft for politikktutformingene globalt.

Norge kom med innspill til G20-prosessen og er enig i hovedkonklusjonene fra G20-toppmøtet i London: Finansmarkedet må bli bedre regulert, de internasjonale finansinstitusjonene må reformeres, og det er viktig å ta kraftig avstand mot proteksjonisme.

G20 satte fokus på skatteparadiser. Regjeringen har over lengre tid jobbet mot skatteparadiser, og på dette feltet har det vært stor bevegelse. Lederen for OECD sa nylig at mer er blitt oppnådd i bekjempelsen av skatteparadiser de siste ukene enn i de siste ti årene til sammen.

Det er positivt at G20 samles for å enes om tiltak mot den økonomiske krisen. Men Norge mener det er et viktig prinsipp at alle land får anledning til å bli hørt. G20s anbefalinger må derfor forankres i de multilaterale fora der de hører hjemme: i WTO, IMF, utviklingsbankene og FN-systemet.

Til tross for den dramatiske globale økonomiske utviklingen peker WTO på at det foreløpig ikke har skjedd en tilsvarende negativ utvikling i handelspolitikken. Det eksisterende multilaterale handelssystemet har demmet opp mot en stor økning av proteksjonistiske tiltak og mottiltak. Men det finnes tegn på glidning i gal retning. En avslutning av WTO-forhandlingene, den såkalte Doha-runden, er derfor viktig. Det ville sende et utvetydig signal om at medlemslandene er forberedt på å stå imot det proteksjonistiske presset og begrense landenes reelle frihet til å innføre proteksjonistiske tiltak. Resultatet Norge søker, må være balansert og ivareta norske interesser.

Krisen i verdensøkonomien viser at vi trenger en robust internasjonal rettsorden og et sett av effektive globale institusjoner til å opprettholde og videreutvikle en slik orden. Norsk økonomi og velferd er tett innvevd i disse globale prosessene. Regelverket Norge forplikter seg til gjennom EØS-avtalen, sikrer norske bedrifters konkurransevilkår. Hvordan vi vil innrette velferdspolitikken, er som kjent et nasjonalt anliggende.

Samtidig må internasjonal økonomi fungere for å fremme effektivitet og økonomisk vekst – og dermed velferd. Vi må ikke miste dette av syne. Vi må holde fast ved et fungerende indre marked, og vi må vise solidaritet med de av våre naboland som er hardere rammet enn oss selv. Sammen med EU og andre må vi nettopp nå fortsette kampen mot klimaendringene og for utvikling i de fattigste landene.

Innen rammen av Arktisk Råd gav vi et slikt bidrag for en uke siden. Under norsk formannskap i rådet har ledende forskere gitt ny innsikt i dramaet global oppvarming. Isen smelter raskere enn antatt, ja raskere enn de mest alvorlige anslagene som ble lagt til grunn av IPCC for få år siden. Kunnskapen om klimaendringene i nord var avgjø-

rende for IPCCs konklusjoner. Ny kunnskap om utviklingen i de samme områdene – og andre steder der det er is og breer – må ytterligere skjerpe vår politiske evne og vilje til å handle fram mot klimaforhandlingene i København i september.

Alltingsvalget på Island 25. april gav et solid flertall: 34 av 63 alltingsplasser til venstresiden, med regjeringspartiene Samfylkingen og Venstre Grønne i spissen. Dette øker sannsynligheten for en islandsk EU-søknad. De pågående regjeringsforhandlingene vil imidlertid avgjøre den videre håndteringen av EU-saken, og hvorvidt det vil være nødvendig å avholde folkeavstemning før en søknad kan sendes.

Hva så med konsekvensene for EØS-samarbeidet dersom Island først søker medlemskap? Så langt har ikke krisen på Island gått ut over EØS-avtalens funksjon. Dersom Island skulle beslutte å søke medlemskap, vil Regjeringen foreta en grundig vurdering av mulige konsekvenser for Norge. Jeg viser til debatten vi hadde om denne sak her i salen for kort tid siden.

EØS-avtalen er hovedfundamentet i Norges tilknytning til EU. 15 års erfaring har vist at avtalen oppfyller sin hovedmålsetting: å sikre forutsigbarhet og likeverdige rammebetingelser for norsk næringsliv og store deler av samfunnslivet i EUs indre marked. Avtalen gir også grunnlag for et bredt samarbeid til gjensidig nytte på områder som miljø, helse, utdanning og forskning. EØS-avtalen er en funksjonsdyktig avtale som har tilpasset seg over tid. Alle parter har ønsket å bevare avtalen og ansett den som en god ramme for å ivareta viktige og omfattende forbindelser mellom våre land.

Jeg ser det som et klart ansvar for Regjeringen å arbeide systematisk for å ivareta EØS-avtalens virkemåte og integritet. Regjeringen er seg dette ansvaret bevisst.

Spørsmålet om energisikkerhet har fått enda større plass i europeisk politikk det siste halvåret. Gasskonflikten mellom Russland og Ukraina har framskyndet en allerede pågående diskusjon om bedre forsyningssikkerhet i EU. Med mange nye medlemsland som bare delvis er knyttet til nettverket for strøm- og gassforsyning i andre medlemsland, har det økt behovet for langsiktige planer for bedre interne energiforsyningslinjer i EU.

I den økonomiske tiltakspakken som EU-toppmøtet behandlet i mars, ble de første viktige vedtak fattet om styrket energiinfrastruktur i Europa. EU legger opp til å støtte utbygging av både elektrisitets- og gassforsyningsnett for å bedre energisikkerheten i bl.a. de baltiske land og Polen. Samtidig støttes prosjekter bl.a. innen vindenergi som kan styrke Europas egenproduksjon av kraft.

Fra norsk side hilser vi disse initiativene velkommen. EU er vårt viktigste eksportmarked for energi. Gjennom EØS-avtalen setter EU viktige rammer for norsk energipolitikk. Vi er en del av det indre energimarked. Norges viktigste bidrag til Europas energisikkerhet er vår gass-eksport, som er økende. Vi skal fortsette å være en stabil, langsiktig og forutsigbar energileverandør.

I tillegg til bedre internt energiforsyningsnett diskuteres det i EU nye forsyningskilder og transportveier for gass og elektrisitet som importeres utenfra. Som en betydelig

energieksportør er Norge tjent med mest mulig stabilitet i det europeiske energimarkedet. Stabilitet og sikkerhet i forsyninger kan bare oppnås i tett og tydelig dialog med alle leverandørlandene. Norge er positiv til tiltak som sikrer energiforsyningen i Europa, og som legger til rette for en jevn prisutvikling.

I EUs klima- og energipakke, som ble vedtatt av toppmøtet kort tid før årsskiftet, legges det opp til en sterk utbygging av fornybar energi i Europa. En slik utbygging vil styrke Europas energisikkerhet og være med på å bekjempe den globale oppvarmingen, ved at veksten i forbruk og produksjon av fossil energi kan begrenses. Som jeg sa i min forrige redegjørelse, vil EU øke sin fornybarandel fra 8,5 pst. til 20 pst. innen 2020. Norge har i dag en andel på om lag 60 pst. og har derfor et helt annet utgangspunkt enn EUs medlemsland.

EUs direktiv om fornybar energi er en viktig del av Europas klima- og energipolitikk. Regelverket vurderes som EØS-relevant og gir både utfordringer og muligheter for Norge. Vår allerede høye fornybarandel betyr at vi har færre omleggingsmuligheter enn andre land. Samtidig er våre naturgitte forutsetninger for produksjon av ny fornybar energi til stede. Vi har fortsatt muligheter til å utvikle vannkraften, og vi er bare i en tidlig begynnelse når det gjelder vindenergi. Norske muligheter kan utvikles i samarbeid med andre europeiske land. Fornybardirektivet legger til rette for dette og vil bidra til å styrke markedet for fornybar energi-teknologier. Regjeringen vurderer for tiden hvordan direktivet kan innlemmes i EØS-avtalen, og vil forhandle med kommisjonen om hvilke tilpasninger som vil være nødvendige.

Forskning og teknologiutvikling står sentralt i EUs utbygging av fornybar energi i Europa. EU har etablert en egen handlingsplan for energiteknologi. Prioriteringene i planen er i stor grad sammenfallende med våre egne prioriteringer. Dette legger et grunnlag for et styrket samarbeid med EU om ny teknologi for fornybar energi framover, noe jeg mener vil være til gjensidig nytte.

EU viser økt interesse for Arktis og det nordlige Europa. Dette kommer til uttrykk på mange måter. Europakommisjonen la i november i fjor fram en melding om EUs forhold til det arktiske området. På grunnlag av denne meldingen vil EU utmeisle og vedta en samlet politikk.

De geopolitiske endringene i nordområdene og klimaendringene som vil endre forutsetningene for menneskelig aktivitet i Arktis, får mange aktører til å rette blikket nordover. Fra norsk side skal vi sikre at de politiske og rettslige styringsinstrumentene for Arktis styrkes, og ikke svekkes, ved denne utviklingen, og at de arktiske kyststatenes interesser ivaretas. Regjeringen mener det er grunnleggende riktig – og i tråd med norske interesser – å trekke EU tettere inn i det arktiske arbeidet på en konstruktiv måte. Vi hilser derfor kommisjonens melding velkommen.

Samtidig må vi holde fast ved at havretten gjelder i Polhavet, slik de arktiske kyststatene fastslo i Ilulissat på Grønland for et år siden. Mens Europakommisjonen legger en tilsvarende tilnærming til grunn i sin meddelelse om Arktis, ønsker Europaparlamentet en egen traktat for Arktis.

Regjeringen mener en slik traktat, dersom man med det mener et alternativ til den eksisterende rettslige orden, ville svekke det eksisterende folkerettslige regimet for de nordlige havområdene. Vi har derfor gjort vårt syn kjent i utstrakte kontakter med Europaparlamentet, kommisjonen og flere EU-land. Her er de fem arktiske kyststatene og samtlige medlemmer av Arktisk Råd enige.

I tillegg vil Norge arbeide for at USA og Russland slutter seg til internasjonale miljøkonvensjoner, og bidrar til effektiv implementering av disse for å fremme bærekraftig utvikling i Arktis. Regjeringen vil også, som EU, videreutvikle aktuelle miljøvernavtaler for tilpasning til arktiske forhold.

EUs fokusering mot nord og øst sammenfaller med framtrepende roller for flere nordiske land. Medlemslandene har, på rotasjonsbasis, tidvis formannskapet i de regionale rådene. Norge har nettopp avsluttet sitt formannskap i Arktisk Råd og gitt stafettspinnen videre til Danmark. Deretter, om to år, overtar Sverige. Norge, Danmark og Sverige legger til grunn et felles nordisk arbeidsprogram for seks år med våre lands formannskap. Sverige tar over formannskapet i Barentsrådet i oktober, og Danmark leder Østersjørådet fram til 1. juli i år, da Norge overtar. Til høsten har Sverige formannskapet i EU, mens Danmark vil arrangere klimatoppmøtet i desember.

Et slikt bredt sammenfall gir de nordiske land gode muligheter for et samlet, sterkt engasjement og for å sette det nordlige Europa på kartet. Regjeringen har vært seg bevisst dette nordiske potensialet for å sette dagsorden.

Vi ser allerede at interessen for nordområdene og Arktis har økt betydelig i hele Europa. Vi ser også at interessen øker for hvordan samarbeidet mellom Europa og Russland gis et innhold i disse organene. EU, EØS-landene og Russland har innenfor rammen av Den nordlige dimensjon allerede utviklet partnerskapsavtaler innen helse og miljø. Et partnerskap for transport og logistikk vil bli iverksatt fra 2010, og arbeidet med et forslag til kulturpartnerskap er i gang. Videre ser vi at de regionale strukturene og det grenseoverskridende samarbeidet i Nord-Europa brukes som inspirasjon for andre regionale samarbeidsordninger lenger sør. Det er bra.

Sverige har allerede signalisert at EUs østersjøstrategi vil være blant de prioriterte områdene for det svenske EU-formannskapet høsten 2009. For Norge – som EØS-land, skipsfartsnasjon og forvalter av marine ressurser, og som deltaker i eksisterende tiltak for å bekjempe organisert kriminalitet – vil denne strategien ha betydning.

Det svenske EU-formannskapet vil også få en sentral rolle i oppstarten av Det østlige partnerskap, som offisielt skal lanseres 7. mai. Formålet med partnerskapet er å redusere den politiske og økonomiske kløften mellom medlemsland og ikke-medlemsland i øst.

Seks land er invitert til å delta: Armenia, Aserbajdsjan, Hviterussland, Georgia, Moldova og Ukraina. Bilateralt vil EU arbeide for å få i stand frihandelsavtaler med hvert land. Multilateralt vil fokuseringen være på demokrati og godt styresett, økonomisk integrasjon, energisikkerhet og folk-til-folk-samarbeid.

Veien mot lanseringen denne uken har vært vanskelig.

Georgia-krisen i fjor skapte usikkerhet om Russlands videre kurs. Den økonomiske krisen kompliserer finansieringen av tiltak. Medlemskapsutsiktene for partnerlandene er også et stridstema. Samtidig er det en erkjennelse i EU av at man trenger en visjon for den framtidige utviklingen av området som ligger mellom EU og Russland. Dette er også en del av Norges nærområde. Vi har derfor uttrykt interesse for tilknytning til dette partnerskapet.

La meg her, under omtalen av det regionale samarbeidet i nord, også omtale en åpenbar problemsak i forholdet til EU: det forestående vedtaket om forbud mot handel med selprodukter. Norge har jobbet iherdig og på mange plan for å forhindre et slikt vedtak – som vi mener rokker ved kjerneprinsippene ved bærekraftig forvaltning. Vi har ikke stått alene, vi har bl.a. samarbeidet tett med andre nordiske land. Jeg vil særlig berømme Stortingets representanter for den innsats som er lagt ned for å få gjennomslag for vårt syn i ulike parlamentariske organer.

Vi må imidlertid konstatere at vi ikke har lyktes. Det er en merkbar avstand mellom utsynet hos beslutningstakerne på kontinentet og den virkeligheten kyst- og havresursnasjonen Norge opplever. Vi beklager dette, og vi har gjort det klart overfor EU. Jeg har likeledes varslet EUs handelskommisær om at Norge – dersom et omfattende forbud i EU vedtas – vil vurdere å bringe denne saken inn for WTO.

Jeg har vært inne på de nordiske landenes framtrendende rolle. I den forbindelse vil jeg her vise til at Thorvald Stoltenberg i juni 2008 fikk i oppdrag fra de nordiske utenriksministrene å lage en rapport med dristige og langsiktige forslag til styrking av vårt utenrikspolitiske og sikkerhetspolitiske samarbeid. Rapporten ble lagt fram i Oslo 9. februar i år. Mine kolleger og jeg vurderer nå oppfølgingen av rapporten, i første omgang fram mot neste nordiske utenriksministermøte i Reykjavik den 9. juni.

Rapporten er godt mottatt i de nordiske landene, og samarbeidet er satt på den offentlige dagsordenen. Rapportens 13 ulike forslag er utformet med tanke på alle landene, men to eller flere land kan gjerne innlede samarbeid seg imellom. Det er naturlig at det er ulik vektlegging i de ulike hovedstedene. Forslagene kan gi grunnlag for politiske prosesser og nytenkning, og de kan stimulere til tiltak som ikke er omtalt i rapporten. Det er også viktig å bygge på eksisterende samarbeid der det er mulig.

Uten å forskuttere landenes behandling av rapportens forslag ser jeg for meg en god utvikling i nordisk militært samarbeid, et styrket samarbeid mellom de nordiske utenriktjenestene og et økt samarbeid når det gjelder datasikkerhet. For Norge er det også naturlig å ta forslag om havovervåkning videre med våre naboer og partnere.

Forslaget om en nordisk solidaritetserklæring vil kreve nøye vurdering og kan ta noe tid å utvikle. Eventuelle økonomiske konsekvenser ved gjennomføring av forslagene vil på vanlig måte bli vurdert i de ordinære budsjettprosessene. For øvrig går jeg ut fra at rapporten vil bli debattert under Nordisk Råds sesjon til høsten.

Som en følge av det europeiske samarbeidet står alle borgere i EØS-området fritt til å reise og oppholde seg i andre europeiske land. Men mange mennesker fra andre

verdensdeler kommer hit fordi de føler seg tvunget til det. Asylsøkere må garanteres rettferdig behandling i hele Europa. Derfor foreslår EU å utvikle et felles europeisk asylsystem. Som ledd i denne utviklingen foreslo Europakommisjonen i februar å opprette et europeisk støttekontor på asylfeltet. Støttekontoret skal legge til rette for, koordinere og styrke samarbeidet mellom medlemslandene på asylfeltet. En viktig målsetting er å sikre en mer enhetlig asylpraksis innenfor EU.

Schengensamarbeidet innebærer et felles reisefrihetsområde uten indre grensekontroll i Europa. Våre nabolands praksis på asylområdet har betydning for hvor mange personer som søker asyl i Norge. Vi ønsker å være med i EU-landenes diskusjoner om asylpraksis og retningslinjer. Det er også avgjørende for Norge at asylpraksis i de land vi samarbeider med, er i samsvar med internasjonale standarder. Det sikrer at vi trygt kan returnere asylsøkere til andre europeiske land uten fare for å handle i strid med grunnleggende rettigheter.

I forslaget fra kommisjonen åpnes det for at land som Norge, som har andre avtaler med EU på asylfeltet, skal kunne inngå en samarbeidsavtale om tilknytning til asylkontoret. Regjeringen mener det er viktig å delta her. Vi er derfor i ferd med å etablere en dialog med kommisjonen om en norsk tilknytning.

La meg så omtale noen av de mest aktuelle sakene i EØS-samarbeidet.

Jeg har allerede nevnt at EU-landene i desember 2008 ble enige om en ambisiøs klima- og energipakke. Beslutningene som pakken omfatter, vil være et viktig bidrag til klimatoppmøtet i København i desember. Det tas sikte på at sentrale deler av klima- og energipakken innlemmes i EØS-avtalen. Det pågår nå en prosess med å utarbeide norske posisjoner og behov for tilpasninger. Tiltakene må gjennomføres på en kostnadseffektiv måte, og vi må ha nasjonal handlingsfrihet for å lykkes i vår egen klimapolitikk. Vi har en god dialog med kommisjonen med sikte på å ivareta norske interesser i denne prosessen.

En annen sak som har skapt mye oppmerksomhet den siste tiden, er EUs forslag til nytt direktiv om forbrukerrettigheter. Norge har i dag mulighet til å gi bedre forbrukerrettigheter enn minimumskravene i EU-direktivene. I forslaget til nytt direktiv foreslår kommisjonen en totalharmonisering. Dette innebærer at man i nasjonal rett ikke kan ha regler som fraviker direktivets regler, og heller ikke regler – på de områder direktivet harmoniserer – som går lenger i å beskytte forbrukerne. Det er betydelige uklarheter knyttet til direktivets virkeområde, som kommisjonen og rådet nå søker å få avklart, og derfor også til virkningen av totalharmoniseringen.

Vårt utgangspunkt er at forbrukerrettighetene etter norsk rett skal opprettholdes samlet sett. Regjeringen bruker derfor alle tilgjengelige kanaler for å endre dette forslaget. Sammen med de andre EØS/EFTA-landene har vi utarbeidet en felles uttalelse som gir uttrykk for skepsis til totalharmonisering. Vi har også gode alliansepartnere blant nordiske kolleger og i sentrale EU-land. Jeg har derfor tro på at direktivet vil bli endret i positiv retning.

EØS-avtalens artikkel 19 forplikter avtalepartene hvert

annet år til å gjennomgå vilkårene for handelen med basis landbruksvarer med sikte på en gradvis liberalisering. Gjennomgangen skal skje innenfor rammen av nasjonal landbrukspolitikk og være gjensidig fordelaktig. I de siste årene har EU vært kritisk til hva som fra EUs side oppleves som en restriktiv norsk holdning til å åpne for økt import av landbruksprodukter. Vi respekterer selvfølgelig de forpliktelser som er nedfelt i artikkel 19. Vi startet derfor for en tid tilbake forhandlinger med EU om en ny artikkel 19-avtale. Forhandlingene har vært vanskelige, og det vil fortsatt gå noe tid før vi kan sette sluttstrek.

Sentralt i EØS-samarbeidet står samarbeidet med EU om forskning, gjennom EUs rammeprogrammer. Regjeringen la nylig fram en ny forskningsmelding – Klima for forskning. I meldingen står de globale utfordringene vi ser innenfor helse, klima og energi, sentralt. Dette er utfordringer som ikke kan bekjempes uten omfattende internasjonalt samarbeid. For vår del gjelder det særlig samarbeid med våre europeiske partnere.

Siden EØS-avtalen trådte i kraft for 15 år siden, har Norge bidratt til å redusere sosiale og økonomiske ulikheter i EØS-området. Det foreligger ikke en juridisk forpliktelse til dette, men vi ønsker å bidra for å skape et solidarisk og trygt Europa. Dette er også viktig i en tid da mange frykter at krisen i verdensøkonomien skal sette utviklingen tilbake – 20 år etter murens fall. Det er i vår interesse, så vel som i en alleuropeisk interesse.

De nåværende EØS-finansieringsordningene utløp 30. april. Vi er i sluttfasen av forhandlingene om nye bidrag for perioden 2009–2014. Forhandlingene har dreid seg om nivået på framtidige bidrag, hvilke land som skal motta pengene, hva pengene skal brukes til og hvordan de skal forvaltes. Vår holdning er at en betydelig del av midlene må gå til miljø- og klimatiltak, støtte til det sivile samfunn, forskning, teknologiutvikling, innovasjon og sosial dialog. Norge har foreslått å sette av en andel til karbonfangst og -lagring. Vi har også foreslått et eget fond som fremmer et anstendig arbeidsliv og trepartssamarbeid i de «nye» EU-landene.

Vi forhandler fortsatt for å få på plass tilfredsstillende formuleringer om partnerskap og videreutvikling av vårt bilaterale samarbeid med mottakerlandene. I samsvar med EUs egne prinsipper for god forvaltning krever vi å delta i utformingen av mål og profil for programmene i en ny ordning.

Etter siste EØS-utvidelse har EØS/EFTA-landenes samlede bidrag vært på 293,4 mill. euro pr. år. Kommisjonen har krevd en vesentlig økning av dette beløpet. Vi har stått fast på at dagens bidrag er betydelig og sjenerøst. Videre mener vi at våre finansielle bidrag må ses i sammenheng med et tilfredsstillende resultat av de parallelle drøftingene om markedsadgang for fisk.

De nye EU-landene har nå erfaring både med EU-finansiering og med EØS-midler. Landene er engasjert i arbeidet på EU-siden. Det er positivt, men det gjør også forhandlingene mer kompliserte. Løsningene i forhandlingene må ligge i å finne fram til en samlet pakke som alle parter kan akseptere. Regjeringen vil holde Stortingets organer løpende orientert om disse forhandlingene.

Handlingsplanen i St.meld. nr. 23 for 2005–2006, som ble fremlagt for Stortinget i juni 2006, fastla nærmere målsettinger for hvordan Regjeringen mer offensivt skal ivareta norske interesser overfor EU.

St.meld. nr. 23 utgjør Regjeringens og forvaltningens styringsredskap i arbeidet med EU/EØS-saker. Målsettingene i meldingen er fulgt opp på en systematisk måte gjennom en egen plan med til sammen 96 tiltak. Så godt som alle tiltakene er i dag gjennomført eller under gjennomføring. Jeg vil her særlig understreke styrket kommunikasjon med Stortinget, både i plenum og i Europautvalget. Andre spesielt viktige tiltak har vært koordinering innenfor de ulike fagfeltene, gjennomgang av bilateralt samarbeid, styrket kontakt med EU-institusjonene og vurdering av erfaringene med norske nasjonale eksperter.

Europaportalen på regjeringen.no er blitt oppdatert og forbedret høsten 2008. EØS-notatbasen ble også offentliggjort høsten 2008. Det er for 2009 bevilget 5,3 mill. kr til informasjonstiltak om europeisk samarbeid. Målet er å styrke kunnskapen om Europa i det norske samfunnet, stimulere til informert debatt samt å oppmuntre til nettverksbygging i Europa. Regjeringen er opptatt av god spredning av midlene mellom ulike interessegrupper, temaer og når det gjelder geografisk tilhørighet. Vi mottar samlede søknader for mer enn 20 mill. kr, så interessen er stor.

For å oppnå tydelige prioriteringer, fokusering og bedret samordning utarbeides det årlige arbeidsprogrammer om EØS-, utenriks- og sikkerhetspolitikk samt justis- og innenrikspolitikk. Hvert departement skal ha en egen strategisk plan for sitt arbeid overfor EU. 14 slike planer er nå ferdigstilt og offentliggjort. En ny omfattende håndbok i EU- og EØS-arbeid ble tilgjengelig i januar i år. Denne gir en oppdatert og god innføring i Norges arbeid med EU.

Saker som er spesielt viktige for norske interesser og verdier, må fremmes overfor riktige instanser på riktige tidspunkter. I denne sammenheng har vi fått merke at Europaparlamentet har fått en stadig større innflytelse på utformingen av EUs politikk. Parlamentets myndighet vil bli ytterligere økt dersom Lisboa-traktaten trer i kraft. I arbeidet med å fremme norske interesser overfor EU må alle berørte norske instanser bidra. I forhold til Europaparlamentet kan ikke bare Regjeringen, men også Stortinget og de politiske partiene spille en viktig rolle.

Regjeringen ønsker økt åpenhet og bred dialog om europaspørsmål i det norske samfunn. Det er viktig at ulike myndighetsnivåer og alle deler av samfunnet engasjerer seg i slike spørsmål. Hvert år har vi gjennomført en rekke faste europafora med deltakelse fra bl.a. frivillige organisasjoner, forskningsmiljøer, arbeidslivets parter og regionale og lokale myndigheter. Den årlige europakonferansen samlet i fjor nesten 600 tilhørere. Årets konferanse senere denne måneden bør også vekke bred interesse.

Til sist: Regjeringen slår fast i St.meld. nr. 15 for 2008–2009, Interesser, ansvar og muligheter. Hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk, at Norge er tett sammenvevd med Europa; ja, våre nære bånd til europeiske land og EU går som en rød tråd gjennom denne meldingen. Saksområder som det tidligere ble arbeidet med på nasjonalt nivå, er blitt europeisert, og utforming av politikk og regelverk

skjer stadig oftere i en europeisk ramme. Dette påvirker i vesentlig grad norsk politikk og regelverksutforming. Selv om den økonomiske krisen utfordrer både EU-landene og fellesskapsinstitusjonene, gjør ikke det europeisk samarbeid mindre viktig.

Kenneth Svendsen hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Presidenten vil foreslå at utenriksministerens redegjørelse om viktige EU- og EØS-saker legges ut for behandling i et senere møte. – Ingen innvendinger er kommet mot presidentens forslag, og det anses vedtatt.

Sak nr. 2 [10:40:58]

Innstilling fra utenrikskomiteen om næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi (Innst. S. nr. 200 (2008–2009), jf. St.meld. nr. 10 (2008–2009))

Presidenten: Etter ønske fra utenrikskomiteen vil presidenten foreslå at lengste taletid for innlegg fra hovedtalerne fra hver partigruppe og medlemmer av Regjeringen settes til 10 minutter og for øvrige talere til 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg fra hovedtalerne fra hver partigruppe og fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen.

– Det anses vedtatt.

Anette Trettebergstuen (A) [10:41:45] (ordfører for saken): Det er en utopi å tro at fattigdom kan bekjempes uten næringslivets medvirkning. Dette sitatet er hentet fra Kofi Annan, og jeg synes det er en glimrende måte å begynne denne debatten med nettopp det at næringslivet er nødt til å være en del av løsningen på de globale utfordringer vi står overfor. Det er også utgangspunktet for stortingsmeldingen vi behandler i dag – et positivt syn på næringslivets mulighet til å bidra til utvikling i fattige land.

Det å opptre samfunnsansvarlig handler ikke bare om å følge lov og rett, f.eks. ikke å drive med korrupsjon eller hvitvasking eller å underbetale arbeidere. Det handler heller ikke om å gi en liten del av overskuddet sitt til veldeighet. For eksempel er det ikke slik at bedrifter som raser regnskogen, men kjøper skolebøker til barna som bor der, ikke er samfunnsansvarlige. Verden går ikke framover ved at vi unngår å bryte lover og normer. Verden går heller ikke framover ved at vi kjøper oss fri med milde gaver. Verden går kun framover ved hjelp av bedrifter som forstår at de er avhengige av et levedyktig, bærekraftig samfunn, og som bidrar til å bygge slike samfunn.

De bedriftene som tar sitt samfunnsansvar på alvor, er de bedriftene som er opptatt av at hele virksomheten skal sette et positivt fotavtrykk etter seg. Det er næringslivsledere som forstår at næringslivet ikke kan lykkes i samfunn som mislykkes. I praksis betyr det å forstå hvordan

vår tids største utfordringer – klimaendringer, vannmangel, pandemier, migrasjon, fattigdom og korrupsjon – påvirker bedriften, hvordan de truer bedriften, og hvordan bedriften kan være en del av løsningen på problemene. De som er virkelig gode på samfunnsansvar, gjør det til et konkurransefortrinn. Derfor er det også så veldig gledelig å se at stadig flere bedrifter innser at de ikke kan operere i et vakuum uten å forstå og ta hensyn til verden rundt seg. Selv om dette er den første stortingsmeldingen vi fremmer om temaet, betyr ikke det at dette er nytt for dem det gjelder, altså bedriftene. Og Norge har veldig mange store bedrifter som er ledende når det gjelder samfunnsansvar, og norske arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner og sivilsamfunn har jobbet lenge med tematikken.

Vi har vaktbikkjer her hjemme som utrettelig har debattert og tvunget både bedrifter og politikere til å sette samfunnsansvar på dagsordenen. Myndighetene har også vært på banen en god stund, men nå er det første gang vi samler innsatsen som har blitt gjort, sammen med forslag til nye tiltak og visjoner for hvor vi vil på et og samme sted, nettopp i denne meldingen. Det har bidratt til – og vil forhåpentligvis fortsette å bidra til – økt debatt om oppmerksomhet omkring temaet. Det er også gledelig med tilbakemeldinger om at folk synes at meldingen er en veldig god ABC, et slags oppslagsverk for dem som ønsker å jobbe seriøst med samfunnsansvar. Meldingen legger et godt grunnlag for hvordan vi som myndigheter skal bidra til arbeidet med et mer samfunnsansvarlig næringsliv framover.

Myndighetene har flere roller å spille. Vi er lovgiver, vi er ofte eier, investor, innkjøper, tilrettelegger og partner. Derfor er det også viktig at vi i denne meldingen skisserer hvordan myndighetene skal utøve og tilrettelegge for samfunnsansvaret i alle disse ulike rollene. Det er en selvfølge at staten går foran, f.eks. gjennom at vi sørger for at forventninger om samfunnsansvarlig oppførsel blir tydelig kommunisert og fulgt opp i bedrifter der staten er inne som eier og nettopp har makt til å gjøre noe med det. Vi skal bruke de verktøyene det aktive eierskapet gir oss, til å sørge for at norske statlige bedrifter går foran. Så skal vi gjennom en rekke tiltak stimulere til økt bevissthet rundt samfunnsansvar generelt sett i alt næringsliv. Vi innfører også utvidet rapporteringskrav i regnskapsloven, slik at også bedrifter skal begynne å rapportere om samfunnsansvar.

Vi tror at å pålegge bedrifter å vurdere sin egen virksomhet også langs denne dimensjonen, vil stimulere til at flere bedrifter blir bevisste på hvilke temaer innenfor samfunnsansvar som er relevante for deres virksomhet, og derav kan de identifisere utfordringer og muligheter og skape endring. Det vil også bli enklere for sivilsamfunn og enkeltpersoner å få tak i informasjon og oversikt over hvordan norske selskaper forvalter sitt samfunnsansvar.

Jeg er glad for at hele komiteen er enig i at når det nå skal utarbeides slike nye rapporteringskrav, må det gjøres på en måte som faktisk bidrar til å skape utvikling i bedriftene, og at ikke rapportering blir et mål i seg selv og en ekstra papirbyrde for bedriftene. Derfor ber vi også i merknadene Regjeringen se f.eks. til Danmark og til Stor-

britannia, der det er innført slike rapporteringskrav som er kvalitative, og som utfordrer bedriftene til å vurdere sin egen virksomhet.

Det er dessverre ikke slik at alle bedrifter oppfører seg. Vi har altfor mange grelle eksempler på at menneskerettigheter krenkes, miljøet ødelegges, og at fattige land blir enda fattigere fordi mektig næringsliv bidrar til f.eks. å opprettholde korrupte tradisjoner og underbetale arbeidere. Dette kan ikke løses over natta. Men vi skal bidra til økt åpenhet. Bedrifter som bryter slike normer, skal få færre steder å gjemme seg, og organisasjoner som kjemper for menneskerettigheter og miljø, skal få kanaler til å bringe sin kritikk og sine bekymringer opp og fram. Derfor legger vi også opp til å styrke OECDs kontaktpunkt. Vi skal legge bedre til rette for å adressere norske bedrifters brudd på OECDs retningslinjer. Vi skal også utrede om det er hensiktsmessig med et eget ombud for samfunnsansvar, slik mange organisasjoner har tatt til orde for i våre høringsrunder. Når vi nå ber Regjeringen om å se nærmere på det forslaget, er det et uttrykk for at vi i Stortinget er lydhøre, og at vi faktisk er opptatt av de gode innspillene vi har fått i høringsrundene. Dette er interessant å se nærmere på, og det skal vi gjøre, men vi har ennå ikke konkludert.

Noen mener at finanskrisen gjør at samfunnsansvar må nedprioriteres i næringslivet. Tvert imot, vil jeg si. Det er nå vi trenger å intensivere arbeidet med samfunnsansvar, og det er minst to grunner til det. For det første er det sånn at det er i krisetider menneskerettighetene er mest utsatt og miljøet får lide på kortsiktighetens alter. Da er det vårt ansvar som myndigheter å gjøre det vi kan for å bidra til å sikre at det til tross for vanskelige tider, opprettholdes en respekt for grunnleggende normer, for menneskerettigheter og miljø. Det andre er at store deler av næringslivet nå er i en slags tillitskrise, og samfunnets tillit til bedrifter og bedriftsledere er sterkt svekket i kjølvannet av finanskrisen. Den tilliten kan ikke gjenvinnes uten at man sakte, men sikkert viser seg tilliten verdig som ansvarlige og langsiktige aktører som tar hensyn til samfunnets interesser.

Vi har en visjon om sterkere globale rammer for næringslivets samfunnsansvar. Derfor skal vi jobbe for globale rammeverk og retningslinjer for bedrifters menneskerettighetsansvar, slik som det nå arbeides i FN-systemet under ledelse av spesialrepresentant John Ruggie. Det er et mål å få på plass sterke og konkrete rammer som fremmer økt samfunnsansvar og åpenhet i næringslivet globalt. Norge vil derfor være en pådriver i dette arbeidet på den internasjonale arena, framfor å innføre særnorske regler som kun vil gjelde for norske bedrifter. FNs spesialrepresentant Ruggie leder et viktig arbeid og en banebrytende prosess på dette området. I april i fjor kom Ruggie med en rapport til Menneskerettighetsrådet. Rapporten fastslår tre udelelige prinsipper: Staten har ansvaret for å beskytte mot menneskerettighetsbrudd begått av tredjeparter, næringslivet har ansvaret for å respektere menneskerettighetene i land hvor de opererer, og det er et behov for å etablere mer effektive systemer for erstatning der brudd skjer. Norge har allerede støttet dette arbeidet i lang tid, og vi

slår i meldingen fast at det skal vi fortsette å gjøre med økt innsats. Her skal vi ha ambisjoner. Vi kan, hvis vi vil, bidra på dette området, som vi gjorde, og hvor vi var ledende, i arbeidet med forbudet mot klasevåpen. Den prosessen viste at vi kan være pådriver, og at vi kan lykkes.

På 70-årsdagen til Gro Harlem Brundtland sa Hillary Clinton i en videohilsen til Gro på Arbeiderpartiets landsmøte at hun var imponert over Norges evne til å «punch above its weight». Når det gjelder næringsliv og menneskerettigheter, kan vi nok en gang bevise at hun har rett.

Vi forventer mer av næringslivet enn at det ikke bryter lover, at det ikke bryter menneskerettigheter, at det ikke ødelegger kloden. Denne regjeringen er også tydelig på at vi stiller krav til næringslivet, at vi har forventninger – men først og fremst er vi også tydelige på at verdens fattigste og klodens framtid trenger at bedriftenes kunnskap og ressurser bidrar til å skape en bedre framtid. Denne stortingsmeldingen er en god start på et intensivt arbeid med å fremme et samfunnsansvar også fra myndighetenes side.

Øyvind Vaksdal (FrP) [10:51:53]: De aller fleste norske bedrifter tar i dag samfunnsansvar på alvor i sin daglige virksomhet. Dette kan selvfølgelig skyldes at deres oppførsel i større grad enn tidligere er gjenstand både for mediernes søkelys og for debatt i det offentlige rom. Men jeg tror allikevel at det stadig oftere skyldes at bedriftene selv ser seg tjent med å opptre på en ordentlig og ryddig måte, også på den internasjonale arena. Det er imidlertid avgjørende at man under arbeidet med å fokusere på og fremme holdninger for et større bedriftsengasjement med hensyn til samfunnsansvar ikke går inn for særnorske reguleringer og regler som kan gi norske bedrifter konkurranseulemper. Det er viktig å understreke, som det også gjøres i stortingsmeldingen, at samfunnsansvar defineres som det bedriftene gjør på frivillig basis, utover det å overholde eksisterende lover og regler i det land man opererer i.

En enstemmig komité har sluttet seg til meldingens syn at ivaretagelse av menneskerettigheter, respekt for grunnleggende arbeidstakerrettigheter og anstendige arbeidsvilkår, miljøhensyn, bekjempelse av korrupsjon og størst mulig åpenhet er selvfølgelig for bedrifter når de skal ivareta sitt samfunnsansvar i internasjonal virksomhet. Det er svært positivt å se at mange bedrifter som virkelig tar sitt samfunnsansvar på alvor, forsøker så godt de kan å forholde seg til lokale utfordringer og bestreber seg på å sette et så positivt fotavtrykk som mulig i de land de opererer i – og at de ser verdien av dette, både på kort og på lang sikt.

Det er særdeles positivt at en enstemmig komité slår klinkende klart fast at næringslivets investeringer i utviklingsland, sammen med økt handel, er en forutsetning for utvikling og fattigdomsbekjempelse når dette gjøres på en forsvarlig måte. Globaliseringen vi har hatt gjennom mange år, har løftet milliarder av mennesker ut av fattigdom. En fri og åpen verdenshandel med åpne økonomier og frie foretak hvor grunnleggende menneskerettigheter ble respektert, er viktig forklarings-

ger på både teknologiske framskritt og reduksjon av fattigdom.

Stortingsmeldingen vi i dag behandler, definerer samfunnsansvar som det bedriftene gjør på frivillig basis, utover å overholde lover og regler. Regjeringens egne forslag om utvidet opplysningsplikt, om etiske retningslinjer og samfunnsansvar i regnskapsloven harmoniserer imidlertid svært dårlig med denne frivilligheten. Norske bedrifter har pr. i dag mer enn nok å gjøre med å tilfredsstille informasjonskrav i offentlige lover og forskrifter, og bruker betydelige ressurser på dette arbeidet. Nye pålegg om rapporteringer vil ytterligere forverre denne situasjonen og kan også ha betydelige konkurransevridende effekter for norske engasjementer i konkurranseutsatte næringer internasjonalt. Dette kan igjen medføre at norske bedrifter blir utkonkurrert av bedrifter fra andre land med langt lavere standarder på dette området, og gjøre at de gode intensjonene virker stikk i strid med selve hensikten.

Det er viktig at man har en mest mulig realistisk tilnærming til hvordan det kan være mulig å få en mer internasjonal forståelse av bedriftenes samfunnsansvar globalt. Vi deler grunntanken bak ILOs kjernekonvensjoner, men mener at utviklingslandene utover dette må sikres tilstrekkelig politisk handlingsrom til å differensiere i forhold til lønnsvilkår basert på de respektive lands utviklingsnivå. I de fattigste u-landene er det et stort behov for store investeringer. Omfattende krav til lønnsvilkår vil kunne medføre at investeringene uteblir, og landene går dermed glipp av en positiv økonomisk utvikling. Også på dette området kan de gode intensjonene dessverre virke stikk i strid med hensikten, noe vi må ta inn over oss og være klar over.

Jeg er tilfreds med at man tverrpolitisk er opptatt av at bedriftene skal være seg sitt samfunnsansvar bevisst, spesielt når man opptrer internasjonalt. Det er imidlertid noe ulike tilnærminger til hvordan man på en best mulig måte kan bevisstgjøre norske bedrifter i denne sammenheng. Det er vår oppfatning at dette best vil oppnås på en frivillig måte uten egne norske lover, reguleringer, rapporteringskrav og andre konkurransehemmende tiltak, som dessverre ofte vil utestenge norske bedrifter mange steder og sørge for at bedrifter fra andre land uten et slikt ansvar overtar. Dette er verken vi eller utviklingslandene tjent med.

Siri A. Meling (H) [10:57:52]: Høyre er glad for den økte oppmerksomheten om næringslivets samfunnsansvar og ser på Regjeringens stortingsmelding som grunnlag for en nyttig diskusjon.

Det er viktig å være klar over næringslivets primære ansvar overfor aksjonærer og eiere. Vi er derfor glad for at meldingen legger vekt på næringslivets frivillige arbeid med samfunnsansvar, og at Regjeringen vektlegger internasjonal påvirkning framfor nasjonale særregler. Høyre er grunnleggende positiv til en fri og åpen verdenshandel, og mener at også norske bedrifter bidrar vesentlig til å løfte andre land og folk ut av fattigdom.

Høyre er skeptisk til å utvide rapporteringsplikten til også å omfatte samfunnsansvar. Rapporteringen er i dag egnet til å dekke dette behovet, og vi ønsker ikke å pålegge bedriftene flere oppgaver.

Ågot Valle (SV) [10:59:07]: Jeg vil takke utenriksministeren og Regjeringa for å ha lagt fram en melding som har ført til en debatt på et svært viktig felt. Forhåpentligvis vil denne offentlige debatten fortsette, for det trengs, særlig i kjølvannet av finanskrisa. Oppgjøret med markedsfundamentalismen og rovdyrkapitalismen her heime vil vise at det er behov for enda mer offensive tiltak, og at gode tiltak videreutvikles. For det er sant som Regjeringa sier, at bedriftene påvirker samfunnsutviklinga der de opererer. Denne meldinga er derfor, som også saksordføreren understreket, en svært god start på et offensivt arbeid.

Videre vil jeg takke saksordføreren, Anette Trettebergstuen, for det arbeidet hun har gjort, og for et veldig klart og bra innlegg her i salen. Sammen med komiteen har hun bidratt til å videreutvikle meldinga, bl.a. ved å reise spørsmålet om behovet for å utrede en ombudsordning, slik mange i sivilsamfunnet har tatt til orde for.

Og ikke minst bør Stortinget takke et våkent og utålmodig sivilsamfunn, som gjennom flere år har etterlyst tiltak og fungert som vaktbikkje. Det var f.eks. Forum for utvikling og miljø som fikk fram at Aker Kværner tjente penger på å bidra til menneskerettighetsbrudd på Guantánamo. De rapporterte dette til UD's etiske råd, som tok det alvorlig og pekte på behovet for bedre retningslinjer for næringslivets internasjonale investeringer. Dette har også vært tema for flere av Erling Borgens dokumentarer, bl.a. i «Et lite stykke Norge». Det viser også hvor viktig det er at media er på banen i denne sammenheng. Mange norske bedrifter er investorer som fører til mer anstendighet og mindre fattigdom, men en kan ikke se bort fra at det finnes bedrifter som tjener penger på å bidra til brudd på menneskerettigheter, og på at fattige arbeidere uten lovbeskyttelse ofrer liv og helse for at bedriften skal kunne ta ut kortsiktig profitt eller tjene penger på naturødeleggelser. Kanskje sitter vertslandet eller lokalsamfunnet igjen med de sosiale og miljømessige kostnadene. Vi har, som saksordføreren sa, en del grelle eksempler på at det skjer. Det er derfor denne meldinga er nødvendig, og det er derfor den må følges videre opp med offensive tiltak i det videre arbeidet.

Et sterkt sivilsamfunn inkludert en sterk fagbevegelse med kunnskap og vilje til å reise debattene er en forutsetning for videreutvikling. Det gjelder her i Norge, og det gjelder ikke minst i utviklingsland. Derfor er det viktig å bruke utviklingsmidler for å styrke sivilsamfunnet og å støtte tøffe og modige organisasjoner og fagbevegelse i land der dette er kontroversielt. Og så er det viktig at vi følger opp ILOs arbeid og ILOs kjernekonvensjoner. Jeg vil da gi ros til Utenriksdepartementet og til utenriksministeren, som arrangerte seminaret om et anstendig arbeidsliv før jul.

Jeg er sikker på at det gjøres mye godt arbeid i mange bedrifter. Jeg har lyst til å nevne spesielt én bedrift, Storebrand, som gjennom mange år har vært offensiv og samfunnsbevisst og dermed et eksempel som andre bedrifter kan strekke seg etter. Og så vil jeg vise til at NHO i flere år har vært tydelig på at det trengs etiske retningslinjer for dette arbeidet.

Et sterkere næringsliv og mer handel er en forutsetning

for at land skal kunne komme seg ut av fattigdommen og få til en utvikling som tjener befolkninga i landet. Og så er det som saksordføreren sa: Dette er tonen i denne meldinga. Men det er ikke en tilstrekkelig forutsetning. Investerings- og handelsregimer må ikke ta fra fattige land det politiske handlingsrommet som Norge hadde da vi tok steget fra å være et fattig land til å bli et av verdens rikeste land. Dette innebærer retten til å beskytte eget næringsliv og råderett over egne ressurser. Derfor er det bra at Norge bidrar med utviklingsmidler for å reforhandle kontrakter med multinasjonale selskap, som f.eks. driver med kopperutvinning i Zambia, og at Norge deltar i EIT, som jobber for større åpenhet rundt utvinningsindustrien. Derfor er vi i SV glade for at det nå tas en ny runde når det gjelder handelsavtalen med Colombia, et land med grove brudd på faglige rettigheter.

Bedrifiers samfunnsansvar handler om både frivillige tiltak og løsninger som gir næringslivet fleksibilitet og oppmuntrer til kreativitet og utnyttelse av egne ressurser, bidrar til kompetanseheving, positiv konkurranse og legger grunnen for en god dialog mellom næringsliv, myndigheter og sivilsamfunn. Men på sikt handler det også om bindende lover og regler som er nødvendige for å sikre at arbeidet tas på alvor i alle bedrifter, at det er samfunnshensyn som legger premissene i arbeidet med samfunnsansvar, og at brudd på retningslinjer må få noen konsekvenser.

Regjeringa arbeider for et internasjonalt bindende regelverk for samfunnsansvar, og det er veldig bra. Samtidig mener vi i SV at vi også nasjonalt må ta et større ansvar. Regjeringa skal legge fram et forslag om opplysningsplikt når det gjelder etiske retningslinjer og samfunnsansvar. Det er bra. Da er vi opptatt av at det betyr en faktisk rapportering av bedriftenes holdning og konkrete arbeid, og at fagbevegelsen og ansatte inkluderes i dette arbeidet. Jeg synes saksordføreren orienterte om akkurat dette på en veldig bra måte. Jeg støtter det hun sa.

At OECDs kontaktpunkt får en ny modell og blir styrket, er også bra. Videre: At meldinga er tydelig på at bedrifter med statlig eierskap skal være ledende når det gjelder å ta samfunnsansvar, hvilket innebærer aktiv eierskapsutøvelse, er også bra. Det vil ha noen konsekvenser for Norge som våpenprodusent og -eksportør, som Kirkens Nødhjelp peker på i sitt hørings svar til komiteen.

Vi er også fornøyd med at offentlig sektor skal gå foran ved å etterspørre varer som er tilvirket etter høye og miljømessige standarder.

Norges arbeid for å bekjempe skatteparadis og ulovlige kapitalstrømmer er noe å være stolt over – det var jo også et tema i utenriksministerens redegjørelse i dag. Og, som han sa da, er det andre land som har sluttet seg til dette, bl.a. G20-landene. Det er viktig at det fører til handling og ikke bare blir ord. Å betale skatt er kanskje det fremste uttrykket for at bedrifter tar samfunnsansvar. Det er denne skatten som kan betale for skoler, helsevesen og styrke statens rolle i mange utviklingsland. Inntekten til staten og åpenheten rundt det er en forutsetning for utvikling. Dette blir jo et tema når vi skal behandle utviklingsmeldinga også.

Komiteen har bedt Regjeringa om å vurdere en om-

budsordning. Mange organisasjoner har bedt om det, og Utviklingsutvalget har konkludert med at det bør innføres en ombudsordning. I SVs arbeidsprogram for de neste fire årene går vi inn for en ombudsordning. Et ombud bør ha en overvåkingsfunksjon og bidra til informasjon og rådgiving. Overvåkingsfunksjonen bør innebære å vurdere påstander om medvirkning til menneskerettsbrudd, alvorlige miljødeleggelse eller andre brudd på etiske retningslinjer, men også å bidra til rensking dersom det viser seg at anklagene er uberettiget. Ombudet bør ha en rett til en intern selskapsinformasjon, en innsynshjemmel, lik andre offentlige ombud. Og sist, men ikke minst, bør det være en rådgivningstjeneste for selskaper som er i, eller ønsker å etablere seg i, utlandet. Det vil være nyttig for små og mellomstore bedrifter.

Jeg vil helt og fullt slutte meg til saksordføreren når hun sier at denne meldinga er et første og viktig skritt for å tydeliggjøre næringslivets samfunnsansvar internasjonalt.

Dagfinn Høybråten (KrF) [11:08:07]: For Kristelig Folkeparti er det selvsagt at det å ta samfunnsansvar er mer enn det å unngå lovbrudd. Det gjelder både for enkeltmennesker, for bedrifter og for staten.

Det er forskjell på jus og etikk. Det etiske ansvar går utover det å følge loven. Understrekingen av at bedrifter har et slikt samfunnsansvar deles av alle her i Stortinget, selv om det er en viss uenighet om hvordan vi skal styrke dette ansvaret.

For det første: Myndighetene skal ha høye forventninger til norske bedrifter, og de skal sørge for at bedrifter der staten er involvert som eier eller investor, går foran.

For det andre: Myndighetene skal stimulere til økt bevissthet rundt samfunnsansvarlig opptreden ved en rekke tiltak, deriblant en utvidelse av rapporteringskravene i regnskapsloven.

Og for det tredje: Norge skal være en pådriver i det internasjonale arbeid for bedrifiers samfunnsansvar, bl.a. ved å utvikle internasjonale retningslinjer som kan fremme dette.

La meg understreke at mange norske bedrifter tar sitt samfunnsansvar på alvor og opererer i tråd med gode prinsipper i sine utenlandsengasjementer. Under komiteens høring fikk vi mange gode eksempler på dette. Men mer kan gjøres for å sikre minstestandarder hos dem som ikke tar sitt ansvar på alvor.

Om det ikke er full enighet om tiltakene for å fremme private bedrifiers samfunnsansvar, er det tverrpolitisk enighet om at staten i sin rolle som investor, eier og innkjøper skal ta en ledende rolle når det gjelder å utvise et slikt ansvar. Det er også enighet om at norske bedrifter og myndigheter må fokusere mer på å stille etiske krav i innkjøpsprosessene.

Myndighetene kan hjelpe private bedrifter ved å formidle kunnskap, informasjon og hjelp til å styrke bedriftens arbeid med samfunnsansvar – også når de opererer i utlandet. Særlig nyttig er slik hjelp for små og mellomstore bedrifter som ikke har tilgang til den samme kompetanse og de samme utredningsressurser som store selskaper. Alle er enige om dette, og alle, unntatt medlemmene fra Frem-

skrittspartiet, ser behovet for at vi setter av ressurser til å gjøre det vi alle ønsker oss.

Gjennom våre bistandsmidler har vi klart å styrke sivilsamfunn i en rekke utviklingsland. Det er et veldig viktig mål, også for vår framtidige utviklingspolitikk. Alle, unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at Norge fortsatt må gi støtte til organisasjoner og fagbevegelse i utviklingsland, slik at de kan overvåke bedriftenes samfunnsansvar og bidra til at regelverk og retningslinjer respekteres.

Kristelig Folkeparti verdsetter de mange innspill fra høringsinstansene. Flere har støttet tanken om et eget ombud for bedrifters samfunnsansvar, slik Utviklingsutvalget oppfordret til i sin NOU 2008:14, Samstemt for utvikling?. Vi har oppnådd enighet om å be Regjeringen komme tilbake til Stortinget med en vurdering av dette. Kristelig Folkeparti vil for sin del ta stilling til vurderingen når den kommer fra Regjeringens side.

Vi er for å utvide bedrifters rapporteringsplikt i regnskapsloven til også å omfatte rapportering på dette området. Men vi forutsetter at det utformes i nær kontakt med næringslivets organisasjoner, og på en måte som er praktisk tjenlig og har effekt. Hvis det bare skaper økt papirarbeid, har det ikke noe for seg. Her kan vi lære av de nye danske rapporteringsreglene samt den britiske Companies Act. De viser at det er mulig å få til en kvalitativ og relevant rapportering som fremmer reelle forbedringer i bedriftene, og det er det som er hele hensikten. En positiv tilleggseffekt er at kunder, investorer og samfunnet for øvrig vil få bedre informasjon om bedriftenes arbeid med samfunnsansvar.

Hovedsaken er at næringslivet er en avgjørende verdiskaper i samfunnet både når det gjelder materielle verdier, og når det gjelder ikke-materielle verdier, i form av ansvarsbevisste, etiske samfunnsforholdninger og god bedriftskultur.

Åslaug Haga (Sp) [11:12:29]: La meg også få begynne med å si tusen takk til representanten Trettebergstuen, som har hatt saksordførersvaret i denne saken. Det har vært en spennende prosess, og det er ikke vanskelig for Senterpartiet å slutte seg til det innlegget hun har holdt her i dag.

Bedrifters samfunnsansvar er ikke noe vi har funnet på i de seinere årene, bedrifter har til alle tider påvirket samfunnsutviklinga der de opererer. Bedriftsledelsens fysiske nærhet til de ansatte og produksjonsstedet har historisk bidratt til at samfunnsansvaret i mange tilfeller har vært naturlig ivaretatt og en fullstendig integrert del av virksomheten. I den globaliserte økonomien hvor bedriftsledelsen ofte er fjernt fra produksjon og ansatte, viser det seg nødvendig å utvikle nye virkemidler for å sikre at hensynet til menneskerettigheter, miljø, arbeidstakers rettigheter osv. blir ivaretatt, og for å bekjempe korrupsjon, barnarbeid, tvangsarbeid og diskriminering.

Og det er jo i dette perspektivet meldinga om næringslivets samfunnsansvar er viktig. Det er den første meldinga som er skrevet. Jeg er helt sikker på at det ikke blir den siste. Dette er et tema som får stadig større oppmerksam-

het i alle land, og det er et tema som vil bli mer omfattende i det internasjonale samarbeidet framover.

Det gir seg sjøl at bedrifter skal overholde lov- og regelverk i de landene de opererer i. Utfordringa ligger i at veldig mange land har mangelfullt og svakt lovverk og ikke-eksisterende regelverk. I meldinga defineres samfunnsansvar som det bedrifter gjør på frivillig basis utover det å overholde eksisterende lover og regler i de landene de opererer i. Veldig mange steder i verden er jo nettopp dette det fundamentale, for lovverket, regelverket, er så langt fra tilstrekkelig for å ivareta de hensynene som vi er opptatt av i denne sammenhengen.

Komiteen forventer at bedrifter integrerer arbeidet med samfunnsansvar i hele virksomhetskjeden og i den daglige driften på alle nivåer samt har gode oppfølgingsrutiner overfor leverandører, sjøl om det ikke er uttrykt i bindende lover og regler. Det vi sier med dette, er at vi er opptatt av at samfunnsansvar skal være mer enn kakepynt, det skal være realiteter. Det er sjølsagt veldig lett å holde kloke og fornuftige og gode innlegg om dette i Stortinget, det er langt verre å gjennomføre det vi sier, i den praktiske virkeligheten – og det tenker jeg at det er viktig at vi også har respekt for. Men heldigvis blir det stadig viktigere for bedrifters omdømme å ta samfunnsansvar, sjøl om det mange steder er krevende. Målet må være å gjøre brudd på etisk adferd «bad for business» og motsatt, at etisk adferd og samfunnsansvar blir et konkurransefortrinn.

Senterpartiet mener det er mulig å komme langt med den frivillighetslinjen som Regjeringa og stortingsflertallet legger opp til. Spørsmålet er imidlertid hvor langt man skal gå i å lage mer bindende retningslinjer nasjonalt og internasjonalt, og om vi skal tørre å tenke at en gang i framtida er det den veien vi ønsker å gå. Det vil også innebære at vi må tenke nøye gjennom hvilke oppfølgingsmekanismer og sanksjoner man kan benytte.

Det som imidlertid er klart, er at vi har behov for å videreutvikle de retningslinjene for samfunnsansvar som eksisterer internasjonalt. Vi har behov for kontinuerlig å styrke de universelle verdiene og normene som er reflektert i det arbeidet som gjøres, og er gjort, i FN og i OECD-systemet. Regjeringa har ansvar for å bidra til at dette følges opp og forhåpentligvis blir mer offensivt på sikt. Næringslivet har også et ansvar for å spille inn konstruktivt i disse prosessene, slik at det ikke blir et skrivebordsarbeid vi driver med. Sett fra et bedriftsperspektiv kan man jo godt si at dette påvirkingsarbeidet i seg sjøl er en viktig jobb å gjøre for å ivareta samfunnsansvaret. Det sivile samfunnet gjør heldigvis som det vil – det er derfor det er et sivilt samfunn. Men jeg tenker at det er viktig at det sivile samfunn fortsetter å gjøre det viktige påvirkingsarbeidet som det har gjort til nå på dette området.

Senterpartiet er som flertallet opptatt av at det nasjonale kontaktpunktet for oppfølging av OECDs retningslinjer blir styrket, og at man tar en grundig vurdering av spørsmålet om et eget ombud. Vi i Senterpartiet tror at et ombud kan være rett, og ser positivt på det, men vi skal sjølsagt se på de evalueringene som blir gjort fra departementets side framover.

Det er bare gjennom et samspill mellom myndigheter,

næringsliv og sivilt samfunn vi kan bidra til at samfunnsansvaret ivaretas bedre enn i dag. De gode eksemplene må synliggjøres, de dårlige må det slås ned på. Som forbrukere har vi alle et ansvar for å velge produkter og tjenester som kan dokumentere at de er produsert på en slik måte at samfunnsansvaret er ivaretatt. Næringslivet kan på et vis ikke bare trekke fordelene av å leve i en globalisert økonomi, de må også være med og løse de problemene som skapes – og vi skal stille krav til dem. For vi snakker jo om problemer. Korrupsjon, tvangsarbeid og miljøforringelse er problemer som den globaliserte økonomien kan forsterke. Da må de aktørene som først og fremst tjener på den globaliserte økonomien, akseptere at de må være med og løse problemene. Og mange vil heldigvis ta tak. Jeg syns det er gledelig å se hvordan samfunnsansvar kommer stadig høyere på dagsordenen i bedriftene og i økende grad integreres ikke bare i styrearbeid, men også i den daglige driften.

Vi må håpe at vi en dag kommer dit hen at alle bedrifter ser ivaretagelse av samfunnsansvar som nødvendig for å drive god og lønnsom butikk.

Anne Margrethe Larsen (V) [11:20:57]: Jeg opplever det som positivt at Regjeringen legger fram denne meldingen.

Innsatsen som er gjort gjennom flere år med hensyn til å fremme næringslivets samfunnsansvar, tydeliggjøres ved at den omtales samlet i en stortingsmelding – for første gang.

Jeg er enig i at det statlige engasjementet rundt bedrifters samfunnsansvar bør trappes opp. Samtidig inner jeg at sentrale utfordringer knyttet til bedrifters samfunnsansvar ikke kan løses av staten gjennom regulering alene. Dette må skje i tett samarbeid med næringslivet, arbeidstakere og det sivile samfunn.

Venstre mener at næringsutvikling er en viktig forutsetning for å fremme utvikling i et land. Norsk næringslivs engasjement i utlandet kan således virke positivt inn på vertslandets økonomi og utvikling. Spesielt små og mellomstore bedrifter kan spille en stor rolle. De trekker på lokale ressurser og lokal arbeidskraft, de fremmer entreprenørskap og de bidrar til et variert næringsliv som har flere ben å stå på. Dette gir styrke til en middelklasse som ønsker ro og stabile politiske forhold.

Venstre mener at bedrifter har et selvstendig ansvar for å påvirke samfunnet de er en del av, i positiv retning. Dette er normalt også i deres forretningsmessige interesse, ettersom forbrukere, investorer og ansatte i økende grad vektlegger nettopp samfunnsansvar.

Venstre har nok mer tro på frivillighet enn lover og sanksjoner når det gjelder å fremme samfunnsansvar innen næringslivet. Bedriftene står imidlertid overfor en utfordring. De kan legge premissene for samfunnsansvar selv, ved å innfri gjennom frivillighet. Hvis de imidlertid ikke leverer, står de i fare for å få tredd rigide lover og regler ned over hodet. For: Hvis norske bedrifter blir tatt i å oppføre uansvarlig, kan vi bli utsatt for et stort politisk press for å vedta strengere lover og påbud. Faren er dermed til stede for en overreaksjon ut fra en konkret sak, som så blir

hausset opp i media. Næringslivet har derfor stor interesse av å innfri.

Bedrifter skal ikke begrense seg til å innfri minimumsstandarder i land de opererer i. Disse standardene er ofte satt svært lavt og er dessuten vagt definert. Dette gir muligheter for omgåelse. Venstre mener at samfunnsansvar skal handle om mer enn kun å følge gjeldende lovverk eller bedrive veldedighet, for den saks skyld.

Samfunnsansvar kjennetegnes ved det bedriftene gjør på frivillig basis utover det å overholde eksisterende lover og regler. Ambisjonen bør være at bedriftene setter et så positivt fotavtrykk som mulig i de landene de opererer i.

Venstre mener at norske bedrifter i utgangspunktet skal oppfylle de samme etiske krav ute som de er pålagt her hjemme. Dette gjelder ikke minst for bedrifter som er store og dominerende i land med dårlig styresett. Det forventes at de arbeider for å bedre menneskerettighetssituasjonen og styresettet i vertslandet utover egen virksomhet og egne nærområder.

Videre bærer bedrifter et ansvar i forhold til underleverandører. Dette fikk vi anskueliggjort med all mulig tydelighet i forbindelse med Telenors satsing i Bangladesh. Det framgikk at bedriften hadde tatt noe for lett på kritikkverdige forhold hos underleverandører. Dette viser at samfunnsansvar ikke slutter ved porten ut fra bedriften. Det fortsetter oppover og nedover langs verdikjeden. Dette er noe alle norske bedrifter bør ta inn over seg.

I dagens medieverden vil bedrifter som ikke utviser dette samfunnsansvaret, fort kunne bli straffet hardt av forbrukere og kunder. Dette er noe enhver bedrift må forholde seg til, da fete oppslag i pressen om manglende samfunnsansvar kan påføre omdømmet til bedriften stor skade.

Men frykten for å bli avslørt og uthengt i pressen bør ikke være eneste drivkraft for bedriftene til å utvise samfunnsansvar. Det bør faktisk være et mål i seg selv å holde et høyt etisk nivå. Dette fordrer et tydelig lederskap. Videre bør bedrifter integrere arbeidet med samfunnsansvar i hele virksomhetskjeden, herunder den daglige driften på alle nivå. Alle i bedriften bør få grundig opplæring i dette, og de som tar snarveier, bør ikke belønnes. Generelt bør alle som tar en næringsrettet utdanning, ha etikk som et viktig tema innen sin fagplan.

Jeg er opptatt av at bedrifter ikke skal begrense seg til velpolerte formuleringer om samfunnsansvar på glansfylte hjemmesider laget av profesjonelle mediefolk. De fine ordene må omsettes i praksis. De må inngå i de vanskelige valg og overveielser som bedriften gjør. Fine hjemmesider skal ikke være et skalkeskjul for bedrifter som unnlater å utvise et samfunnsansvar.

På ett spesielt punkt så Venstre seg nødt til å markere seg med en merknad i innstillingen, som vi står ganske alene om. Komiteen peker på at det er nødvendig at staten i sin rolle som investor, eier eller innkjøper tar en ledende rolle når det gjelder å utvise samfunnsansvar. Dette arbeidet må intensiveres. Videre redegjør meldingen for hvordan man skal legge større vekt på samfunnsansvar i det aktive statlige eierskapet. Venstre er ikke uenig i dette. Men samtidig mener vi at det i utgangspunktet ikke skal

stilles andre bindende krav til offentlige enn til private bedrifter. De samme reglene bør gjelde for alle uansett eierskap. Ulike regler vil skape uklarhet omkring rammebetingelsene for bedrifter som er delvis statlig og delvis privat eid.

Et annet viktig anliggende for oss er at Regjeringen, ut fra gitte kriterier, bør være selektiv i bruken av offentlige støtteordninger for norske bedrifters engasjement i utlandet.

Skal man ha tilgang til eksportkreditter, støtte gjennom Innovasjon Norge, inngå i offisielle næringsdelegasjoner eller få hjelp fra norske utenriksstasjoner, bør man ha vist gode intensjoner med hensyn til samfunnsansvar. Bedrifter som ikke innfrir, bør ikke kunne trekke på alle de statlige ordningene. For at ikke vurderingen av den enkelte bedrift skal bygge på en løssaktig synsing, bør det legges et knippe med kriterier til grunn for hva som anses som samfunnsansvarlig adferd.

Jeg har videre lyst til å uttrykke støtte til forslaget om å skjerpe rapporteringskravet til bedrifter og institusjonelle investorer vedrørende etiske utfordringer ved virksomhet i utlandet. Jeg er her opptatt av at det stilles konkrete krav til rapporteringen. Det er ikke meningen at bedriftene bare skal skrive en setning eller to i en årsberetning.

Jeg mener at Regjeringen bør vurdere å utarbeide disse konkrete retningslinjene. De skal tydeliggjøre Regjeringens forventninger til etisk framferd, som minst bør være i tråd med FNs Global Compact. Bedriftene skal på sin side redegjøre for hvilke standarder, retningslinjer eller prinsipper de følger, hvilke systemer eller prosedyrer som benyttes, og hva som er oppnådd.

Til slutt har jeg lyst til å trekke fram at Regjeringen bør vurdere å etablere et system for vurdering og rangering av enkeltbedrifters virksomhet på det etiske området – «positive screening». Denne informasjonen bør gjøres offentlig tilgjengelig slik at den kan inngå i beslutningsgrunnlaget for potensielle kunder og investorer. Det må forutsettes at kravene som stilles til bedriftene, er tydelige og forutsigbare.

Helt til slutt: Venstre er et parti som framfor noe annet tror på åpenhet i dette. Jeg mener at nettopp åpenhet vil være et viktig verktøy for å fremme samfunnsansvar innen næringslivet.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [11:30:14]: Jeg vil først få berømme komiteen og saksordføreren spesielt for en grundig innstilling, kloke og gode vurderinger og viktige signaler for oppfølgingen.

La meg først si at vi hadde en grundig diskusjon i Utenriksdepartementet om vi skulle lage en slik melding. Hva er verdien av en melding, som i seg selv ikke ender opp med en lang rekke beslutninger som enten skal veksles om i lover eller regler? Det var en interessant diskusjon, fordi den tydeliggjorde hva som former samfunn, hva som setter kriterier og normer i utvikling som kan få betydning for samfunnsutvikling uten at det nødvendigvis ender i en lov. Jeg leser komiteens vurdering av denne meldingen i den retning at den har bidratt til det: oppdatere forståelsen av hva som er sosialt samfunnsansvar, hvilke interna-

sjonale trender som gjelder, hvordan dette berører oss og hvordan vi kan tilpasse oss.

Jeg legger vekt på at det er en melding med stor grad av enighet, men jeg merker meg at også her har Fremskrittspartiet en annen tilnærming til hva som former samfunn, og at på områder hvor tydelighet i verdier og forventninger som ikke nødvendigvis har en lov knyttet til seg, er Fremskrittspartiet også mot det. Jeg synes betraktningene om hva som kan bidra til utvikling i sør, er særlig interessant å lese i denne sammenheng. Det er ikke slik at vi foreslår i meldingen eller i internasjonale organer at det skal være detaljregulering av bedrifters utvikling og opptreden i sør. Det som gjelder, er normer og etiske retningslinjer, og det er viktig å ha internasjonale apparater som ILO og FN, som kan bidra til respekt for menneskerettigheter og menneskers arbeid.

Så vil også jeg berømme dem i det sivile samfunn som har bidratt med innspill til denne prosessen. De har mobilisert i mange forskjellige leirer, og det er positivt. Jeg vil også særlig her trekke fram de bedriftene som internt har utviklet egen kompetanse på området, og som egentlig har ligget i front og stilt krav til at også myndighetene skal følge opp. Representanten Valle nevnte Storebrand som et eksempel. Jeg har tidligere hatt gleden av å være til stede ved flere av de arrangementene de har hatt om dette, hvor vi faktisk har sett at en bedrift også kan sette press på – og ha forventninger til – myndighetene for å utvikle regelverk, normer og forståelse i tråd med hva de opplever.

Når vi slår fast i meldingen at Norge skal være en pådriver i internasjonale prosesser som omhandler samfunnsansvar, vil jeg si at det gjelder myndigheter, men det gjelder også bedrifter. Vi mener at bindende retningslinjer for bedrifters oppførsel skapes best innenfor etablerte globale organer som FN. Det er positivt, synes jeg, at komiteen deler dette synet. Det er positivt at det gjøres en særlig referanse til FNs generalsekretærs spesialrepresentant for menneskerettigheter og næringsliv. Det er en viktig funksjon. Denne representanten har også vist seg å være en aktiv person som kan sette viktige dagsordener. Vi kommer til å fortsette å støtte ham i det arbeidet han gjør.

Så vil jeg trekke fram det arbeidet som henger sammen med stortingsmeldingen, nemlig ambisjonene om å bidra til anstendig arbeidsliv. Vi hadde denne Decent Work-konferansen i fjor. Vi følger opp nå med LO og NHO. Jeg har til hensikt å delta på ILOs viktige møter om dette i juni for å ta den dagsordenen videre. Vi bidrar til ILO med 100 mill. kr over to år, som skal gå til bl.a. å fremme likestilling og kvinners rettigheter på arbeidsplassen og arbeid mot tvangsarbeid og menneskehandel. Igjen, ved at en slik organisasjon setter normer og retter søkelyset mot dette, kan det bidra til å forandre en utvikling som er nedverdiggende for en lang rekke mennesker.

Et annet viktig tema i meldingen, og internasjonalt, er å styrke tilgangen til effektive klagemekanismer. Dette er en av stolpene i arbeidet til FNs generalsekretærs spesialrepresentant. Han vurderer hvordan man kan bedre ofrenes muligheter til å påklage menneskerettighetsbrudd globalt, nasjonalt og på bedriftsnivå.

Så varsler meldingen en utredning av en ordning som skal etablere faktagrunnlag i tilfelle bedrifter beskyldes for grove brudd på miljøpraksis. Her har, med støtte fra Norge, fagfolk fra OECD og FN kommet sammen med bedrifter, organisasjoner og forskere for å drøfte mulighetene for dette.

En samlet komité har bedt Regjeringen vurdere hvorvidt det kan være hensiktsmessig å opprette en ombudsfunksjon for bedrifters samfunnsansvar. Vi vil selvfølgelig følge opp dette. Jeg tror det er klokt å gå fram på den måten at vi nå har fått komiteens vurdering, en tilbakemelding til Regjeringen, og at vi så foretar en grundig vurdering av det. Vi skal være varsomme med å påføre ordninger og regler og byråkrati for reglene og byråkratiets skyld. Det må være grundig gjennomvurdert og diskutert med dem det gjelder. Jeg tror at vi i den brede tilnærming og konsensus som her gjelder, skal få til det på en måte som de berørte bedriftene vil kjenne seg igjen i.

Det viktigste instrumentet vi har for oppfølging av næringslivets samfunnsansvar i utlandet i dag, er det nasjonale kontaktpunktet for OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper. Komiteen står samlet om behovet for styrking av dette kontaktpunktet. Det er jeg glad for. Vi har nylig avholdt et møte om dette i KOMPakt, som er Regjeringens konsultasjonsorgan. Vi har som intensjon å styrke prosedyrer, vurdere en ny sammensetning og øke ressursene i dette kontaktpunktet. Vi har, som flere av representantene har oppfordret til, hatt møter med Nederland og Storbritannia for å lære av erfaringene disse landene har med organisering av sine nasjonale kontaktpunkter. Vi vil ha et seminar om disse temaene der ulike modeller skisseres. Som lovet i meldingen, vil dette munne ut i en høring som forelegges berørte parter før sommeren.

Så vil jeg bruke litt tid på et tema som får god oppmerksomhet i komiteens innstilling, og som vi tar opp i meldingen, nemlig rapportering av samfunnsansvar. Det er positivt at komiteens flertall støtter forslaget om rapporteringsplikt. Jeg tror ikke det skal oppfattes som unødig byråkrati. Dette har bedriftene rutiner for, og det tror jeg kommer til å gå veldig greit. Målet med å utvide rapporteringsplikten er å bidra til økt bevissthet og framgang i arbeidet med samfunnsansvar i bedriftene. Vi legger opp til rapportering som verktøy for samfunnsansvar, ikke som et tomt ritual, slik flertallet av komiteen også påpeker.

Så mener flertallet at Regjeringen må gjøre mer enn å be bedrifter rapportere om etiske retningslinjer og hvordan disse følges opp. Flertallet mener at Regjeringen bør vurdere den danske og britiske modellen i arbeidet med krav til rapportering. Dette vil vi gjøre.

Den norske regnskapsloven omfatter allerede opplysningskrav om miljø, ansatte og likestilling i den grad dette er nødvendig for å forstå selskapets utvikling, stilling eller resultat. Eksisterende norske krav på dette området går betydelig lenger enn f.eks. den britiske Companies Act.

Så vil jeg til slutt kommentere et utfordrende tema, som komiteen har notert i høringen, nemlig bedrifters ansvar i konfliktområder. Det er bedrifter som opererer i områder med væpnet og annen konflikt. De har et særlig ansvar for ikke å medvirke til brudd på humanitærretten, slik komi-

teen peker på. Både reglene om eksportkontroll og internasjonale sertifiserings- og overvåkningsmekanismer har som formål å forebygge brudd på humanitærretten som ledd i væpnet konflikt. I tillegg er dette viktig for å spre kunnskap om humanitærretten, slik at vi kan sikre at bedrifter som opererer i konfliktområder, kan reglene og har høy bevissthet omkring sitt ansvar og sin rolle.

Videre støtter Norge frivillig initiativ som kan redusere risikoen for menneskerettighetsbrudd i konfliktområder. Bruk av sikkerhetsvakter i olje-, gass- og gruveindustrien er utbredt, og deres oppførsel og selskapenes ansvar er fokus for såkalte Voluntary Principles on Security and Human Rights. Der er Norge – StatoilHydro og Norsk Hydro – med. Vi har oppfordret andre selskaper til å se på disse prinsippene og anvende relevante deler i sin virksomhet.

Så vil jeg helt til slutt si, som det har blitt sagt av flere her, bl.a. av representanten Haga, som i sin tid medvirket til at vi begynte arbeidet med denne meldingen: Dette er ikke sluttstreken. Arbeidet med samfunnsansvar krever vedvarende innsats. Jeg tror det var tid for å komme med en melding – og den grundige prosessen den gir oss anledning til å gjennomføre. Innstillingen fra komiteen viser at vi har viktige oppgaver som ligger foran oss, og vi vil holde nær kontakt med både Stortinget og berørte miljøer i det videre arbeidet.

Solveig Horne hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Øyvind Vaksdal (FrP) [11:38:51]: Regjeringen definerer i meldingen samfunnsansvar som det bedriftene gjør på frivillig basis utover å overholde lover og regler i de land de opererer i. Til tross for dette tar Regjeringen likevel til orde for utvidet opplysningsplikt om etiske retningslinjer og samfunnsansvar i regnskapsloven, noe som vil medføre mer arbeid for bedriftene og helt klart vil være konkurransevridende. Er dette en glipp av Regjeringen? Kan utenriksministeren forklare hvordan disse åpenbare selvmotsigelsene henger sammen?

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [11:39:27]: Det er nok ingen glipp. Det er en oppfølging av meldingens ambisjon om å treffe riktig med mål og midler.

Når vi understreker frivilligheten, er det fordi vi tror at en bedrift som har høy bevissthet om sosiale sider ved arbeid, kommer lenger med å fremme de sosiale sidene. Det er jo en lang rekke lover og regler om miljø, helse og sikkerhet som bidrar til et godt arbeidsmiljø, og som bedriftene er pålagt å følge, men bedriftenes samfunnsansvar skal være noe som er en del av de innarbeidede holdningene og etikken i bedriftene – derfor har vi lagt vekt på frivilligheten. Men, som sagt, bedriftenes virke er jo i en rettsstat hvor det er lover og regler, hvor vi vil ha oversikt, og hvor vi også vil sette standardkrav. Derfor er rapportering en måte å bidra til bevissthet om dette. Rapporteringen i seg selv kan jo ikke garantere at bedriftene lever

opp til både egne og internasjonale krav, men det bidrar til å holde et fokus og skape rutiner i bedriftene for hvordan de etterfølger det som er av regler, og det som er av etiske normer.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Steinar Gullvåg (A) [11:40:53]: Kona mi er datter av en britisk industriarbeider. Faren hennes tjente til livets opphold ved Dunlop gummivarefabrikk i Manchester.

De første årene etter at vi flyttet hit til Norge, for temmelig nøyaktig 40 år siden, bodde vi på Buøy i Stavanger, rett overfor Rosenberg verft. En av de første dagene etter ankomsten hit til landet stod hun ved vinduet og betraktet verftsarbeiderne som gikk hjem fra arbeidet, og hun undret seg – de gikk nyvasket fra arbeidsplassen. De var reine i tøyet! Kona mi hadde aldri før sett slike industriarbeidere. I England hadde industriarbeiderne, inkludert hennes far, lort under neglene når de gikk fra arbeidsplassen.

Det har rent mye vann i havet siden den gang, men for meg er dette ennå et bilde på forskjellen på samfunn der fagbevegelsen tradisjonelt har stått sterkt, og samfunn der de faglige rettighetene blir neglisjert.

I dag har norske arbeidstakere inntatt styrerommene uten at noen lenger rynker på nesa av den grunn her i landet, men i Tanzania og i Zambia er det ganske formålsløst å forsøke å forklare vårt bedriftsdemokrati. Vår samfunnsmodell med et arbeids- og næringsliv med arbeidslivsparter som stort sett lever i fred og i samarbeid med hverandre, er i seg selv blitt en eksportartikkel. Uten et ansvarlig næringsliv og en ansvarlig fagbevegelse, og uten forståelse for grunnleggende faglige rettigheter, ville Norge i dag vært et helt annet og mer motsetningsfylt samfunn enn et samfunn med den harmonien som preger norsk arbeidsliv.

Respekt for grunnleggende faglige rettigheter for arbeidstakere og anstendige arbeidsvilkår er selvfølgelig også et viktig element i Regjeringens stortingsmelding om næringslivets samfunnsansvar i en globalisert økonomi – vel vitende om at vi også i Norge har noen bedrifter som gjør sitt beste for å bryte den samfunnskontrakten som de fleste av oss tar som en selvfølge.

Jeg er ganske sikker på at vår arbeidslivsmodell er og kan være et konkurransefortrinn for norske bedrifter som konkurrerer i et internasjonalt marked. Bedrifters generelle omdømme er av vesentlig betydning, men da må det selvfølgelig være samsvar mellom liv og lære – for ikke å si: det vi gjør hjemme, og det vi gjør ute. Særlig gjelder dette selskaper som helt eller delvis eies av staten, og som ifølge komitéflertallet har et særlig krav på seg til å vise samfunnsansvar.

Jeg må si at jeg ikke er særlig stolt over at vårt desidert viktigste internasjonale selskap, StatoilHydro, toer sine hender og aksepterer at deres kontraktspartner i Nordsjøen flagger ut sine skip, kaster norske sjøfolk på land og erstatter dem med et underbetalt filippinsk mannskap. Hva kan vi vente av et statsselskap som opererer på denne måten her hjemme, når det opererer under andre himmelstrøk der man knapt har hørt om faglige rettigheter? Jeg føler derfor det er grunn til å understreke vår felles for-

ventning om at samfunnsansvar skal integreres i hele selskapets virksomhetskjede og i den daglige driften på alle nivå.

Videre forventer komiteen at selskapene har gode oppfølgingsrutiner overfor leverandører, selv der dette ikke er uttrykt i bindende lover og regler. Dersom styret og ledelsen i StatoilHydro ikke er kjent med dette, bør noen sørge for at de blir det. Vi krever at norske bedrifter som konkurrerer i utlandet, skal etterleve vertslandets lover og regler, akkurat som vi krever at utenlandske bedrifter som opererer i Norge, skal følge norske arbeidslivsregler. Men det er først når man kommer til den tredje verden norsk arbeidslivsetikk virkelig utfordres. Jeg forstår at norske selskaper som har et bevisst forhold til eget verdigrunnlag, nøler med å gå inn i samfunn der faglige og demokratiske rettigheter er fraværende, og der utnyttelse av barn og kvinner snarere er regelen enn unntaket og korrupsjonen flourer. Kanskje er det årsaken til at norske u-landsinvesteringer er på et så lavt nivå. Like fullt er slike investeringer ønskelige og nødvendige fordi de bidrar til å bekjempe fattighedsproblemet.

Marit Nybakk (A) [11:46:20]: La meg først slutte meg til saksordførers glimrende innlegg. Så et par tre punkter: Det er flere måter som bedrifter kan ivareta samfunnsansvar på når de skal etablere seg ute. Bedrifter bidrar selvfølgelig til samfunnsansvar gjennom verdiskaping. Ved å skape arbeidsplasser og bidra til økonomisk og sosial utvikling sørger også næringslivet for verdiskaping og vekst. Produksjonen må skje på en bærekraftig og anstendig måte, bl.a. ved å ta hensyn til lokalsamfunn, og ved at bedrifter integrerer sosiale og miljømessige hensyn i sin daglige drift.

Næringslivet er en viktig del av utviklingen i utviklingsland. Vekst og utvikling kan aldri nås uten et effektivt næringsliv som skaper verdier og arbeidsplasser og gir valutainntekter basert på bærekraft og ansvarlig atferd. For at tusenårsårene skal nås, må privat sektor ta del i arbeidet. Økonomisk og sosial utvikling kan gå hånd i hånd med bærekraftig og lønnsom forretningsdrift.

Så er det slik at når vi diskuterer bedrifters samfunnsansvar ved etablering ute, kommer vi heller ikke utenom en debatt om hvor grensene for etablering går. Er det riktig at norsk oljeindustri opererer i Iran, eller i Aserbajdsjan? Og i så fall, hva kan vi, og hva bør vi, forvente av samfunnsansvar i slike land? Respekterer våre bedrifter faglige rettigheter, skikkelige lønnsforhold? Engasjerer bedriftene seg i menneskerettigheter og likestilling, eller oppfatter vi dette som en politisk oppgave? Denne uken ble en ung kvinne henrettet i Iran – ikke så veldig uvanlig i de trakter. Iran har de siste årene henrettet homofile, steinet kvinner, arrestert journalister. Får dette konsekvenser for norsk næringsetablering? Stiller norsk næringsliv i Iran noen krav? Tar de opp slike saker? Dette synes jeg blir ekstra viktig når vi snakker om bedrifter med statlige eierskap. Det er viktig at Regjeringen utøver sitt statlige eierskap på en slik måte at det innebærer å kritisere åpenbart uakseptable former for næringsvirksomhet.

Daværende næringsminister Dag Terje Andersen, som

jeg ser også sitter i salen, sa i en interpellasjonsdebatt 14. mai 2007 om å bruke statens eierskap aktivt for å hindre slavehandel og prostitusjon, bl.a.:

«Regjeringen vil bruke statens eierskap aktivt for å hindre slavehandel og fremme menneskerettigheter.»
Og videre:

«Det er gledelig at næringslivet selv også har begynt å ta disse problemstillingene på alvor. NHOs utvalg for etikk og samfunnsansvar har anbefalt at norske selskaper åpent og tydelig tar avstand fra ansattes kjøp av seksuelle tjenester når bedriften og dens ansatte er involvert.»

Vi har nå en lov som forbyr norske menn å kjøpe sex. Jeg forutsetter at norsk næringsliv, som en del av sitt samfunnsansvar, ser til at deres ansatte ikke kjøper seksuelle tjenester i utlandet.

Til slutt: Bedrifters samfunnsansvar handler også om etiske krav til offentlige innkjøp. Det er helt vesentlig at vi får en bevissthet om samfunnsansvar også i leverandørkjeden. Det er viktig at norske bedrifter og norske myndigheter fokuserer mer på å stille etiske krav i innkjøpsprosessen, og her må offentlig sektor gå foran.

Så bare en kommentar til Fremskrittspartiet, som både i innlegget sitt her og i merknader i komiteen, har ment at CSR og samfunnsansvar kan bli kostbart og være konkurransevridende. La meg snu dette på hodet: Bedrifter som tar samfunnsansvar, kan også opparbeide seg konkurransefordeler – og jeg ser at Fremskrittspartiets representant i salen nikker – de kan faktisk opparbeide seg fordeler framfor en del andre bedrifter. Derfor er det viktig at bedrifter tar samfunnsansvar.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2. (Votering, se side 2826)

Sak nr. 3 [11:51:11]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Jan Arild Ellingsen, Solveig Horne og Thore A. Nistad om ikke å innføre den planlagte forskrift om regulering av politiets arbeidstid (Innst. S. nr. 205 (2008–2009), jf. Dokument nr. 8:35 (2008–2009))

Presidenten: Etter ønske fra arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver gruppe og 5 minutter til statsråden.

Videre vil presidenten foreslå at det vil bli gitt anledning til fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Per Rune Henriksen (A) [11:52:19] (ordfører for saken): Forslaget vi har til behandling i dag, går ut på

at man ønsker at hviletidsbestemmelsene for politifolk fortsatt skal være avtalefestet og ikke fastsatt gjennom forskrift, slik det nå arbeides med i departementet.

Flertallets svar på dette er at situasjonen i politiet den siste tiden har skapt usikkerhet med hensyn til hvorvidt man ville kunne komme til enighet om en ny avtale om hviletid. Dersom man ikke kom til enighet i forhandlinger, ville det bety at politistyrken ville ha vært omfattet av arbeidsmiljølovens hviletidsbestemmelser, uten tilpassninger til politiets spesielle behov for å være operative. En slik situasjon ville svekket betydelig politiets evne til å løse de oppgaver som politiet har ansvar for. Det ville svekket samfunnets evne til å opprettholde lov og orden, og det ville skapt frykt og usikkerhet i befolkningen. På denne bakgrunn ble det besluttet å forskriftsfeste hviletidsbestemmelsene for politiet. Forslaget til forskrift som nå er på høring, er i praksis forskriftsfesting av den gjeldende framforhandlede særavtale på disse punkter.

Av opposisjonen hevdes det at Regjeringen med dette overkjører forhandlingsretten. Det er jeg sterkt uenig i. I vår arbeidslivsmodelegger vi til grunn at lønns- og arbeidsvilkår i utgangspunktet framforhandles av partene. I arbeidsmiljøloven har vi, særlig når det gjelder hviletidsbestemmelsene, gitt partene muligheter til å forhandle fram avtaler som går utenfor de rammer som er satt for arbeidstakere og bedrifter som ikke er organisert. Men vi har også gitt samfunnet en mulighet til å forskriftsfeste unntak fra arbeidstidsbestemmelsene for deler av den offentlige forvaltningen når virksomheten vanskelig kan tilpasses lovens bestemmelser. Det er en rekke arbeidstakergrupper som i dag får sin arbeidstid regulert gjennom slike forskrifter. Poenget er at samfunnets behov må legges til grunn. Så må det utformes arbeidstidsbestemmelser som tilpasses og balanserer den spesielle virksomhetens art opp mot arbeidstakernes helse, mot miljø og sikkerhet. I dette tilfellet var det klart at samfunnets behov for et operativt politi var truet. Derfor måtte Regjeringen bruke den forskriftshjemmelen som er gitt for å regulere arbeidstidsbestemmelsene.

Tvungen lønnsnemnd er en helt klar parallell når det gjelder lønnsfastsettelse. Når samfunnsinteresser står på spill i en lønnskonflikt, griper vi inn og overstyrrer partene med tvungen lønnsnemnd. De siste ti årene har det blitt vedtatt lønnsnemnd ni ganger. I alle disse tilfellene har dagens opposisjonspartier stemt for lønnsnemnd. Høyresidens betraktninger om Politiforbundets forhandlingsrett i denne saken er derfor mer styrt av situasjonsbestemte politiske motiver enn av prinsipielle betraktninger. Høyresidens argumenter bygger på en blind tro på at det ville blitt oppnådd enighet i forhandlingene. Men hva om det ikke hadde skjedd? Hva om vi den 1. juli hadde stått med et politikorps som måtte gå etter arbeidsmiljølovens hviletidsbestemmelser, som ikke er brukbare i det hele tatt for politiets spesielle virksomhet? Hva hadde opposisjonen sagt da? De ville selvsagt pekt på at det var Regjeringens oppgave å sørge for et operativt politi. Vi ville ikke vente til en slik situasjon oppstod før vi begynte en forskriftsprosess. Vi gjør det i tide – av hensyn til befolkningen, av hensyn til samfunnet. Vi tar ansvar.

Det eneste opposisjonspartiet som har holdt hodet kaldt i saken om forskriftsfesting, er Venstre. Jeg tolker Venstres merknad og forslag dit hen at de evner å fylle sin rolle som opposisjonsparti, samtidig som de anerkjenner Regjeringens ansvar for å sørge for at vi har en tilstrekkelig politistyrke. At Fremskrittspartiet, som bare kjenner begrepet «ansvar» av omtale, opptrer som de gjør, forundrer ingen. At de tidligere regjeringspartiene Høyre og Kristelig Folkeparti hiver seg på Fremskrittspartiets linje i denne saken, er mer forstemmende. Jeg ville trodd at disse partiene i likhet med Venstre evnet å ha oppfatninger om konflikten i politiet uten å kaste samfunnets behov for sikkerhet over bord. Det er i alles interesse at Politiforbundets arbeid for medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår føres i de rette kanaler, som er ordinære avtaleforhandlinger. Jeg registrerer at det nå er i gang forhandlinger mellom Politidirektoratet og Politiets Fellesforbund, og at det sies at forhandlingene foregår i en god tone. Det er bra ikke bare for de politifolkene det gjelder, men også for samfunnet, som trenger en operativ og funksjonell politistyrke.

Det er mitt håp at man gjennom forhandlinger finner løsninger på de utfordringene som har skapt usikkerhet. Men det er også min faste overbevisning at det er rett av Regjeringen å sikre at vi har nok politi gjennom den omtalte forskriften.

Robert Eriksson (FrP) [11:56:58]: Jeg merket meg forrige talers inngang til denne debatten. Jeg må si at jeg finner den noe spesiell og bemerkelsesverdig med tanke på den situasjonen politiet har stått overfor i hele vinter, og ikke minst på bakgrunn av kjernen i den konflikten som dette har dreid seg om.

Fremskrittspartiet er helt klart bekymret over krisen som har bredt seg i politietaten. Vi har registrert at krisen og oppgittheten blant politifolk har eskalert utover vintren uten at Regjeringen har klart å ta nødvendige grep, uten at Regjeringen etter mitt skjønn har evnet å løse de utfordringene og de problemene som politiet har stått overfor. Det har også resultert i en rekke mediedebatter. Det har resultert i en aktiv markering fra politiets side, at man synes dette har gått for langt, at man ikke har blitt tatt på alvor.

Jeg synes det er rart at en rød-grønn regjering ikke tar denne arbeidsstokken på alvor, ikke er villig til å strekke ut en hånd og begynne forhandlinger. Det har gått prestisje i saken. I stedet for å rekke ut hånden bruker man dette med forskrift og nærmest legger makt i denne konflikten. Dette minner mer og mer om en prestisjekamp fra Regjeringens side framfor konstruktiv dialog og konstruktiv tilnærming for å løse et alvorlig problem. De eneste som har blitt skadelidende, er folk – folks rettssikkerhet og trygghet i gatene. Der er jeg enig med representanten Henriksen – det er viktig at Stortinget legger til rette for både å ha nok politifolk og et godt nok politi til å framskaffe den tryggheten. Men det gjør man ikke ved nærmest å demonstrere med maktbruk overfor de ansatte i politietaten, som man har gjort i dette tilfellet, gjennom en forskrift. Jeg stiller spørsmålet: Hvorfor i all verden kunne man ikke ha innkalt Politiforbundet til dialog, satt seg ned og diskutert

hvorledes man kunne komme fram til en løsning i saken, før man startet forskriftsbehandlingen, før man sendte forskriften ut på høring? Det hadde vært mye mer naturlig og mye mer fornuftig, etter mitt skjønn. Meg bekjent er det den tilnærmingen man bruker i alle andre typer saker man forhandler om i arbeidslivet. Men i denne saken registrerer jeg nok en gang at prestisjen går foran de fornuftige og gode tilnærmingene.

Med dette ønsker jeg på vegne av Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti å framsette forslaget som er gjengitt i innstillingen.

Presidenten: Representanten Robert Eriksson har tatt opp det forslaget han refererte til.

André Oktay Dahl (H) [12:00:37]: Konflikten mellom Regjeringen og politiet, og som er til skade for Norges befolkning, er todelt. Den ene siden er det ressursmessige, som viser seg nå ved at man sier opp politifolk på grunn av driftsrammene, samtidig som man på grunn av finanskrisen, etter å ha avvist det gjennom lengre tid, bevilget noen midler til sivile stillinger – etter altså først å ha avvist at man hadde problemer i det hele tatt.

Den andre hovedproblemstillingen har vi her i dag, og den symboliseres godt ved at justisministeren ifølge Politiforum kastet redaktøren av Politiforum ut på gangen fordi han fikk spørsmål han ikke likte knyttet til den krisen vi er inne i, og om hva man har tenkt å gjøre. I stedet har man altså kjørt kampanjer mot politiet og befolkningen og latt som om alt er i sin skjønneste orden. Ved siden av å begynne å lytte til alle de tillitsvalgte politistasjonssjefer som nå begynner å ytre seg, som sjelden gjør det så høyt som de nå gjør, og ikke minst alle de menneskene som faktisk ser at antallet henleggelse øker, oppklaringsprosenten synker, og utryggheten forblir høy, så må altså det forskriftsutkastet som er sendt på høring, stilles i bero, og Regjeringen må søke å finne en løsning som er akseptabel for alle parter gjennom kollektive forhandlinger.

Høyres hovedfokus under hele debatten har vært knyttet til ressurskonflikten. Men å rote det til ytterligere med den mangel på prosess som vi har sett i denne saken her, samt saken knyttet til lex Killengreen, har gjort at Regjeringen har kjørt seg opp i et hjørne. Ulike statsråder – et par-tre stykker – har latt som om Høyre har vært uklar og sagt at vi har lagt opp til lønnsforhandlinger utenom tur. Det stemmer ikke, og det har vært en del av den bedrøvelige mediestrategien man har lagt seg på i sin kamp mot politiet, i en tid da vi er helt avhengige av at man erkjenner at trygghet er et grunnleggende velferdsgode. Svikter man på det, så svikter man alt.

Jeg synes også den påstanden som kom her om vikarierende motiver, er ganske svak, for det eneste vikarierende motivet som synes å foreligge her, er å dekke over en av sine egne statsråder som ikke sitter her i salen. Det er ganske dristig å anklage de partiene som gjennom lengre tid har advart mot den situasjonen vi er inne i, for å drive med spill og svartmaling. Jeg synes også det kunne være greit om Arbeiderpartiet ble enig med seg selv om hvem som er verst av opposisjonspartiene. Nå var det Venstre

som var flinkest. I en debatt før jul var Høyre flink, i motsetning til Fremskrittspartiet. Forrige gang var det Fremskrittspartiet som var flink, og ikke Høyre. Så jeg synes kanskje man skal bli enig med seg selv om hva man faktisk snakker om når det gjelder opposisjonen.

Spørsmål om videreføring av særavtalen er heller ikke et tema for vårens lønnsforhandling, det må løses separat.

Vi er alle enige om én ting, og det er at vi må ha mer politi. Men situasjonen nå er at vi får mindre politi på grunn av at man har dekket over de problemene som har vært gjennom lengre tid. Da har jeg lyst til å avslutte med å stille et helt grunnleggende spørsmål til saksordføreren. Får man med seg de meldingene som kommer fra land og strand rundt? Får man med seg at befolkningen er bekymret når antallet villainnbrudd øker, narkotikaen flommer, man får flere og flere saker som henlegges, og oppklaringsprosenten synker? Jeg spør: Er man fornøyd med det?

Neste spørsmål er: Hva er løsningen på det? Er løsningen å fortsette å drive prestisjespill mot politiets organisasjoner, eller er det faktisk å benytte den utstrakte hånden som vi alle sammen vet veldig godt at politiet har prøvd å strekke ut en periode, før de fikk nok?

Karin Andersen (SV) [12:04:26]: Først vil jeg slutte meg til saksordførers innlegg. Det er helt riktig som mange sier, at denne saken handler om folks trygghet. Det er derfor Regjeringen har vært nødt til å legge fram et forslag til en forskrift som skal sikre at vi har nok politi på plass.

Når opposisjonen i dag kritiserer sterkt, må jeg si jeg blir litt forundret over argumentasjonen. Når Høyre nå sier at man skal stille dette forslaget i bero, så er jeg i tvil om de egentlig forstår hva slags situasjon de da setter hele landet i. For å stille en slik forskrift i bero kan bety, slik som saksordføreren sa, at vi ganske snart står i en situasjon der det er arbeidsmiljølovens regler for overtid som gjelder, og da er vi i en meget vanskelig situasjon.

Denne regjeringen har fra første dag tatt fatt i å trappe opp ressurser til politiet på en langt sterkere måte enn det forrige regjering gjorde. Så når forrige taler var inne på at dette var en jobb som kanskje hadde ligget nede en stund, så regner jeg med at han snakker av erfaring. Vi har doblet utdanningen av politifolk, og vi har bevilget mange sivile stillinger – så vidt jeg vet, over dobbelt så mange som det Høyre sjøl mente var nødvendig. Vi har styrket politiet med 1,1 milliarder kr i vår periode – og da er det justert for pris og lønn. Det betyr at Regjeringen har sett alvoret i situasjonen.

Jeg håper også at opposisjonen har fått med seg at det nå er en helt annen stemning og situasjon på dette feltet enn det det har vært en stund. Man har satt seg ned og snakker sammen. Man har fått forhandlinger inn i de former som forhandlinger skal være i. Jeg opplever at det er opposisjonens behov for på en måte å piske opp stemningen en gang til som råder i salen i dag, framfor å innta en klok holdning som for det første er med på å anerkjenne behovet for at vi må ha et system for dette på plass når den gamle avtalen utgår – det er vi faktisk nødt til å ha –

og at man også er positiv når forhandlinger er i gang mellom partene, som opposisjonen sier de har etterlyst lenge. Men det ser ikke ut til at det gjør det aller minste inntrykk, fordi man er mer opptatt av spillet i saken enn av realitetene i saken.

Så vidt jeg kjenner til, eskalerer ikke krisen, slik opposisjonen snakker om. Tvert imot oppfatter jeg både at ressursituasjonen i politiet er under bedring, og at man har satt seg ned for å diskutere innenfor de forhandlingsrammer der saken skal løses.

Dette er en sak som jeg tror jeg kan si ikke har vært en ønskesituasjon, men det har vært en helt nødvendig situasjon å håndtere. I slike situasjoner hender det at man må ta grep som ikke i utgangspunktet er de mest ønskelige, men som er nødvendige fordi det er store samfunnsinteresser som står på spill. Derfor har Regjeringen vært nødt til å gjøre det, og vi støtter Regjeringen i det.

Åse Gunhild Woie Duesund (KrF) [12:08:22]: Arbeidsmiljøloven er selve grunnloven for arbeidslivet. Hovedformålet med loven er å sikre alle arbeidstakere arbeidsforhold som vi kan være bekjent av her i landet. En grunnleggende rettighet som loven sikrer, er retten til å kunne forhandle om arbeidsvilkår, og da i særlig grad gjennom kollektive avtaler.

Før forrige valg var arbeidsmiljøloven et hett tema. Da var nåværende regjeringspartier i opposisjon, og flere enn meg husker sikkert ordbruken fra daværende opposisjon. Arbeidstidskapitlet var sammen med regelverket for midlertidige ansettelser det området hvor ordbruken var aller sterkest.

Det var nok uenighet den gangen om hvor detaljert loven skulle regulere de ytre rammene for arbeidstid, men det var ingen uenighet om at alle arbeidstakere hadde et rettmessig krav på en lovbeskyttet hviletid mellom arbeidsøktene. Det var heller ingen uenighet om at når arbeidsgivers rett til pålagt overtid var utnyttet, måtte ytterligere kortsiktige behov for fleksibilitet i fordelingen av arbeidstid dekkes gjennom kollektive avtaler.

Nettopp på den bakgrunn, med ordbruken fra de rød-grønne friskt i minnet og enigheten det faktisk var om sentrale deler av arbeidstakerbeskyttelsen i arbeidstidskapitlet, har vi med stor undring registrert Regjeringens sterke vilje til bruk av tvangsmidler for å begrense politiets hviletid, som et alternativ til å sette alt inn på å komme til enighet gjennom forhandlinger. Hadde det vært andre enn de rød-grønne selv som hadde foreslått noe slikt, hadde det nok gått mer enn én kule varmt i salen her i dag.

Men la meg være klar på en del forhold:

Kristelig Folkeparti er ikke uenig i at politiet står i en særstilling som myndighetenes apparat for å beskytte landets lover og kunne ivareta innbyggernes krav om rettsikkerhet. Vi betviler heller ikke Regjeringens formelle lovhjemmel for å kunne iverksette den forskriften som er sendt på høring, i stedet for å fornye den særavtalen som går ut 1. juli i år. Og – om noen skulle være i tvil om det – vi vil ikke blande sammen lønsspørsmål og spørsmål om regulering av hviletid gjennom avtale eller forskrift. Det er to separate spørsmål, med separate virkemidler for løs-

ning. Dersom politiet – eller andre grupper – ønsker å aksjonere for bedre lønn, forutsetter vi at dette skjer innenfor avtaleverkets bestemmelser.

Men – selv om vi altså ikke hevder at Regjeringen handler i strid med arbeidsmiljølovens bokstav, mener vi at statsrådene Andersen og Storberget her har frontet en handlemåte i strid med arbeidsmiljølovens ånd. Politiets særstilling i samfunnet er ikke noe argument for å gjøre noe som en samlet arbeidstakerside i staten oppfatter som i praksis å oppheve forhandlingsretten. Derfor setter vi fram, sammen med Fremskrittspartiet og Høyre, forslag om at Regjeringen legger bort forskriftsarbeidet og satser helt og fullt på å videreføre særavtalen gjennom forhandlinger.

Alf Ivar Samuelsen (Sp) [12:12:02]: La meg innledningsvis si at jeg slutter meg helt og fullt til saksordførers redegjørelse i denne saken. Jeg vil også gi uttrykk for at man ikke er spesielt glad for den situasjonen man er kommet opp i. Men vi står overfor følgende fakta:

1. Vi har en særavtale med politiet som går ut 1. juli, og som må erstattes.
2. Dette dreier seg – om man liker det eller ikke – også om en lønnskamp.

Det er viktig å understreke at det er behov for en fornyet særavtale. Vi kan ikke etterlate oss en periode med nærmest et vakuum, hvor en velfungerende politi- og lensmannsetat ikke har en sånn avtale – det av hensyn til viktige, vitale samfunnsinteresser.

I den debatten som har foregått her i dag og i media ute, er det i alle fall gitt et skinn av at dette er en spesiell avtale som noen delvis påstår har en ny form, og som tres over hodet på politiet. La meg minne om at vi har hatt en sånn særavtale siden 1958, og at det er lignende avtaler rundt om i Europa i de aller fleste land.

Til slutt: Vi har enkelte samfunnsgrupper i vårt eget land som, på grunn av den spesielle situasjonen, har lignende avtaler. Det handler om unntak fra arbeids- og hviletidsbestemmelsene, og det handler om en kompensasjon for – skal vi si – de ekstrabelastingene som de berørte har. For å gå 1. juli rett i møte kunne vi ikke ta sjansen på at det ikke ble framforhandlet en avtale tidsnok.

Overfor dem som påstår at politiets situasjon er så mye forverret under denne regjering, kan vi jo leke oss litt med tall. Høyre foreslo 160 sivile stillinger. Regjeringen kom med et tall mellom 70 og 100, for så i januar å slå på til 460. Bondevik II-regjeringen skal vi berømme for at man økte plassene i utdanningssystemet til 240. Denne regjeringen øker til 552. Men jeg tror ikke vi skal fortape oss i disse tallene, for det kan sikkert være betydelig uenighet om tolkningen av dem. Det viktigste nå er å konstatere: Vi er kommet i en situasjon i dag der det er en positiv dialog mellom partene, og det er grunnlag for å tro at det i tide, innen 1. juli, vil være enighet mellom partene om en ny avtale.

André N. Skjelstad (V) [12:16:36]: Flere har vært inne på situasjonen og foranledningen til dette, og det er vel ingen tvil om at situasjonen ikke er så bra som den

burde ha vært. Allikevel vil jeg påpeke at det uansett er Regjeringens ansvar å ha en tilstrekkelig politistyrke og sørge for innbyggernes sikkerhet.

Venstre har gått inn på det prinsipielle i forhold til dette, når vi står alene om vårt forslag. Arbeids- og hviletidsbestemmelsene for statsansatte er et forhold mellom stat og politiorganisasjoner. Prinsipielt mener jeg at forhandlinger om arbeids- og hviletidsbestemmelser bør føres samtidig som forhandlinger om kompensasjon. Selv om det nå er sendt ut høringsutkast fra Regjeringen om endring av arbeids- og hviletidsbestemmelser for politiet, er det fortsatt forhandlinger mellom partene som må avgjøre de aktuelle lønns- og kompensasjonsforholdene. Vi har valgt å se prinsipielt på det, og har også fremmet forslag tidligere som for så vidt også dreier seg om bemanning. Men jeg mener at dette spørsmålet ikke dreier seg om det først og fremst, og derfor har vi valgt å gjøre det på vår måte her. Vårt forslag er at representantforslaget vedlegges protokollen.

Presidenten: Representanten André N. Skjelstad har tatt opp det forslag han refererte til.

Statsråd Dag Terje Andersen [12:18:08]: Det norske arbeidslivet er basert på et godt og gjensidig partssamarbeid. Arbeidsgiverorganisasjonene og arbeidstakerorganisasjonene skal gjennom samarbeid og forhandlinger avtale fornuftige løsninger på en rekke områder. Ikke minst gjelder det lønn og arbeidstid.

Samtidig er det slik at noen arbeidstakere utfører oppgaver samfunnet er helt avhengig av for å kunne fungere. Det pålegger de som organiserer arbeidstakerne i en slik sektor, et spesielt ansvar.

Politiets oppgaver er uten tvil av denne typen. Som samfunnets eneste sivile maktapparat er politiet gitt betydelige fullmakter gjennom politiloven. Ingen andre har tilsvarende myndighet.

Ut fra politiets oppgaver og egenart vil det ikke være mulig å utføre mange av politigjøremålene dersom arbeidsmiljølovens hovedregel om arbeidsfrie perioder skal legges til grunn uten tilpasninger. I dag er de nødvendige tilpasningene foretatt gjennom en tariffavtale mellom partene. Den delen av avtalen som regulerer unntak fra arbeidsmiljølovens hviletidsbestemmelser for politiet, løper ut 1. juli 2009. Det har dessverre vært stor tvil knyttet til om det er mulig å komme til enighet om en forlengelse av avtalen. Usikkerheten om dette skaper uro hos mange.

Regjeringen har ansvaret for å sikre at Norge ikke står uten et velfungerende politi- og lensmannsvesen. Landet må og skal ha en operativ og funksjonell politistyrke som er i stand til å verne viktige samfunnsmessige interesser. Regjeringen kan ikke sette landet i en situasjon hvor man etter 1. juli har vesentlig reduserte politiresurser.

Med bakgrunn i den vanskelige situasjonen i politiet, som har vart en god stund, har Arbeids- og inkluderingsdepartementet utarbeidet en forskrift om unntak fra hviletidsbestemmelsene i arbeidsmiljøloven for visse grupper tjenestemenn i politi- og lensmannsetaten. Denne forskriften vil ivareta de nødvendige tilpasninger til arbeidsmiljøloven. Formålet med forskriften er å bidra til at politiet

fortsatt har mulighet til å løse de store utfordringer og viktige samfunnsoppgaver det har ansvaret for.

Bestemmelser som gjør unntak fra arbeidsmiljøloven for politiet, går langt tilbake i tid. Alt ved kgl. res. av 19. desember 1958 ble polititjenestemenn unntatt fra arbeidervernlovens regler om begrensning av overtidsarbeid. Unntaket ble videreført da arbeidsmiljøloven kom i 1977, og så videreført ved arbeidsmiljøloven 2005. Det viser at man også tidligere har sett behovet for å tilpasse arbeidsmiljølovens regler til politiets særegne virksomhet.

Forslaget til forskrift om unntak fra arbeidsmiljølovens hviletidsbestemmelser for enkelte grupper arbeidstakere i politi- og lensmannsetaten er nå ute på høring, og fristen er 8. mai. Det gir partene anledning til å uttale seg på vanlig måte, slik at saken blir best mulig belyst.

Utover det vil det på vanlig måte kunne forhandles i forbindelse med lønnsforhandlingene om kompensasjon for den ulempe det medfører å ha avvikende hviletidsbestemmelser.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [12:21:37]: Jeg har et meget enkelt spørsmål til statsråden: Mener statsråden at det ville vært helt umulig å inngå en dialog med politiets foreninger og således prøve å finne en løsning før man la fram forslag til ny forskrift?

Statsråd Dag Terje Andersen [12:21:53]: Det å vedta en forskrift tar noe tid, for en må følge spillereglene. Det betyr bl.a. at forskriften må på høring. Det som er det sentrale poenget her, er at det var uklart om det ville være mulig å komme fram til en slik avtale. Da har vi et ansvar for at en forskrift er klar og kan tre i kraft den dagen den nåværende avtalen utløper. La meg få understreke det, for det har i denne debatten vært antydning at det blir foretatt en innskrenkning for politiet. Vi så i den demonstrasjonen som var her i Oslo, at noen påstod at politiet ble fratatt fritid. Den forskriften som nå er på høring, tar ikke fra politiet ett minutt med fritid i forhold til det som er dagens praksis. Det er dagens avtalefestede løsning som blir videreført som forskrift.

André Oktay Dahl (H) [12:22:51]: Det var godt å høre noen fra regjeringspartiene si at det nå var gode prosesser. Det er godt å høre. Da vet man tydeligvis noe vi ikke vet nok om. Da har jeg lyst til å stille to spørsmål:

På grunnlag av disse gode prosessene og den – nærmest – garantien som kom fra regjeringspartienes representanter i salen, kan statsråden garantere at det ikke vil være sommerstengte lensmannskontorer? Kan statsråden også garantere at alle de polititjenestemennene og -kvinnene som vi trenger for at vi faktisk skal få en trygg sommer – også når det gjelder enkelte valgkamparrangement, hvor vi kanskje trenger litt ekstra bistand – vil gjenvinne motivasjonen?

Statsråd Dag Terje Andersen [12:23:29]: Som representanten Oktay Dahl vel er klar over, er jeg ikke justis-

minister. Mitt ansvar for dette er å følge opp arbeidsmiljøloven og forskrift i henhold til den.

Men jeg har registrert, i motsetning til det jeg hørte representanten Oktay Dahl har gjort, at nettopp for å møte det store behovet for kapasitet i politiet har mye blitt gjennomført i denne perioden av nåværende justisminister. Det er altså brukt mer enn 1 milliard kr mer i denne perioden enn i forrige periode, selv om en trekker fra pris- og kostnadsøkning. Kapasiteten ved opptak til Politihøgskolen er økt til et høyere nivå enn det noen gang har vært, og mye høyere enn under forrige regjering. Så sent som i januar ble det tilført 460 nye sivile stillinger, altså langt mer enn det Høyre hadde fantasi til å kreve da de krevde nye sivile stillinger. Så det blir tatt grunnleggende, store løft for kapasitet i politiet av nåværende justisminister, som savner sidestykke i historien.

André Oktay Dahl (H) [12:24:33]: President, kan jeg bare spørre om det var svaret på spørsmålet jeg stilte?

Presidenten: Da må representanten tegne seg på talerlisten igjen ...

Åse Gunhild Woie Duesund (KrF) [12:24:48]: Jeg merket meg at både saksordføreren og statsråden sa at en måtte handle slik en gjør fordi en var usikker på om en kom til enighet. Alle forhandlinger er vel usikre, men er ikke statsråden enig i at det alltid er viktig å prøve forhandlinger, å gi dialog og forhandling en mulighet?

Statsråd Dag Terje Andersen [12:25:13]: Jo, jeg er enig i at det er viktig å prøve forhandlinger. Det som var det spesielle i denne situasjonen, var at spørsmålet om hviletid ble knyttet opp mot lønnskrav. En kan ikke se det på noen annen måte når det i brev fra Politiforbundet til statsministeren i desember i fjor blir pekt på at en ønsket tillegg for å kunne gå videre med denne avtalen.

Da er det viktig for oss å sørge for å ha systemene på plass fra 1. juli, på samme måte som vi har i brannvesenet og i Forsvaret. Vi har noen viktige grupper i samfunnet som skal være der den dagen det eventuelt er krise i samfunnet. Den usikkerheten kunne ikke denne regjeringen leve med. Derfor blir det en forskrift, men forskriften er altså akkurat den samme som i dag er avtalefestet.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [12:26:10]: Da har jeg et nytt enkelt spørsmål til statsråden: Kan statsråden garantere at vi har en funksjonell, ny særavtale gjeldende i henhold til tidsfristen som statsråden refererte til i stad? Kan statsråden også driste seg til å antyde om han tror politiets organisasjoner vil være fornøyd med den nye avtalen?

Statsråd Dag Terje Andersen [12:26:27]: Som på spørsmålet fra Oktay Dahl er det altså ikke jeg som svarer på de spørsmål som naturlig hører hjemme under Justisdepartementet, og som representanten vet: Når det gjelder lønnsforhandlinger, er det Forbruker- og administrasjonsdepartementet som håndterer det. Min rolle i dette er at når nåværende avtale utløper den 1. juli, så skal i hvert fall jeg

ha sørget for at det formelle grunnlaget er til stede, slik at en ikke skal få ytterligere utfordringer med politiressursene – fordi en da eventuelt kunne stått uten en avtale om hviletidsbestemmelsene.

Utover det er jeg trygg på at både forhandlingene og ikke minst den brede og grundige innsats som Justisdepartementet gjør på ressursiden, bidrar til at den utvikling som har vært, fortsetter – en stadig bedre utvikling av ressurs situasjonen i politiet.

André Oktay Dahl (H) [12:27:26]: Nå vet jeg at jeg blir en møteplager, men spørsmålet til statsråden om han på basis av den prosessen som det vises til, vil bidra til å gjenvinne motivasjonen hos polititjenestemenn, er ikke et faglig spørsmål, det er et spørsmål for hele Regjeringen. Når man først svarer, er det også greit ikke bare å lese opp de tallene som justisministeren har lest opp et par-tre ganger i salen før. Derfor gjentar jeg spørsmålet: Kan statsråden garantere at man i den prosessen man nå fører, bidrar til å gjenvinne den motivasjon som trengs for at vi faktisk skal kunne ha en politistyrke i dette landet som er i stand til å håndtere de utfordringene vi ser for oss?

Statsråd Dag Terje Andersen [12:28:04]: Det var det samme spørsmålet som jeg besvarte i stad, for mye av påstanden i forbindelse med det representanten kaller manglende motivasjon hos politiet, som har gitt en del spesielle utslag, har vært knyttet opp mot f.eks. ressurs situasjonen. Derfor er det et svar på det at nåværende justisminister har sørget for at vi har flere på Politihøgskolen enn noen gang, for det må altså utdannes politi for å få flere politi.

Det er også sånn at et av Politiforbundets sentrale krav har vært å få flere sivile stillinger i politiet. Der har altså Regjeringen fulgt opp mer enn det Høyre krevde, og også mer enn det Politiforbundet krevde. Det var derfor jeg brukte disse eksemplene.

Jeg kan jo ikke gi noen garanti for at enkeltpersoner i samfunnet er inspirert eller motivert. Men jeg kan garantere at vi kommer til å fortsette å sette inn den type tiltak som åpenbart burde gi den motivasjonen, fordi det er svar på de krav som har kommet på ressursiden. Men så er det altså sånn at lønnsforhandlinger skal foregå når det er lønnsforhandlinger.

Presidenten: Replikordsskiftet er dermed avsluttet.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Thomas Breen (A) [12:29:25]: Jeg vil først slå fast én ting, som jeg har gjort flere ganger tidligere: Vi har en krevende situasjon i norsk politi. Det har vi hevdet mange ganger.

Så registrerer jeg Oktay Dahls frustrasjon over at regjeringspartiene roser litt forskjellige partier til forskjellige tidspunkt. I motsetning til opposisjonspartiene klarer vi å være nyanserte i debatten, og derfor blir det slik. Vi har gitt ros til Fremskrittspartiet fordi de over mange år har sagt at de vil satse på politiet, og har også vist det i alternative budsjett, i motsetning til partiene fra Bondevik-

regjeringen, som ikke har troverdighet når de snakker om ressurs situasjonen. Vi har rost Høyre når de sier at de ikke lenger vil være med og politisere spørsmål som helt klart hører hjemme i lønns- og tariff forhandlinger. Og i dag roser vi Venstre fordi de velger en klok tilnærming til spørsmålet i dette Dokument nr. 8-forslaget. Derfor blir det slik at vi roser de forskjellige opposisjonspartiene når det passer seg i forhold til sakens faktum, og ikke slik at vi gir noe generell ros for all framtid uansett ståsted.

Det kunne vært interessant å utfordre representanten Dahl med hensyn til hvor langt han mener Regjeringen har ansvaret for motivasjonen til en yrkesgruppe i det norske samfunnet, hvor grensen går i forhold til det spørsmålet som ble stilt i sted – men jeg skal la det ligge.

Jeg har hengt meg opp i et par av merknadene i saken fra noen av opposisjonspartiene. I den ene, som også Fremskrittspartiet er med på, skriver de at de spørsmålene som nå tas opp gjennom forskriften, naturlig «hører hjemme i lønns- og tariff forhandlinger». Det er noe ganske annet enn det Fremskrittspartiet debatterte med fra denne talerstolen for en drøy måned siden – jeg tror det var 23. mars – da vi behandlet Dokument nr. 8:15, hvor Fremskrittspartiet hadde ti konkrete forslag til løsning, og hvor i hvert fall fire av de forslagene er direkte lønns- og tariff spørsmål. Det handlet om risikotillegg, det handlet om pensjon, det handlet om generelt lønnsnivå. Da var ikke holdningen fra Fremskrittspartiet at dette hørte naturlig hjemme i lønns- og tariff forhandlingene. Da skulle man politisere det, mens i dag mener man det motsatte.

Ut av det – og for så vidt også en rekke andre saker – er det eneste som er klart når det kommer til Fremskrittspartiet og disse spørsmålene, at det er situasjonsbestemt og ikke prinsipielt. Det kunne være all right høre hva Eriksen mener om det, om han var uenig i det han stemte for den 23. mars i denne sal, kontra det han i dag kommer til å stemme for.

Jeg synes det også er ganske oppsiktsvekkende når Høyre og Fremskrittspartiet skriver i merknadene at de tiltakene som er iverksatt, ikke kommer til å ha effekt på flere år. Det er ganske spesielt, all den tid vi vet at Oslo-politiet allerede nå har ansatt om lag 50 nye sivile som vil frigjøre 50 politifolk, nesten direkte, med tanke på vakt i tingretten og arrestforvarere. Eller er det slik at man betviler f.eks. politimesterens uttalelse forrige uke på det feltet?

Åse Gunhild Woie Duesund (KrF) [12:32:44]: Jeg synes nok at debatten har blandet sammen flere forhold, men jeg har forståelse for at regjeringspartiene har behov for å skryte av at man får flere politistillinger, noe som jo er positivt.

Når jeg ber om ordet, er det for å komme med en stemmeforklaring. Jeg ønsker at forslaget fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti blir stemt over først. Hvis det blir nedstemt, ønsker Kristelig Folkeparti å stemme subsidiært for Venstres forslag.

Per Rune Henriksen (A) [12:33:34]: Jeg føler behov for å kommentere et par forhold i debatten.

Fra representanten Oktay Dahl hevdes det at Regjerin-

gen må bestemme seg for hvem de vil rose. Jeg har ikke noe problem i det hele tatt med å bestemme meg for hvem jeg vil rose i behandlingen av denne saken. Jeg forholder meg til denne saken og de prinsipielle betraktningene rundt det som er trukket opp, ikke bare av regjeringspartiene, men også av opposisjonen i merknadene, men svært lite i debatten her.

Ja, vi får med oss den bekymringen som eksisterer om tilstanden rundt lov og orden, med den uroen som er i politiet. I motsetning til de borgerlige partiene gjør vi noe med det, istedenfor bare å prate og piske opp stemningen. Vi har styrket politiet gjennom ekstrabevilgninger, og vi har også gjennom den forskriften som er til behandling, sørget for at vi har en backup på arbeidstidsbestemmelsene som sikrer at vi har den politikraften vi trenger når særavtalen går ut.

Kristelig Folkeparti og representanten Woie Duesund viser til debatten om arbeidsmiljøloven, og det er en ganske interessant sammenligning. Men det som er saken her, er ikke selve arbeidsmiljølovens arbeidstidsbestemmelser, men muligheten til forskriftsfesting av alternative ordninger der alle er enige om at loven ikke er applikabel for arbeidstakergruppene i offentlig sektor. Det har Arbeiderpartiet aldri gått imot. Det er ingen som har vært uenig i det, heller ikke de partiene som i dag er uenig i at man skal bruke denne muligheten når det helt åpenbare behovet står i fare for å opptre.

For Arbeiderpartiet er enhver sak hvor vi går inn og trer inn med maktmidler som lønnsnemnd og denne typen forskrifter, griper inn i relasjonen mellom arbeidstaker og arbeidsgiver, vanskelig. Derfor må vi gjøre grundige vurderinger av det. Men det ingen skal være i tvil om, er at for Arbeiderpartiet er det samfunnets behov som er de viktige. Det har vi vist gjentatte ganger når vi har behandlet f.eks. lønnsnemndsspørsmål, som er den nærmeste parallellen vi kommer når det gjelder dette å bryte inn i forhandlingsretten.

Hvorfor politiets forhandlingsrett er så mye viktigere enn f.eks. hjelpepleiernes, som vi har kjørt lønnsnemnd mot i tre omganger, kan vel kanskje Kristelig Folkeparti svare på selv. For oss er dette det samme. Men jeg oppfatter det slik at for opposisjonen er dette et spørsmål om å skåre billige politiske poenger risikofritt, fordi man vet at Regjeringen tar ansvar.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [12:36:49]: La meg starte med det enkleste først.

Fremskrittspartiet kommer til å støtte Venstres forslag subsidiært, hvis vårt forslag som vi har sammen med Høyre og Kristelig Folkeparti, mot formodning skulle bli nedstemt.

Så til siste taler, som jeg synes hadde en interessant betraktning på slutten. Han snakket om at Arbeiderpartiet var opptatt av «samfunnets behov». Det hadde vært fristende å spørre representanten om samfunnet er det samme som befolkningen. Det er vel noen nyanser i hvordan man ser de to tingene, avhengig av hva man legger i begreperne, etter mitt skjønn. For Fremskrittspartiets del handler denne saken om befolkningens ve og vel. Vi er bekymret

for en politikrise, for en politiuenighet som eskalerer, og der vi i verste fall er oppe i en situasjon der befolkningen blir sittende uten nødvendige tjenester.

Vi er helt enige i at det er behov for en særavtale. Vi er enig i at det ligger en særavtale, vi har tradisjon for det. Men vår tilnærming har vært at vi ønsket at man skulle komme fram til en løsning før man kom til det standpunktet man nå har tatt, nemlig at man legger den på bordet og sier «her er dealen, take it or leave it» – med forhandlinger underveis, som statsråden påpekte. Vi hadde ønsket oss, for å bruke utenriksministerens ord, dialog, dialog, dialog. Da starter man på motsatt side av det regjeringspartiene her har gjort.

Så hadde det vært interessant med et tankeeksperiment. Hvordan ville dagens posisjoner vært hvis det var dagens opposisjon som la fram et slikt forslag? Jeg vet ikke om jeg har lov til å si det, men da hadde vi hengt i trærne utenfor her alle sammen, for denne typen inngrep hadde aldri kommet til å bli godtatt. Jeg er rimelig sikker på at det da hadde blitt et ramaskrik langt utover det vi er vant med til vanlig.

Motivene har også vært diskutert her. Det synes jeg vi på mange måter skulle holde oss for gode til. Det det handler om, er for Fremskrittspartiets del bekymring for befolkningens ve og vel, fordi de forventer å få hjelp. Da er den konflikten vi har i dag, ikke løsningen. Den er tvert imot et negativt fokus.

Så har enkelte diskutert sine egne budsjetter og fortreffeligheter på dette området. Ja, ære være dagens regjering for det løftet den gjorde når det gjaldt sivile stillinger. Men det ble ikke gjort som en del av budsjettarbeidet. Det lyset så Regjeringen eventuelt i januar. Den så det ikke i desember, da vi behandlet budsjettet for justissektoren. Men hvis det er lov å gå rundt i etterpåklokskapens lys, har den rød-grønne regjeringen til fulle demonstrert sine kvaliteter i så måte.

Fremskrittspartiet og de andre partiene støttet faktisk opp om det forslaget som Regjeringen la fram når det gjaldt å bruke sivile stillinger. For hva er alternativet? Vi mangler politifolk. Politimestrene sier at de mangler lønnsmidler. Da å gå imot et forslag som tross alt er positivt, er ingen av oss tjent med.

Faktum er at selv om representanten Breen hevder at dette er populistisk for å få fokus på det, er ikke det nødvendigvis sannheten i alle sammenhenger – selv om Arbeiderpartiet har vært en god læremester i så måte.

André Oktay Dahl (H) [12:40:00]: Det nærmer seg sommer, og da er det mye repriser på tv. Jeg regner med at «Pacific Blue» eller et eller annet sånt kommer til å komme. Jeg føler nå at enkelte fra justiskomiteen begynner å ta sommeren litt på forskudd.

Uansett: Karin Andersen var opptatt av realiteter. Realiteten er at det fra land og strand rundt kommer vel så mange bekymringsmeldinger nå som etter at man visstnok har fått i gang denne dialogen, som skal være fantastisk. Det sies opp folk, det ansettes ikke så veldig mange nye. Man varsler om sommerstengte lensmannskontorer. Vi hadde en debatt her der man til slutt har gitt seg, om

å legge ned ti lensmannskontorer i Follo – budsjettensyn var grunnen, selv om man betegner det som noe annet. Så er man altså ikke i stand til å se at dette er en krise. Det synes jeg er veldig spesielt. Jeg synes det er veldig spesielt at man bruker mest tid på å anklage dem som nå gjennom lengre tid har advart mot den situasjonen vi er i, og bruker tiden på å snakke om de milliardene man har bevilget ekstra. Det er 1 milliard kr, men det blir omtrent som å skryte av at man bruker mer penger i butikken fordi alt er blitt dyrere. Budsjettene øker hvert år, men poenget er hva man får igjen for de pengene. Hva man faktisk får igjen, er lavere oppklaringsprosent, flere henleggelse og polititjenestemenn som er demotiverte. Jeg skjønner at man som statsråd ikke kan være telepatisk og gå inn i hodet på hver enkelt. Det var ikke det spørsmålet mitt dreide seg om. Men det er et problem når vi ser at veldig mange vegrer seg for å være politi etter at de går ut av Politihøgskolen, de vegrer seg for å ta den jobben vi vil at de skal ta.

Vi får høre fra mange politidistrikt at de kanskje får så og så mye penger til sivilt ansatte, men det blir ikke flere politifolk av det, for de har ikke ressurser til å ansette nye politifolk, og så sier de opp allerede nyansatte. Det er de meldingene vi får. Da kan man si at det er politisk spill å videreføre de meldingene til dem som sitter med et flertall og har muligheten til å gjøre noe med det. Det er ikke det. Det er et faktum at vi tar dem på alvor. Vi tar på alvor alle dem som forteller om at de kommer hjem og opplever at huset er endevendt, og som bare får saken automatisk henlagt – alle de menneskene som blir utsatt for kriminalitet, og som ikke får hjelp.

Nå kan vi bruke nok en debatt til å snakke om antallet studenter på Politihøgskolen. Ja, vi vil ha flere plasser alle sammen. Det har vi alle sammen vært enige om. Bondevik-regjeringen startet, og det har blitt videreført av denne regjeringen. Så er det snakk om penger. Det er vi enige om. Det som fortsatt mangler, er å få et nødnett på plass og en DNA-reform som ble utsatt. Det mangler også en sentral strategi for seniorpolitikk. Så det er helt riktig at en del av tiltakene man iverksetter, ikke vil få effekt før om noen år fordi man mangler en klar sentral politikk f.eks. når det gjelder seniorpolitikk, og ikke minst hvordan man skal ta i bruk pengene for å få 460 nye politifolk ved at man får 460 nye sivilt ansatte inn som kan frigjøre dem for arbeid. Det er sentrale problemstillinger som denne regjeringen ikke har løst. Det må da være lov for oss å ta opp det uten å beskyldes for svartmalig og spill.

Karin Andersen (SV) [12:43:16]: Hvis det ikke hadde vært en alvorlig situasjon, og Regjeringen ikke hadde innsett det, hadde det selvfølgelig ikke foreligget noe forslag til forskrift. Så enkelt er det. Grunnen til at det er en forskrift, er at man anså at det var en alvorlig situasjon, og at man nettopp fryktet for at folk skulle stå uten hjelp fra politiet fordi arbeidstidsbestemmelsene da ville vært arbeidsmiljølovens. Man fryktet at man ikke kunne være sikker på å komme til en enighet om dette. Derfor la man fram dette forslaget, og nå sitter man og forhandler.

Jeg skal ikke legge meg opp i de forhandlingene, men det er mange temaer som er på det bordet. Vi som ønsker

å finne en løsning på dette som er praktikabel, må satse på det kortet, og det gjør vi. Det er nettopp fordi det har vært behov for flere politifolk at vi har satset på det. Studenttallet lå dessverre lavt, og det tar tid å få utdannet de folkene. Det holder vi på med. Det er derfor jeg blir litt bekymret over at man på en måte spiller ut dette verre enn det er. Jeg har ikke skjønnet situasjonen på noen som helst slags måte. Hvis dette hadde vært en situasjon der man bare kunne la være å gjøre dette og stole på at det gikk bra allikevel, hadde jeg selvfølgelig vært imot at man skulle lage en slik forskrift. Jeg tror ikke det er noe noen har ønsket seg. Men det har nettopp vært ut fra alvoret i situasjonen at Regjeringen har vært nødt til å gjøre det – nettopp ut fra det som representanten Oktay Dahl er opptatt av, nemlig at det skal være politifolk til stede når folk trenger det.

Som sagt, den jobben føler jeg, med stor tilfredshet, at denne regjeringen har håndtert på en langt sterkere måte enn den forrige regjeringen. Den mangelfulle satsingen vi så da, drar vi dessverre med oss i lang tid.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

(Votering, se side 2826)

Sak nr. 4 [12:45:22]

Forslag fra stortingsrepresentant Per-Willy Amundsen på vegne av Fremskrittspartiet oversendt fra Odelstingets møte 23. april 2009 (jf. Innst. O. nr. 63):

«Stortinget ber Regjeringen anvende beskyttelsesklausulen i EØS-utvidelsesavtalen med bakgrunn i arbeidsmarkedsforholdene som følge av finanskrisen.»

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

(Votering, se side 2827)

Sak nr. 5 [12:45:43]

Interpellasjon fra representanten Ola T. Lånke til forsknings- og høyere utdanningsministeren:

«Nordområdene og Arktis har for tiden stor oppmerksomhet på forskningsfeltet. På grunn av sin geografiske plassering er Norge tildelt en sentral posisjon innenfor internasjonale nettverk knyttet til miljø- og klimaforskning. Som forvaltningsansvarlig i viktige deler av dette området er det viktig at Norge inntar en lederrolle innenfor arktiske studier og polarforskning, et forskningsområde hvor vi har gode forutsetninger for å yte vesentlige bidrag. Mye av denne forskningen er allerede i dag lokalisert til Svalbard. Et viktig tema vil være i hvor stor grad forskning i fremtiden vil utgjøre en bæresøyle i norsk svalbardpolitikk. For tiden meldes det imidlertid at institusjoner som Universitetssenteret på Svalbard, UNIS, skal redusere sin virksomhet.»

Hvilke perspektiver legger statsråden til grunn for den framtidige forskningsaktiviteten i nordområdene?»

Ola T. Lånke (KrF) [12:47:08]: Det er for tiden økende fokusering på nordområdene og Arktis på grunn av utnyttelsen av rike naturressurser som fisk, olje og gass, men ikke minst også på grunn av den interesse disse områdene har for forskning på arktisk natur, miljø og, framfor alt nå, klima. I denne sammenheng er Svalbards strategiske plassering som base for ulike internasjonale forskningsinteresser svært viktig. Forskningsbasert kunnskap som vil kunne være av vital betydning for hele kloden, kan hentes fra nordområdene nær oss.

Både som forvaltningsansvarlig nasjon i lys av Svalbardtraktaten og som geografisk nabo står Norge overfor betydelige utfordringer på en rekke områder. Nordområdene er svært sårbare. Det er derfor viktig at vi forvalter områdene ut fra prinsippene om bærekraftig utvikling og føre var-holdning. I utviklingen og forvaltningen av naturressursene må Norge innta en ledende rolle og samtidig være foregangsland med hensyn til fornybare ressurser.

Spørsmålet er i hvilken grad norske myndigheter er seg denne lederrollen bevisst, og i hvilken grad dette blir mer enn ord. Ett spørsmål er også hvilken plass og betydning forskningen skal ha i utøvelsen av en helhetlig, norsk svalbardpolitikk.

I Soria Moria-erklæringen, som er nåværende regjeringens politiske plattform, understrekes det at nordområdene skal ses som Norges viktigste strategiske satsingsområde i årene som kommer. I tråd med dette la Regjeringen i desember 2006 fram sin nordområdestrategi i 22 tiltakspunkter, hvor flere av disse også dreide seg om forskning.

Jeg må innrømme at det har vært litt vanskelig å skaffe seg oversikt over hvordan nordområdestrategien er blitt fulgt opp i tiden etter 2006. Jeg utelukker ikke at det kan skyldes at innsatsen er fordelt over ulike departementsområder. Men det er ikke galt å si at mange har ventet en god stund på at både forskningen generelt og klimaforskningen spesielt skulle få en sterkere prioritering.

I forbindelse med Polaråret 2007–2008 ble riktignok satt i gang en forholdsvis omfattende innhenting av forskningsmateriale fra nordområdene, og dette materialet, som er knyttet til en rekke ulike prosjekter, utgjør råmateriale for mye arktisk forskning i tiden framover. Samtidig med dette pågikk også arbeidet med klimameldingen, som resulterte i et forlik mellom alle partiene i Stortinget, unnatt Fremskrittspartiet, om en bredspektret satsing på tiltak for å motvirke klimaendringene. I avtalen fra forliket heter det bl.a.:

«Partene er enige om at Norge skal bidra vesentlig til den globale innsatsen for å styrke kunnskapsgrunnlaget i klimaarbeidet, og at den klimarelaterte forskningen i Norge skal styrkes.»

Vi har ventet spent på oppfølgingen av dette klimaforliket.

Den 12. mars i år, vel to år etter at Regjeringens første nordområdestrategi ble bekjentgjort, presenterte så Regjeringen et trinn 2 i sin nordområdestrategi, i et dokument kalt «Nye byggesteiner i nord». Her noterer vi at miljø-

forskning, spesielt klimaforskning, har fått en mer sentral plass. Det er positivt.

Vi har også merket oss at man i tiltakspakken i forbindelse med finanskrisen gav tilsagn om økte bevilgninger til klimaforskning og til bl.a. ESFRI, det oppdaterte veikartet for europeisk forskningsinfrastruktur. Det er også positivt. I dette europeiske forsknings samarbeidet er også svalbardmiljøet tungt inne. Men at Norge med dette kan sies å ha akslet selve ledertrøyen i miljøforskningen og med ett blitt et foregangsland i utviklingen av fornybar energi, vil være en overdrivelse.

For kort tid siden la Regjeringen fram to nye stortingsmeldinger som begge berører interpellasjonens tema. Den ene har fått tittelen: «Klima for forskning». Bare tittelen lød som musikk i mine ører, og jeg var spent på hvor mye den handlet om klimaforskning. Nå skal jeg ikke foregripe komiteens arbeid med forskningsmeldingen, men den omtaler Svalbard positivt, som på grunn av dets «beliggenhet i et lett tilgjengelig, høyarktisk område gir unike muligheter for naturvitenskapelig forskning, herunder forskning på klimaendringer,» mv.

Meldingen viser til at videreutviklingen av Svalbard som internasjonal forskningsplattform har vært viktig for oppfølgingen av Regjeringens nordområdestrategi, og at forskning på Svalbard er en del av den overordnede nasjonale politikken for forskning og høyere utdanning. Forskning er, ved siden av kulldrift og reiseliv, en av hovedpillarene for norsk virksomhet på Svalbard og inngår som et viktig element i bosettingen på og forvaltningen av øygruppen.

Den andre meldingen, svalbardmeldingen, ble lagt fram av justisministeren. Denne meldingen gir i et eget kapittel en forholdsvis bred omtale av det som foregår av forskning på Svalbard, og nevner mange viktige utfordringer. Blant annet pekes det på behovet for en bedre koordinering av de mange og ulike forskningsaktiviteter på øygruppen, og man understreker Forskningsrådets rolle i denne sammenheng. Behovet for en bedre koordinering var også noe Riksrevisjonen var opptatt av i sin forvaltningsrevisjon.

Meldingen peker også på de store mulighetene det internasjonale nærvær av forskere på Svalbard utgjør, ikke minst med tanke på dialog og samvirke mellom institusjoner og miljøer der det er hensiktsmessig, at de kan utfylle hverandre og samlet sett sikre en sterk og helhetlig forskningsinnsats.

For at dette skal lykkes, understreker meldingen at Norge ikke bare må spille rollen som tilrettelegger, men selv være en aktiv deltaker i den faglige virksomheten, og at representanter for norske institusjoner bør kunne innta en faglig lederrolle. Noe av forutsetningen for dette er at de norske miljøene har vitenskapelig tyngde og kvalitet og kan være attraktive samarbeidspartnere for utenlandske kolleger. Derfor må det også satses på rekruttering av yngre forskere og utdanning av teknisk personell. I den sammenheng er det ingen institusjon som står mer sentralt enn UNIS.

Regjeringen sier da også at UNIS spiller en viktig rolle i Regjeringens nordområdestrategi som gjelder Svalbard

generelt og Longyearbyen spesielt. «Senteret bidrar også til at Longyearbyen kan kalle seg et stabilt, helårlig familiesamfunn.» sies det i meldingen. Samtidig ses det positivt på senterets ambisjoner om å bli et ledende, internasjonalt senter for arktiske studier. Dette betyr at UNIS gis klarsignal til å utvikle seg til å bli en kvalitetsinstitusjon for forskning og utvikling i Longyearbyen.

Samtidig sies det bl.a. at senteret, utover å ta de nødvendige faglige budsjettmessige hensyn, må vurdere planer og vekst i forhold til miljøet og til lokalsamfunnets muligheter for å håndtere veksten. Det virker å være helt i tråd med den forståelse som alltid har ligget til grunn for opprettelsen av UNIS. Det har aldri vært tanken at UNIS skulle utvikle seg i retning av å bli et eget universitet, men være en integrert del av fastlandsuniversitetenes virksomhet og deres framskutte posisjon for forskning og utdanning på Svalbard.

Med utgangspunkt i de mange positive uttalelsene i begge de nevnte meldingene er det derfor all grunn til å spørre hvorfor UNIS for inneværende år er pålagt å kutte ned på sitt budsjett, altså redusere både antall studentårsverk og forskerstillinger. Nedjusterte kurstilbud for høsten 2009 og for våren 2010 skal gi en nedbygging av studentmassen med ca. 20 årsverk, slik at den samlede effekt skal bli 25 årsverk. Dette er tilsynelatende stikk i strid med alle positive ambisjoner og det faktum at UNIS har kapasitet når det gjelder infrastruktur, til å ta imot langt flere.

Det som også står i sterk kontrast til meldingens positive budskap, er at alle aktørene nå bygger ned i Longyearbyen, Store Norske med underleverandører reduserer sin aktivitet. Reiselivet sliter for tiden med svikt i bedriftsmarkedet, mens Sysselmannen også reduserer tjenestetilbudet.

Svalbardmeldingen, som skal behandles senere, tar ikke stilling til hvor lenge det skal være kulldrift på Svalbard. Uttaksvolumet reduseres for å sikre at driften kan vare lenger i området rundt Svea, hvor det allerede er en utbygd infrastruktur. En avgjørelse om eventuelt å fase ut kulldriften skyves framover i tid. Samtidig kommer vi ikke utenom at dersom Norge har ambisjoner om å bli et foregangsland innenfor klimaforskning, vil kulldriften være vår akilleshæl.

Sammenliknet med fortsatt kulldrift og økt turisme er det vanskelig å se for seg at forskningen vil utgjøre den alvorligste trusselen mot svalbardnaturen, gitt at det blir tatt nødvendige forholdsregler. Snarere skulle en tro at forskningen i framtiden burde kunne utgjøre en hovedpilar i norsk svalbardpolitikk.

På denne bakgrunn er det vanskelig å forstå hvorfor Regjeringen velger å redusere virksomheten ved en institusjon som UNIS, uten å kunne registrere at man trapper opp andre steder på øygruppen – tatt i betraktning at presset utenfra øker, både ved at stadig flere forskerteam fra andre land etablerer seg der, og ikke minst at også russerne sender sterke signaler om ny opptrapping. En nedtrapping fra norsk side ved en så sentral institusjon vil redusere våre muligheter til å innta en lederposisjon i internasjonal polarforskning.

Mitt spørsmål til statsråden er: Tatt i betraktning vårt

ansvar for forvaltningen av Svalbard og gitt at Norge ønsker å innta en lederposisjon i norsk polarforskning, vil det da ikke også være en god strategi å bygge opp kvalitet og kapasitet ved de institusjonene som tross alt er lokalisert på denne øygruppen?

Statsråd Tora Aasland [12:57:30]: Jeg takker for interpellasjonen, som gir meg en god anledning til å diskutere forholdene for forskning og høyere utdanning på Svalbard også med Stortinget.

Forskning og utdanning utgjør, som også interpellanten nevnte, en svært viktig del av Regjeringens nordområdestrategi. I norsk svalbardpolitikk har forskning og høyere utdanning etter hvert bygd seg opp til å bli en særdeles viktig aktivitet.

I den senere tid har det vært rettet stor oppmerksomhet mot forskningsaktivitet i og knyttet til nordområdene generelt og Svalbard spesielt. Dette har sammenheng med, forhold som også interpellanten var inne på, områdets unike muligheter for forskning knyttet til klima og miljø. Norge har internasjonalt ledende miljøer innenfor klima- og polarforskning og andre fagområder som er relevante for nordområdene, både i nord og i andre deler av landet. Samtidig har nordområdene naturgitte fortrinn for å drive forskning, overvåking og kartleggingsvirksomhet knyttet til disse feltene. Dessuten er rammene rundt slik forskning utbedret de senere årene, bl.a. gjennom utbygging av god infrastruktur og øremerkede stipendiatstillinger. Det internasjonale polaråret, som faktisk er lenger enn et år, startet i 2007 og avsluttes faktisk i år. Regjeringen har totalt bevilget 320 mill. kr til Det internasjonale polaråret. Nå er en i ferd med å samle inn data, noe som er veldig spennende. Det internasjonale polaråret har gitt det internasjonale forskningssamarbeidet på Svalbard et løft.

Med dette som utgangspunkt ønsker Regjeringen å videreutvikle forskningsaktivitet i nordområdene og på Svalbard. Både Regjeringens plattform for det videre nordområdearbeidet, «Nye byggesteiner i nord. Neste trinn i Regjeringens nordområdestrategi», og de to nylig fremlagte stortingsmeldingene, svalbardmeldingen og forskningsmeldingen, legger dette perspektivet til grunn.

Først litt om nordområdene generelt:

Kunnskap er et hovedområde i Regjeringens nordområdestrategi. Vi har behov for forskningsbasert kunnskap for bedre å kunne gripe muligheter og møte utfordringer knyttet til bl.a. klimaendringer og miljø som vi står overfor både i nord og ellers i verden.

I årene som kommer, skal nordområdeforskningen videreutvikles der vi har gode miljøer og naturgitte fortrinn. Blant annet vil Regjeringen videreutvikle kunnskap om klima og miljø. Med «Nye byggesteiner i nord» presenterer Regjeringen omfattende prosjekter som vil imøtekomme kunnskapsbehovene på dette området. Et eksempel på et slikt prosjekt er videreutviklingen av kunnskapsmiljøene i Tromsø til et internasjonalt ledende senter for forskning på klima og miljø i nordområdene. Dessuten ønsker Regjeringen å styrke forskningen på områder av betydning for innovasjon, verdiskaping og næringsutvikling i nord.

Forskningsinfrastruktur er en grunnleggende forutset-

ning for forskning. Strategiske satsinger på infrastruktur vil legge forholdene bedre til rette for de gode miljøene vi har, og det vil gjøre det mer attraktivt for internasjonale forskere å komme til oss. Bedre infrastruktur kan dessuten gi ringvirkninger i form av innovasjon og næringsutvikling. Forskningsinfrastruktur er derfor et viktig element i vårt videre nordområdearbeid.

I Regjeringens satsing er nordområdene ikke avgrenset til norske områder. Internasjonalt samarbeid er derfor av stor betydning. Russland står i en særstilling som samarbeidspartner i nord, men også de øvrige sirkumpolare nasjonene, medlemmene av Arktisk Råd og sentrale EU-land er viktige samarbeidspartnere. Regjeringen vil fortsette å utvikle internasjonalt samarbeid knyttet til nordområdene.

Så litt om Svalbard spesielt og den problemstillingen som interpellanten reiser. Forskning er en av hovedpillarene for norsk virksomhet på Svalbard, ved siden av andre aktiviteter som kulldrift og reiseliv, og forskning inngår derfor som et viktig element i bosettingen på øygruppen og i forvaltningen av den. Stortinget skal snart diskutere svalbardmeldingen, og der går Regjeringens syn fram når det gjelder balansen og utviklingsmulighetene mellom det som er næringsvirksomhet, og det som er forskning og utdanning. Men det er ingen tvil om at forskning også i framtiden skal være en av bærebjelkene i norsk svalbardpolitikk.

De senere årene har vi sett en videreutvikling av Svalbard som internasjonal forskningsplattform. Beliggenheten i et lett tilgjengelig høyarktisk område gir unike muligheter for naturvitenskapelig forskning, bl.a. forskning på klimaendringer. Forskningsmiljøer på Svalbard har levert data og detaljer til FNs internasjonale klimapanel – bare for å nevne ett eksempel. Dette gjør Svalbard til en attraktiv forskningsarena også for utenlandske forskere, og det internasjonale nærværet er økende både i Longyearbyen og i Ny-Ålesund.

Norge har ledende polarforskningsmiljøer både på Svalbard og i andre deler av landet. Det er i første rekke UNIS og Norsk Polarinstitutt som gir norsk forskning tilhold på Svalbard. Disse institusjonene skal også i framtiden bidra til at forskning er en viktig del av norsk virksomhet på Svalbard.

Interpellanten uttrykker bekymring for at UNIS skal redusere sin virksomhet. UNIS spiller en meget sentral rolle i videreføringen av den norske polarforskningstradisjonen, i utviklingen av Svalbard som forskningsplattform og i å representere og sikre norske interesser i Arktis. Gjennom sin virksomhet bidrar UNIS, som altså er Universitetscenteret på Svalbard, til å sikre rekrutteringen til forskning og næringsutvikling i arktiske områder i en tid da oppmerksomheten i stigende grad rettes nordover.

Siden opprettelsen har UNIS utviklet seg og vokst betraktelig, hovedsakelig på bakgrunn av statlige bevilgninger. Både undervisning og forskning er styrket, herunder virksomhet med ekstern finansiering.

Det er i 2009-budsjettet bevilget 82 mill. kr til UNIS. Dette skal bidra til en aktivitet på om lag 120 studentårsverk. Departementet forutsetter at virksomheten drives innenfor rammen av budsjettet, og et eget styre er satt til å

passe på også det forholdet. Så har UNIS selv lagt opp til en noe større aktivitet enn denne rammen tilsier, som bl.a. innebærer kjøp av boliger til ansatte.

Selskapet har en vanskelig økonomisk situasjon på grunn av lav fri egenkapital og presset likviditet. Dette er hovedsakelig knyttet til betjening av lån til kjøp av boliger for ansatte, men også fordi UNIS ikke får dekket alle kostnader på prosjekter de utfører for eller i samarbeid med andre.

For å få budsjettet i balanse tar UNIS sikte på å redusere staben med fem personer i løpet av 2009. Dette skal skje ved naturlig avgang. Videre vil UNIS redusere kursstilbudet betraktelig fra høsten 2009, og det skal utredes alternative løsninger på behovet for å tilby boliger til ansatte. Her er vi inne i en god dialog med UNIS fra departementets side. Tiltakene UNIS vil sette i verk, antas å stabilisere den økonomiske situasjonen.

UNIS er og skal være en viktig institusjon med aktivitet av meget høy faglig kvalitet, attraktiv så vel for utlendinger som for nordmenn. Dimensjoneringen vil imidlertid avhenge av bevilgninger, og det vil selvsagt Regjeringen komme tilbake til i budsjettprosessen. Og som i enhver budsjettssituasjon er det noen rammer man må forholde seg til.

Som nevnt skaper Svalbards beliggenhet unike muligheter. Oppgradering av eksisterende infrastruktur og investering i ny infrastruktur er vesentlig for enda bedre å kunne utnytte øygruppens naturgitte fortrinn.

Her vil prosjektet Svalbard Integrated Arctic Earth Observing System, som går under navnet SIOS, spille en vesentlig rolle. UNIS har gjort en fantastisk bra innsats i å få fram denne satsingen. SIOS er en paneuropeisk infrastrukturetsatsing som i 2008 ble inkludert på det oppdaterte europeiske veikartet for infrastruktur, nemlig ESFRI. Prosjektet vil innebære både oppgradering av eksisterende infrastruktur og investering i ny infrastruktur som skal sikre innhenting av data fra de fire sfærene landjord, hav, is og luft. Videre skal det etableres et kunnskapssenter som gjør datagrunnlaget tilgjengelig. SIOS vil bidra til forbedret vitenskapelig utbytte av måle- og forskningsaktiviteten på Svalbard og redusere risikoen for overlapping og unødig slitasje på det svært sårbare miljøet. Prosjektet er et viktig tiltak for å fremme internasjonalt forskningssamarbeid og koordinering på Svalbard.

Økt aktivitet og internasjonalisering gjør det nødvendig å styrke norsk faglig ledelse og nærvær på Svalbard samt å styrke koordinering og samarbeid. Svalbardmeldingen omtaler flere tiltak som vil imøtekomme disse behovene. Regjeringen ønsker å styrke Norges forskningsråds rolle og nærvær på Svalbard gjennom en administrativ videreutvikling av Svalbard Science Forum. Regjeringen vil også vurdere andre tiltak, slik som egne midler til bilateralt og multilateralt forskningssamarbeid.

Norge har både naturgitte fortrinn, gode rammevilkår i form av infrastruktur og internasjonalt ledende miljøer innen nordområde- og svalbardforskningen. Og jeg vil understreke at Regjeringen likevel legger vekt på at vi skal videreutvikle forskning i og for nordområdene generelt, og at vi skal videreutvikle Svalbard som internasjonal forsk-

ningsplattform spesielt. Forskning skal være et vesentlig element i både nordområdepolitikken og svalbardpolitikken i årene som kommer. På denne måten skal vi befeste vår posisjon som en ledende nasjon innen forskningen i og for nordområdene og på og om Svalbard.

Ola T. Lånke (KrF) [13:07:50]: Jeg takker statsråden for en fyldig redegjørelse. Jeg skulle til å takke for svaret også, men jeg må samtidig si at jeg ikke føler meg helt tilfreds med forklaringen hva angår kuttene i budsjettet for UNIS. Det er litt vanskelig å gå inn i detaljer – vi som er utenforstående, kjenner naturligvis ikke alle sider av dette; jeg har full forståelse for det. Det er vanskelig å forstå at det er en anstrengt situasjon i økonomien på grunn av at man har måttet anskaffe boliger. Som kjent er det ikke flust med boliger i Longyearbyen, og jeg har forståelse for at man kanskje også er nødt til å investere noe i det. Men at det skal gå ut over forskningsaktiviteten og studenttallet, studentårsverket, det føles litt vanskelig å forstå.

I det hele tatt har jeg liten forståelse for at man ikke kan gå inn og se på helheten i dette, og sørge for at i hvert fall det som er hovedformålet med UNIS og universitetsentret der oppe, nemlig å drive forskning og undervise studenter, blir opprettholdt på en god måte. Jeg har søkt å finne en forklaring på hvorfor dette er prioritert så lavt fra Regjeringens side. Jeg synes å finne i hvert fall noe som kan være en forklaring, i trinn 2 i Regjeringens nordområdestrategi, som jeg viste til i mitt hovedinnlegg. Der er det ikke tvil om at det skal satses på miljø og klimaforskning, men at denne forskningen i hovedsak skal foregå med et annet utgangspunkt – nemlig Tromsø – og i første rekke knyttet til Norsk Polarinstitutt. Norsk Polarinstitutt har mange dyktige forskere og veldig høy kvalitet på forskningsmiljøet, og betydelig aktivitet også knyttet til Svalbard. Det er det ingen tvil om. Men for en regjering som har måttet tåle atskillig kritikk for at nordområdeforskningen i hovedsak foregår i Sør-Norge, er det mer betimelig å flytte aktivitet til Nord-Norge. Det kan man jo kanskje ha en viss forståelse for, og det burde man vel egentlig ha tenkt på for lenge siden. Men at løsningen på dette er å redusere aktiviteten i Longyearbyen, gjøre Svalbard til en salderingspost i fastlandsregnskapet, så å si, blir vel egentlig i drøyeste laget. Spørsmålet til statsråden blir igjen om en styrking av en institusjon som UNIS behøver å stå i motsetning til en styrking av aktiviteten i Nord-Norge.

Jeg kom over en uttalelse av statsråd Aasland i Svalbardposten i forbindelse med framleggelsen av svalbardmeldingen. Jeg synes det var ganske fint sagt, og har lyst til å sitere statsråden:

«Forskings- og høgere utdanningsminister Tora Aasland sier at det som skjer på Svalbard når det gjelder internasjonal forskning er et eventyr.

– For kort tid siden var kulldriften det viktigste, nå er det et universitetscenter i Longyearbyen samtidig som det foregår en betydelig internasjonal forskning i Ny-Ålesund og Longyearbyen, er en eventyrlig utvikling. Det gir Norge et viktig tillegg å stå på i forhold til kulldriften i Svalbards framtid, sier Aasland.»
(Presidenten klubber.)

Mitt spørsmål er da: Skal ikke dette eventyret kunne fortsette?

Presidenten: Presidenten vil minne om at når den røde lampen slukner, er taletiden over.

Statsråd Tora Aasland [13:11:21]: Det var et godt sitat interpellanten hadde. Jeg er den første til å håpe på og sørge for at det er et eventyr som fortsetter. Men man må ha en viss realitetsorientering, selv om man kan kalle det et eventyr at vi faktisk har fått til forskning på Svalbard. Den realitetsorienteringen handler for UNIS så vel som for alle andre om at man får en ramme og må holde seg til den. Så vil jeg selvfølgelig kjempe for at den kan bli så stor som UNIS gjerne vil ha den. Det er en sak som jeg selvfølgelig har med meg i viktige budsjettforhandlinger.

Jeg ser at det er en viktig balansegang i forhold til et sårbart område som Svalbard hvor mye aktivitet som faktisk skal foregå der, også når det gjelder forskning. Derfor er det viktig at alle gode krefter samarbeider.

Når det gjelder Regjeringens nordområdestrategi og hvor man skal være hen med forskning, er i hvert fall ikke det at man ønsker å bygge opp viktig aktivitet i Tromsø, noe til hinder for at man skal gjøre det samme både i Longyearbyen og i Ny-Ålesund. Universitetet i Tromsø er en av de viktigste eierne av UNIS, og det er et meget sterkt samarbeid mellom de to aktørene. Her trengs det flere knutepunkt i en god kunnskapspolitikk som handler om nord. Derfor trengs det en styrking og en utvikling av utdannings- og forskningstilbudet både i Longyearbyen og ikke minst i Ny-Ålesund, hvor mange nasjoner er til stede med sine forskningsstasjoner. Det er et svært internasjonalt miljø begge steder.

Min ambisjon er helt klart at av det vi klarer å øke forskningsbevilgningene med i årene som kommer – noe vi har sagt vi skal gjøre i forskningsmeldingen som Stortinget snart skal ha til diskusjon – vil selvfølgelig en viktig del gå til nordområdeforskning og til Svalbard, som egentlig er en forskningsplattform med internasjonalt stor anerkjennelse. Internasjonale forskere synes det er særdeles bra å komme dit.

Vi ser helheten i UNIS' situasjon. Det er ikke bare det med bolig, det er kun ett element i den situasjonen de er i. De har gått litt utover sine rammer. Vi er i god dialog med dem og forsøker å få til å løse akkurat denne situasjonen på en god måte, og så vil vi selvfølgelig være med på styrke det som skal skje i UNIS-sammenheng senere.

Lodve Solholm hadde her teke over presidentplassen.

Anna Ljunggren (A) [13:14:14]: Først vil jeg takke representanten Lånke for å ha satt et interessant og viktig tema på dagsordenen i dag. Det er ingen tvil om at vi har behov for mer kunnskap – ikke minst forskningsbasert kunnskap – for å gripe de muligheter og møte de utfordringer vi står overfor knyttet til bl.a. klimaendringene i nordområdene. Regjeringens plattform for det videre nordområdearbeidet «Nye byggesteiner i nord» og to

stortingsmeldinger som er lagt fram den siste måneden, svalbardmeldingen og forskningsmeldingen, fokuserer på forskning i nordområdene gjennom de naturgitte fortrinnene disse områdene har, spesielt på miljø- og klimasiden.

I nordområdestrategien, trinn 2, ble det foreslått å utvikle et senter for klima og miljø i Tromsø – «kunnskapsmiljøene i Tromsø (...) videreutvikles til et internasjonalt ledende senter for forskning på klima og miljø i nordområdene», heter det. Senteret skal organiseres som et nettverk knyttet til Norsk Polarinstitutt, og skal ha ansvar for å koordinere samarbeidet mellom institusjoner nasjonalt og internasjonalt.

Institusjonene står i dag fritt til å velge sine satsingsområder uavhengig av en strategi fra Regjeringen eller ikke. I Nord-Norge finnes det en rekke gode eksempler på forskning og utvikling knyttet til de utfordringene nordområdene har.

På Høgskolen i Narvik har man valgt å satse på forskning på bl.a. kaldt klima-teknologi. Kaldt klima-teknologi er den samlede virkningen av lave temperaturer, snø, is og vind, eventuelt også fravær av dagslys i den perioden hvor det ikke er sol. Kaldt klima-teknologi er teknologi som er spesielt utviklet for å redusere ulemper ved, eller utnytte fordelene av, det kalde klimaet. Dette er forskning på hvordan man antar at snøen legger seg rundt en bygning, på veien eller i terrenget. Videre forskes det på effekter av ising på vindturbiner og konstruksjoner i ekstremklima. Dette er gode eksempler på hvordan man kan utnytte de fordelene man har, til å utvikle ny teknologi gjennom forskning på feltet. Høgskolen i Narvik har inngått forpliktende samarbeid med Nord-Russland hva gjelder forskning – og med universitetene i Murmansk og Arkhangelsk om bl.a. å utvikle en internasjonal master innen miljøteknologi.

På Høgskolen i Bodø har forskning på nordområdene vært sentralt i flere år nå. I 2007 ble Nordområdesenteret for næringslivet etablert. Også i Bodø står samarbeidet med Russland sentralt. Et resultat av dette har vært oppstarten av studiet Master of Science in Energy Management, der norske og russiske studenter sammen studerer problemstillinger innen energiledelse med et spesielt fokus på nordområdene.

Utdanningssamarbeidet mellom Høgskolen i Bodø og MGIMO-universitetet i Moskva framheves i det første trinnet i nordområdestrategien som en modell når det gjelder mulighetene for felles norsk-russiske doktorgrads- og mastergradsprogrammer.

Det er viktig å involvere næringslivet i arbeidet med forskningsstrategier – i nordområdene gjelder dette mange ulike næringer, som fiskeri og sjøfart, og olje- og gassutvinning, men også reiselivsnæringen. Nordområdene er i dag et godt besøkt reisemål for turister fra alle deler av verden. Dette er bra, og vi ønsker mer av det. Mange har en oppfatning om at reiselivet ikke tar miljøhensyn. Det er jo ingen seriøse interesser innenfor reiselivsnæringen som ønsker nordområdene ødelagt, men de kan ha mye å tilby av kompetanse på hva som kan være problematisk i grensnittet mellom natur og turisme. IAATO, som er reiselivets egen organisasjon i Antarktis, har selv regulert turismen

i mange år. Antarktistraktaten har selv adoptert mange av de begrensninger som reiselivet etablerte på frivillig basis flere år før de ble inntatt i traktaten.

Jeg tror at dersom turisme og forskning kan gå hånd i hånd, slik det gjøres i Antarktis, vil det være bedre for alle. I Antarktis bidrar ekspedisjonscruiseskipene i forskningsarbeidet, bl.a. med prøvetaking og observasjoner. Effekten er økt forståelse for forskning.

I interpellasjonen til statsråden fokuserer interpellanten spesielt på Svalbard. Forskning er en av de viktigste virksomhetene på Svalbard og inngår som et viktig bidrag til bosettingen på og forvaltningen av øygruppen. Forskningsmiljøet bidrar til å gi svalbardsamfunnet flere bein å stå på. Forskning skal også i framtiden være en av bærebjelkene i norsk svalbardpolitikk, noe også den nye svalbardmeldingen sier. Kunnskap er blitt en hovednæring for det høyarktiske øysamfunnet.

Vi må satse videre på de norske forskningsmiljøene innenfor petroleum og klima, marin og polar forskning. Norge har i dag store og viktige miljøer på disse feltene. Det må vi satse videre på. Hvis vi klarer å se de ovennevnte feltene sammen, vil det styrke vår posisjon som kompetansenasjon for nordområdeforskningen.

Videre vil det være viktig at Norges forskningsinnsats og tilstedeværelse i Ny-Ålesund og på UNIS ikke henger etter i forhold til andre land. Infrastrukturen, som har blitt styrket sterkt de siste årene, og de naturgitte kvalitetene, er der. (Presidenten klubber.) Og de må benyttes av norske forskere, slik at vi holder tritt med den internasjonale forskningsvirksomheten i disse områdene.

Presidenten: Presidenten gjer merksam på at den raude lampa på talarstolen oppe ikkje verkar, men representantane kan kikke ned på talarstolen i salen, der det er ei raud lampe.

Ine Marie Eriksen Søreide (H) [13:19:41]: Jeg vil også først få takke interpellanten, Ola T. Lånke, for å bringe et viktig tema inn i Stortinget.

Kunnskap er jo navet i nordområdesatsingen. Alle viktige målsettinger i nord, enten det gjelder suverenitetshevdelse, myndighetsutøvelse eller miljø- og ressursforvaltning, og ikke minst verdiskaping og videreutvikling av nordområdene, fordrer jo at forskningsarenaen er avhengig av et løft i satsingen. Norge er ikke størst i nordområdene, men jeg mener vi kan og bør bli en av de viktigste kunnskapsnasjonene i nordområdene.

Statsråden sa at kunnskap er en viktig del av nordområdestrategien. Det tror jeg ikke det hersker noen uenighet om, men da er det samtidig viktig å minne om at Regjeringa ikke holder tritt verken med egne løfter eller med behovene i nordområdene. Institusjonene i nord, da tenker jeg på både universiteter og høyskoler, har opplevd en realnedgang i sine bevilgninger i perioden, og er altså langt unna målet om å nå 1 pst. av BNP brukt offentlig til forskningsinnsats. I og med den forskningsmeldinga som ble lagt fram 24. april, er nå målet forlatt innen de tidsrammene som tidligere ble satt. Det skyves nå ut til et mål som skal oppfylles «på sikt», som det står.

I det alternative budsjettet for 2009 prioriterte Høyre viktige satsinger i nord. Det ene var økte basisbevilgninger til universiteter og høyskoler, men vel så viktig var det å fokusere på at mer av nordområdeforskningen og -satsingen skal foregå i nord. Det har også interpellanten vært inne på i sitt innlegg. Vi ønsket i budsjettet å doble antallet rekrutteringsstillinger for nordområdeforskning via Norges forskningsråd, og for øvrig også å satse sterkt på forskningsutvikling.

Det blir litt dobbeltkommunikasjon satt i system når verken forskningsmeldinga eller svalbardmeldinga gir noe signal om et løft for forskning og høyere utdanning. Det er skapt store forventninger om en kunnskapsoppbygging i nord, og spesielt ble de forventningene skapt av bl.a. Stoltenberg, Støre, Navarsete og Halvorsen da de la fram «Nye byggesteiner i nord» før påske. Sannheten er imidlertid at både UNIS og det nyfusjonerte Universitetet i Tromsø sliter med å holde aktiviteten oppe. Statsråden brukte jo sjøl universitetet som et eksempel på en viktig samarbeidspartner for UNIS, men universitetet sliter altså i likhet med UNIS med å holde aktiviteten oppe og må bygge ned snarere enn å bygge opp.

En viktig strategi for Høyre er at vi må satse på å heve forskningsambisjonene i nord, slik at mer av forskning om nord foregår i nord, og ikke bare alle andre steder. Som interpellanten var inne på i sitt innlegg: Norge kan ikke bare ta en tilretteleggerrolle, men må også delta aktivt i den kunnskapsoppbygging og forskning som skjer.

UNIS ble jo etablert for å gi Svalbard flere bein å stå på, som det het i sin tid, og man har særlig lagt til rette for avansert forskning innenfor klima- og miljøspørsmål. Nå opplever vi altså at UNIS må bygge ned, og det er en ganske dramatisk situasjon, som på sikt kan bidra til å forringe miljøet som er bygd opp på Svalbard. Som statsråden var inne på, er det slik at UNIS spiller en veldig sentral rolle, bidrar til å sikre rekruttering og har vokst betraktelig siden starten. Så forutsetter da statsråden drift innenfor de rammene Stortinget har satt. Det tror jeg nok gjelder for alle i salen at man forutsetter at de rammene som gis, følges. Men da er jo spørsmålet hvorfor man ikke utvider rammene til UNIS, når det nettopp er slik at både UNIS og de andre institusjonene i Nord-Norge skal utgjøre viktige deler av en kunnskapssatsing og en kunnskapsstrategi. For det holder jo ikke at statsråden sier at hun i alle sammenhenger skal jobbe for økte bevilgninger til UNIS når det påviselig ikke skjer noe.

Jeg tror svaret ligger et annet sted. Svaret er at Regjeringa ikke har til hensikt å styrke UNIS ved å utvide rammene. I Svalbardposten den 9. januar kunne vi lese at statsråden mente at

«departementet nå gjør det de mener er riktig ved å stoppe veksten på UNIS ut fra ønsker om å ta vare på Svalbard.

Vi må se på hva som tåles av aktivitet,» sier statsråden. «Med tanke på sårbarheten i svalbardnaturen er det viktig å sette grenser, mener Aasland.»

Jeg tror løsningen og svaret fra Regjeringa ligger her. Det ligger ikke i økte rammer eller ønske om satsing, men det ligger i et ønske om å dra ned aktiviteten ved UNIS,

fordi man er redd for at det skal komme i konflikt med f.eks. naturen og ressursene i området.

Alf Ivar Samuelsen (Sp) [13:25:19]: Også jeg vil takke interpellanten for at han bringer dette viktige temaet opp på dagsordenen i Stortinget. Jeg er glad for at det er så stor enighet blant dem som har hatt ordet hittil, om viktigheten av å styrke satsingen i nordområdene.

Jeg er også glad for at vi har en minister som har en særdeles offensiv holdning, og jeg håper at den offensive holdningen smitter over på resten av regjeringsskollegiet, slik at vi får det løftet og det trøkket som er nødvendig. Vi har opplevd at utenriksministeren har gjort et skikkelig arbeid på det verbale feltet, og drar med seg noen, og nå er kunnskapsministeren også med. Så hold trøkket!

Det er snakk om at kunnskap er et hovedområde i Regjeringens nordområdesatsing, og det er uhyre viktig. Flere talere har vært inne på de utfordringene vi har på forskningssiden når det gjelder miljø- og klimaendringene, nedsmelting av polaris osv. Dette er fortrinn vi har ved å ligge så nær opp til områdene, som vi må utnytte.

Forskningsinfrastruktur er, som det har vært nevnt, en grunnleggende forutsetning for forskning i nordområdene. Men vi har én utfordring, som flere har vært inne på. Vi har en sterk konsentrasjon om universitetsmiljøet i Tromsø. For ikke å bli tatt til inntekt for, som nordlending, å være avindssjuk på Tromsø-miljøet, må jeg si det er bra. Men la oss i et samlet løft se hele LU-området og forsknings- og kunnskapsmiljøene der under ett. Vi har et miljø i Alta, som vi kan nyttiggjøre oss og invitere med – det samme med Harstad. Ljunggren var inne på det spesielle forskningsmiljøet i Narvik, som er viktig å ha med, og i Bodø. Og så har vi Nesna og Høgskolen i Nord-Trøndelag. Summen av disse forskningsmiljøene, pluss Tromsø og miljøet på Svalbard, gjør at vi, med en samlet pakke, kan stå veldig sterkt for å møte framtiden.

Og la meg nevne i samme åndedrag at det er jo en del infrastruktur og en del prosjekt som er interessante. SIOS-prosjektet består av heldekkende infrastruktur for innhenting av data knyttet til landjord, hav og is. EISCAT 3D er en oppgradering av et skandinavisk radarsystem for atmosfærisk forskning. Vi har planer om et nytt isgående forskningsfartøy, som vil være en skikkelig styrking av den prosessen vi er inne i. Vi styrker MAREANO, som er et program for kartlegging av mangfoldet på havbunnen. Vi har helhetlig overvåkings- og varslingsystem og nasjonal satsing på marin bioprospektering. Dette er bra. Men la oss huske at nordområdene inneholder mer enn bare klima og det som tilhører det, på forskningsområdet. Vi har olje, gass og fisk, og vi må ikke glemme at vi faktisk har det rikeste mineralressursområdet, i alle fall i Europa. Når den økonomiske krisen er over og verden igjen er i framgang, vil det nettopp være en utfordring å ta disse ressursene i bruk. Vi må forberede oss nå, så vi er i stand til å få en bærekraftig utvinning av det mangfoldet av ressurser vi har i nord. Da har vi foretatt de riktige handlingene.

Anne Margrethe Larsen (V) [13:30:26]: Takk også fra Venstre for at representanten Lånke har tatt opp dette aktuelle temaet i dag.

Luftobservatoriet på toppen av Zeppelinfjellet i Ny-Ålesund er en av jordens viktigste målestasjoner for overvåking av atmosfærens bakgrunnsnivå av klimagasser og miljøgifter. Ettersom innholdet av forurensninger i luften her kan måles uten å ta høyde for bakgrunnsforurensning, anses observatoriet internasjonalt som en av jordens viktigste «lytteposter» for overvåking av miljø- og klimaendringer.

Observatoriet på Zeppelinfjellet gir således Norge unike muligheter til å bidra til global klimaforskning og miljøovervåking i nordområdene. Dette kan gi oss viktig kunnskap om jordens miljøtilstand, som kan komme en hel verden til gode. Sett i lys av dette mener jeg at forskningsinfrastrukturen vi har bygget opp på Svalbard, er helt unik.

Men mangel på bevilgninger gjør jo at den norske forskningen stadig mer kommer på defensiven internasjonalt. Norske investeringer i infrastruktur og tilrettelegging for forskningsaktivitet i Ny-Ålesund har vært betydelig de siste årene, men antallet norske forskerdøgn er redusert med ca. 35 pst. siden 2003 – dette til tross for at norske forskere har både gode og interessante prosjekter på lager. Men de får dessverre ikke nok penger.

Utenlandske forskere, derimot, har økt sin aktivitet. Land som Tyskland, Kina og Japan har økt sin forskning her.

Norge har inntatt rollen som vaktmester og tilrettelegger, mens det er stadig flere utenlandske polarforskere som henter ut kunnskapen. Konsekvensen kan bli at Norge svekker sin rolle som ledende polarnasjon. Jeg mener at Norge ikke bør nøye seg med rollen som tilrettelegger. Vi må øke det politiske trykket og investeringene, slik at det skjer mer norsk forskning på Svalbard.

Mer konkret mener jeg at forskning i nordområdene bør utgjøre en viktig bæresøyle i nettopp vår nordområdepolitikk, som flere av representantene allerede har snakket om. Det holder her å vise til Regjeringens nordområdestrategi, hvor forskning og kunnskap vektlegges som selve navet i strategien.

Hvis Regjeringen mener alvor med dette, må den norske forskningen ved Ny-Ålesund styrkes.

Vera Lysklætt (V) [13:33:48]: Jeg vil takke representanten Lånke for å løfte dette viktige temaet i Stortinget.

Venstre er enig i at nordområdene er ett av Norges viktigste strategiske satsingsområder, og at det krever et målrettet politisk fokus. Naturressursene i nord og konsekvensene av endringer i klimaet skaper store utfordringer, men også muligheter for Norge, bl.a. i forhold til det å være pådriver for å finne løsninger og ny kunnskap. Vår geografiske plassering gir oss således et betydelig ansvar, særlig i forskningssammenheng. Det har allerede vært sagt mye i denne debatten om hvor viktig det er å satse på forskning som bærebjelke i nordområdesatsingen, og jeg merker meg også at forskning – i hvert fall på det retoriske plan – er framtreddende i Regjeringens nordområdestrategi. Jeg har

imidlertid særlig bitt meg merke i ett av hovedmomentene i denne strategien, nemlig det som omhandler urfolks kultur og livsgrunnlag.

Statlige myndigheter har et selvstendig ansvar for å bevare og videreutvikle urfolks kultur og livsgrunnlag, som også er en del av den felles kulturelle arven og livsgrunnlaget i Norge. Urfolks forhold til naturen er noe som binder folkene i nordområdene sammen over landegrensene, og er også viktig i forhold til det å videreutvikle og etablere ny kunnskap om natur, klima, miljø og næringsveier. Jeg er også opptatt av å sikre forskning på miljø- og klimaendringer, og hvordan disse endringene påvirker urfolk og deres livsgrunnlag.

Kompetanseoppbygging i tiden som kommer, må med andre ord gå begge veier. For det er et faktum at høsting og naturbruk er av avgjørende betydning for at den samiske kulturen, språket og levemåten skal kunne videreføres og ivaretas også for framtiden.

Jordbruk, fiskeri, utmarksnæringer og duodji er svært viktige samiske næringer, og samtidig viktige kulturbærere. Det er store muligheter for verdiskaping og produktutvikling med basis i samiske primærnæringer og kultur. Derfor er det nødvendig å bedre kunne dokumentere den samiske tradisjonskunnskapen.

Reindriftsnæringen er en viktig samisk primærnæring, men den er også en viktig samisk kulturbærer. Beitearealer og kalvingsland er i dag under et sterkt press fra alle kanter. Det er viktig at reindriftens arealer sikres for framtiden, men det er også svært viktig med forskning på dette området – for å forberede reineiere og myndigheter på de forandringer som kan komme som effekt av klimaendringer, oppvarming av reinbeiter og endret bruk av Arktis.

På bakgrunn av dette mener jeg det er positivt at Regjeringen tar til orde for å etablere et program for kulturbasert næringsutvikling, som anerkjenner den ressursen som ligger i urfolks tradisjoner og kunnskap. Jeg merker meg også at Regjeringen varsler at de vil styrke samiske institusjoners kapasitet og kompetanse. Det er bra, og det er mange kompetansemiljøer som har mye å bidra med i en slik sammenheng. For eksempel kan Samisk Høgskole bidra med mye verdifull kompetanse og forskning på dette området, og jeg vil spesielt framheve betydningen av en styrking og en videreføring av forskningsprosjektet «Ealát» ved Samisk Høgskole. «Ealát» er et samisk ord som betyr godt beite. Det er beslektet med begrepet «eallu», som betyr reinflokk, og har sitt opphav av ordet «eallin», som betyr liv. Med andre ord: Beite er grunnlaget for reinflokken, og dermed livet i nord.

«Ealát»-prosjektet er et svært viktig initiativ fra bl.a. Verdensforbundet for reindriftsfolk, i samarbeid med Samisk Høgskole, Norges veterinærhøgskole, Universitetet i Tromsø, NINA og mange andre.

Jeg er imidlertid svært opptatt av at denne styrkingen faktisk skjer – at institusjonene reelt styrkes i budsjettbehandlingene som kommer – og jeg håper at statsråden kan forsikre meg om dette i sitt svar.

Ola T. Lånke (KrF) [13:38:35]: Jeg vil starte med å takke mine kolleger på Stortinget for verdifulle innspill,

som var positive og verdifulle bidrag og supplement i interpellasjonsdebatten.

Så vil jeg også samtidig si meg tilfreds med at statsråd Aasland ikke så noen motsetning mellom det å trappe opp i Tromsø og i Nord-Norge på forskningsområdet og det å satse på Svalbard, derunder også Universitetssenteret, UNIS. Hvis vi kan være enige – og det hørtes det ut som om vi kunne være – om at begge deler er viktig og nødvendig, kan det komme til å skje noe som retter opp også det som har skjedd dette året, i tiden som kommer.

Det er klart at Svalbard og nordområdene henger sammen. De henger sammen ikke bare innenfor det norske territoriet, men det er et veldig vidt område. Faktisk er det også føringer til den sydlige halvkule, og alt må ses i en stor og vid sammenheng. Det er klart at det enorme arsenalet av kunnskap som vi kan hente ut fra disse områdene, er av vital betydning ikke bare på klimaområdet, men også på veldig mange andre områder av samfunnslivet for hele kloden. Her har Norge en unik sjanse, samtidig som vi også er satt til å forvalte øyriket Svalbard etter Svalbardtraktaten – et ansvar som hviler tungt på oss, og som vi skal ta på største alvor. Det er klart at her har vi også en sjanse gjennom ikke minst forskningsinfrastruktur, og det nettverket som er opprettet langt over landegrensene i Europa og også andre deler av verden på dette området, er verdifullt for oss.

Jeg har tillatt meg å fokusere på særlig to områder i denne interpellasjonen. Det ene er lederrollen. Jeg vil igjen be statsråden presisere at hun er enig i at Norge skal ta dette ansvaret som en ledernasjon, og at dette ikke bare impliserer en lederrolle på fastlandet, men at vi også sørger for at den er forankret i selve svalbardmiljøet og i forskningsmiljøet der oppe.

Det andre er naturligvis det som vi har vært innom, institusjonen UNIS, som jeg synes i øyeblikket lider under en slags depresjon, fordi man må redusere – som man har. Jeg registrerte da positivt at statsråden sa at de var i en dialog om budsjettet, og jeg vil be henne bekrefte nå at denne dialogen tas på alvor, og at man vil komme tilbake til en opptrapping på budsjettet for 2010. I grunnen ber jeg om en konkret bekreftelse på det.

Så vil jeg bare til slutt si at vi er mange som har blitt glad i Svalbard her på Stortinget, fordi vi har fått mange komitéreiser opp dit. Selv var jeg på Studietur Nord i fjor. Det gav meg en rik anledning til å oppleve Svalbard og forskningsmiljøene rundt omkring, både i regi av internasjonale institusjoner og norske. Det gjør at vi har en viss kjærlighet for denne delen av landet, og ønsker å bidra til det beste for den i framtiden.

Statsråd Tora Aasland [13:42:04]: Jeg tror interpellanten og jeg kan forenes i vår kjærlighet til Svalbard. Jeg kan forsikre om at jeg ser det helt naturlig at Norge har en ledende rolle i det som foregår. Vi har hatt en ledende rolle i en spennende overgang fra utelukkende kulldrift omtrent, og litt jakt og fiske, og til nå å bygge opp et ganske spesielt forskningsmiljø i det gamle gruvesamfunnet. Det henspiller også litt på den uttalelsen i Svalbardposten som ble sitert her tidligere.

Jeg er opptatt av at det vi gjør på Svalbard, er av god kvalitet, at vi gjør det på en ordentlig måte, men at vi også gjør det i pakt med naturen enten det handler om kulldrift, forskning eller annen aktivitet. Derfor er det noen grenser, ikke minst i Ny-Ålesund, hvor det ble snakket om en 35 pst. reduksjon av norske forskere. Jeg tror ærlig talt ikke de er så veldig mange, for det er ikke plass til så mange der. Men forskningen både i Ny-Ålesund og i Longyearbyen, sammen med undervisningen der, er avhengig av at man har et meget tett og godt samspill mellom myndighetsutøvere i forhold til miljøvernet og vernet av denne unike øygruppen og den viktige aktiviteten som skal foregå der. Jeg tror ingen er uenig i det. Det forhindrer ikke at jeg selvfølgelig også følger opp aktiviteten i Ny-Ålesund og i Longyearbyen med å sikre at det er kvalitet, og at det fortsatt er attraktivt både å forske der og å bli undervist der. Jeg kan love at arbeidet som handler om å få budsjettbevilgningene på plass, har en meget viktig plass i Regjeringens nordområdestrategi og i min rolle som statsråd for forskning for å utvikle dette videre.

Regjeringen har levert et meget offensivt forskningsbudsjett i sin periode. Vi har hatt en sterkere vekst i forskningen enn tidligere regjeringer. Og vi sier i forskningsmeldingen, som vi skal komme tilbake til her i Stortinget, at dette skal vi fortsette med. Vi skal fortsatt øke veksten, og for meg blir det da viktig å sette våre regioner, både i nord og ellers i landet, i stand til å utføre forskningen på en god måte. Jeg ser for meg at miljøene i de tre nordligste fylkene, Tromsø, Bodø, Narvik og andre som er nevnt her, og Svalbard, er viktige knutepunkter i dette. Vi er avhengig av at ingen av dem overlates helt til seg selv, men at vi har en styrking av et nettverk hvor disse miljøene har en viktig rolle og også kan ha en saklig arbeidsdeling seg imellom.

I hele nordområdesatsingen og nordområdestrategien inngår selvfølgelig også det som har med samisk kultur og alt som har med samisk historie og samisk framtid å gjøre. Det er en oppgave som vi er satt til å passe på, og det inngår som en viktig del av det. Men jeg er opptatt av å styrke forskningen og finne en god balanse mellom forskning og natur.

Presidenten: Dermed er debatten i sak nr. 5 omme.

Sak nr. 6 [13:45:22]

Interpellasjon fra representanten Jan Arild Ellingsen til justisministeren:

«Innholdet i rollene til sakkyndige og dommere i straffesaker blir av og til tydelig. Selv om de sakkyndiges rolle kun er å bidra til sakens opplysning, kan det virke som om dommere, i mangel av andre holdepunkter, lener seg for mye på de sakkyndiges vurdering. En dansk psykolog som ble engasjert i en norsk retts sak, sier han var vitne til et justismord da en mann ble dømt for seksuelle overgrep mot et barn. I enkelte saker ser man at sakkyndige gir sin faglige uttalelse og etterpå hevder at det er dommerne som avgjør. På den annen side hevder dommerne

at de bare har fulgt rådene fra den sakkyndige. Dette er et problem for rettsikkerheten til de tiltalte.

Ser statsråden behov for å klargjøre grensene mellom dommernes og de sakkyndiges roller i straffesaker?»

Jan Arild Ellingsen (FrP) [13:46:30]: Som medlem av justiskomiteen må jeg vel innrømme at ofte er mye av debatten som justiskomiteen tar, situasjonsbetinget. Det er selvfølgelig et pluss, for det kan være dagsaktuelt og berøre enkeltsaker folk er opptatt av. Samtidig er det nok sånn at Stortinget, og kanskje spesielt justiskomiteen siden den har mye av det lovmessige, også har behov for jevnlig å stoppe opp og ta de litt større debattene.

Min interpellasjon denne gangen er nettopp et ønske om å ha en sånn type debatt, og ta litt større tak i de mer prinsipielle tingene for å se på om vi har gode og fornuftige forankringer. Det ligger ingen gjennomgående kritikk av norske domstoler i det, mer et spørsmål til statsråden om han er fornøyd med dagens situasjon. Det er heller ikke sånn at interpellanten har svarene på hva som er rett og galt, men han har noen utfordringer og tanker om det som er situasjonen i dag. Hovedelementet i spørsmålet mitt er rett og slett om vi har den fornuftige uavhengigheten mellom dommerne og de sakkyndige.

Grunnen til at vi bør ta en sånn debatt, er bl.a. historie, både nær og mer fjern historie. Bjugn-saken er en sak som har berørt – antar jeg – samtlige politikere tungt, spesielt i etterkant, når man ser at an endte opp med dommer som var feilaktige. Vi har Torgersen-saken, som har versert over lang, lang tid, og som man fortsatt strides om, og ikke minst Fritz Moen-saken. Som en kommentar i forbindelse med Fritz Moen-saken vil jeg gi honnør til statsråden for den måten han har opptrådt på, og den beklagelsen som han har framsatt overfor Fritz Moen og den urett som han ble utsatt for. Det viser hvor viktig en sånn debatt faktisk kan være, etter mitt skjønn, for det som er gjennomgående for en del av disse sakene, er at det er justismord, og et justismord er på mange måter en skamplott på rettshistorien vår. I den grad vi kan forhindre at det skjer igjen – og det må være målet vårt – desto viktigere og bedre vil det være.

Som en motvekt til det er vi så heldige at vi har en gjenopptakelseskommisjon i Norge. Det er et utmerket verktøy, etter mitt skjønn. Det er et verktøy som kan brukes slik at man kan få ta opp igjen saker som i utgangspunktet er ferdig behandlet i domsapparatet, og sånn sett avsluttet. Jeg har sagt det før, og jeg sier det gjerne igjen, at enhver rettsstat som ikke tør å stille spørsmål ved egen fortrefelighet, er ikke nødvendigvis en god rettsstat. I så måte vil jeg gi all honnør til Gjenopptakelseskommisjonen og den jobben de gjør.

Videre er det sånn at i noen sammenhenger er sakkyndige helt nødvendig. Det kan være i barnevernsaker. I nemndsaker vil sakkyndige utvilsomt ha en tung og vesentlig rolle, og det samme vil de ha i jordskiftesaker, hvor de er avhengig av å ha folk med spesiell kompetanse til å gjøre jobben. I ordinære saker vil det være sånn at man i mye større grad oppnevner sakkyndige der det er behov for det, og at de skal gi råd ut fra sitt faglige ståsted. Ut-

fordringen blir da å sørge for at man ikke fatter feilaktige beslutninger, med andre ord justismord. Da blir det igjen at dommerne legger vekt på de riktige innspillene fra de sakkyndige, samtidig som domstolen beholder sin uavhengighet, og at man ikke ensidig velger å gå det som jeg kanskje vil betegne som «minste motstands vei». At dette er viktig, er hevet over enhver tvil, og Hans Petter Graver har bl.a. uttalt følgende:

«En undersøkelse blant advokater om deres oppfatning om årsaker til uriktige rettsavgjørelser trakk frem de sakkyndiges antatte uheldige påvirkning av retten som forklaring på feilaktige dommer.»

Det er klart at det er et alvorlig varsku, for utfordringen i det ligger etter mitt skjønn i de sakkyndiges evne til å forholde seg objektivt og i de sakkyndiges evne til å ha en faktarelatert kunnskap å dele.

Noe annet som Graver også har uttalt, som jeg synes bør være med, og som det er betimelig å se på i denne saken, er følgende:

«Ved at de sakkyndige blir påtvunget en oppgave som i utgangspunktet er fremmed for deres faglige rolle kan de oppleve det som om de blir pålagt å utføre oppgaver for beslutningsapparatet som ikke står i sammenheng med deres egentlige og faglige oppgaver.»

Da er man etter mitt skjønn i et skjæringspunkt hvor man skal være veldig nøye med hvordan man går fram, nettopp for å sørge for at det som skal ligge til grunn, er det rent faglige, at man ikke blir fargelagt ensidig av den ene eller andre, men at de sakkyndige bistår og kommer med rent faglige innspill til domstolen slik at domstolen kan gjøre jobben sin best mulig.

Jeg vet ikke om det vil være en parallell, men det slo meg da jeg satt og tenkte igjennom innledningen til denne interpellasjonen: Vi har av og til en diskusjon om juryordningen. Vi hadde en diskusjon om juryordningen i forhold til voldtektsdommer. Det har vært påstått at enkelte jury-medlemmer har feil holdning, og av den grunn bør vi vurdere om f.eks. en jury fortsatt skal behandle voldtektsaker. Det er en debatt vi tar med utgangspunkt i at vi ikke nødvendigvis liker det resultatet som juryen kommer fram til. Jeg synes det er fornuftig at man stiller den type kontrollspørsmål, at man gjør vurderinger av det, men det må altså gjøres på et korrekt grunnlag.

På samme måte ønsker jeg å utfordre på balansepunktet mellom domstolens evne til å treffe en uavhengig beslutning og den påvirkningen man oppfatter gjennom de sakkyndiges rolle. I dette kunne jeg tenke meg å utfordre statsråden på om han ser behov for mer forskning, mer kunnskap i forhold til nettopp dette punktet, skjæringspunktet mellom de faglige og det domstolen skal gjøre. Eller er det sånn at statsråden føler at vi har nok, at vi vet nok, og at vi er fornøyd med dagens situasjon?

Som sagt, det bærende punktet for min del er ikke å dele ut skyld til noen som helst, men det er rett og slett å stille spørsmål ved om dagens ordning er optimal. Vi har også andre sammenhenger hvor dette blir viktig. En debatt jeg var med på, sammen med statsråden og bl.a. stortingsrepresentant Olav Gunnar Ballo, gjaldt forvaringsdømte.

Faginstansen, eventuelt fengslet, sier at man er skeptisk til å løslate noen, mens en tingrett overprøver det og sier at nei, vedkommende bør slippes fri; vi mener dette er klart for å gjøres. Jeg sier ikke at det er feil. Men det gjør noe når de som har det daglige ansvaret for vedkommende, er skeptiske, en annen faginstans har sagt at nei, dette er feil, og man kommer til en annen konklusjon i domstolen. Sånn må det muligens være. Men jeg tenker at hvis det skal være sånn, er det i hvert fall viktig at Stortinget som premissleverandør for dette er seg sin rolle bevisst og sørger for at vi gjør de rette grepene til enhver tid der det er mulig. Målet må gjennom det være å sørge for at ikke flere justismord begås. Det kommer nok dessverre til å skje igjen, men jeg går ut fra at statsråden og alle andre er enig i at det har vi en plikt til å søke å forhindre. Derfor mener jeg det er helt på sin plass å ta denne typen debatt.

Min utfordring til statsråden herfra nå blir om statsråden ser behov for å gjøre noen endringer mellom balansepunktet i dag når det gjelder domstolenes uavhengighet og de sakkyndige, og om statsråden har tanker om konkrete tiltak til endring som kan oppnå nettopp en bedring?

Statsråd Knut Storberget [13:54:21]: Aller først må jeg si meg helt enig med interpellanten i de innledende ord om det å kunne trekke opp nettopp denne typen debatter også i politikken. Det er veldig viktig. Vi vet at de sakkyndige, både i de sivile sakene og også i straffesakene, spiller en viktigere og viktigere rolle. Det settes spørsmålsteget ved de sakkyndiges rolle og virke. I så måte handler dette om legitimiteten til hele rettssystemet og de viktige beslutninger som skal tas. Derfor er dette avgjort en viktig diskusjon, også i lys av det å forebygge at uriktige avgjørelser fattes, enten det er sivile saker eller det er straffesaker.

Dette er ikke første gangen vi debatterer dette i Stortinget. Stortingsrepresentant Olav Gunnar Ballo reiste en interpellasjon, som ble besvart 24. november i 2006, om bruken av sakkyndige i rettssaker og graden av innflytelse som sakkyndighetserklæringer har innen norsk rettspleie. Spørsmålet som ble stilt den gang, har berøringspunkter mot den interpellasjonen som vi behandler her i dag.

I domstolene behandles en rekke kompliserte og krevende problemstillinger. Bruken av sakkyndige i rettssaker er viktig for å belyse fagspørsmål på områder hvor retten ikke har spesiell kompetanse, og retten er i disse sakene nærmest helt avhengig av at de sakkyndige bidrar til sakens opplysning. Dette gjelder så vel i sivile saker som i straffesaker. Der er det viktig at alle parter kommer med inngrep i forhold til de sakkyndige, har mulighet til å stille dem spørsmål, kontradiksjon, og samtidig har en viss mulighet til å ha kontroll med den fagkyndighet som utøves.

Når det gjelder det konkrete spørsmålet, om det er behov for å klargjøre rollefordeling mellom sakkyndige og dommere, er jeg av den oppfatning at det ikke er et særlig behov for å klargjøre denne rollen gjennom regelendringer. Reglene på dette området er i utgangspunktet klare. De sakkyndige bidrar med forklaringer og utredninger som er å anse som bevis. Et sakkyndigbevis er kun ett av mange

bevis i saken. Retten er ikke bundet av de sakkyndiges vurderinger av fakta, men skal foreta en selvstendig og fri bevisvurdering. Jeg understreker det siste – for det er kanskje der en del av interpellantens utfordring kommer, om man faktisk foretar en selvstendig og fri bevisvurdering ut fra det faktum som er lagt på bordet. Det er om å gjøre å sikre en prosess som bidrar til at man foretar denne frie bevisvurderingen. Det er dommerne alene som skal ta stilling til bevisene som blir lagt fram.

At det rettslige utgangspunktet er klart, innebærer imidlertid ikke at det ikke er utfordringer knyttet til rollefordelingen og forholdet mellom dommere og sakkyndige, som interpellanten er inne på. Dette kan f.eks. handle om vanskeligheter som kan oppstå i møte mellom jus og ulike andre fagområder, ulik bruk av terminologi og det interpellanten er inne på sjøl, at man har problemer med å tolke sin egen rolle som sakkyndig. Det kan også være manglende kunnskap hos enkelte sakkyndige om sin egen rolle, men også om det fagfeltet man faktisk skal representere. For å møte disse utfordringene er det behov for god kompetanse og kvalitet blant dommere og sakkyndige.

Min oppfatning er at vi har en meget god dommerstand i Norge med et høyt faglig nivå, og som er seg sitt ansvar bevisst når det gjelder bruk av sakkyndige. Det arbeides likevel for at bevisstheten rundt dette temaet fortsatt skal stå sterkt. Bruken av rettsmedisinsk sakkyndige er et tema både under begynneropplæringen og videreutdanningen av dommere som arrangeres av Domstoladministrasjonen. Det tror jeg det er viktig å understreke også for framtida.

Jeg mener også at de sakkyndige som opptrer i domstolene, jevnt over holder en høy faglig standard, og at de er viktige bidragsyttere til at domstolene treffer gode og riktige avgjørelser. Vi har imidlertid erfaringer fra de siste tiårene som har økt bevisstheten om at sakkyndiges uttalelser i mange tilfeller ikke kan oppfattes som udiskutable fasitsvar.

Jeg er derfor opptatt av at de sakkyndiges arbeid kvalitetssikres i tilstrekkelig grad. De ulike fagmiljøene har et stort ansvar innen sitt felt, og det er ikke nok at de ligger langt framme rent faglig. De må også forstå sin rolle, bl.a. I tillegg kreves bl.a. en kultur for åpenhet både med hensyn til faget og de sakkyndiges egne begrensninger.

I straffesaker sørger Den rettsmedisinske kommisjon for verdifull kvalitetssikring. Kommisjonen innehar høy faglig kompetanse, og samtlige rapporter som avgis av rettsoppnevnte sakkyndige, skal kvalitetssikres av kommisjonen. Etter min mening bidrar dette til å sikre at materialet utarbeidet av rettsoppnevnte sakkyndige i straffesaker holder en gjennomgående høy kvalitet.

Det er i de siste årene gjort viktig arbeid rundt kvalitets-sikring av sakkyndige uttalelser, f.eks. Rognum-utvalgets utredning, NOU 2001:12, som så på rettsmedisinsk sakkyndighet i straffesaker, og også Graver-arbeidsgruppens rapport av 16. mai 2006, som vurderte bruk av sakkyndig helsepersonell innen justissektoren, og senest Mæland-utvalgets utredning fra 2007, som bl.a. så på de sakkyndiges og domstolenes rolle under Fritz Moen-saken, som interpellanten var inne på. Det gav oss veldig viktige innspill.

Dette arbeidet har resultert i mange fornuftige og gode forslag. En rekke av forslagene er allerede gjennomført, og andre er under oppfølging. Av forslag som allerede er gjennomført, vil jeg trekke fram følgende:

Utdannelsen i rettmedisinske fag er styrket. Det har vært arrangert og jobbes med å organisere kurs for rettmedisinske sakkyndige i juridiske og etiske forhold, nettopp med henblikk på rollen, samt spisskompetansekurs for rettspsykiatere. Det er opprettet en oversikt over kvalifiserte rettmedisinske sakkyndige. Den rettmedisinske kommisjon har utarbeidet en veileder om utredninger der det er mistanke om bevisstløshet i gjerningsøyeblikket, og en veileder om hvordan fysiske skader i voldssaker skal beskrives.

Av arbeid som pågår, vil jeg nevne at Møland-utvalgets utredning har vært på høring. Departementet har bl.a., i tråd med utvalgets anbefaling, foreslått å lovfeste at både retten og politiet/påtalemyndigheten skal pålegges å utforme skriftlig mandat og eventuelt tilleggsmandat til sakkyndige. Mandatets ordlyd vil sikre åpenhet og etterprøvningsbarhet om den sakkyndiges oppdrag, noe som er viktig for rettssikkerheten, som jeg var inne på innledningsvis i forhold til kontradiksjon – mulighet for partene til å se hva mandatet var, om man har gjort det man har blitt bedt om, og kontroll opp mot dette. Departementet arbeider nå med å følge opp høringsuttalelsene, og dette arbeidet har høy prioritet hos oss.

I tillegg kan det nevnes at Justisdepartementet er i dialog med Den rettmedisinske kommisjon og med det rettspsykiatriske fagmiljøet med sikte på å komme fram til tiltak for å bedre rekrutteringen av og kompetansen hos rettspsykiatrisk sakkyndige. Det er helt nødvendig at vi gjør det. Det er en økende oppgavemengde, det er krevende, det er vanskelige saker, og vi trenger folk med kompetanse og rolleforståelse til å gjøre dette arbeidet. Det er et arbeid vi nå er i gang med i departementet.

Jeg vil videre arbeide for å legge forholdene til rette for at de avgjørelser som treffes av domstolene, har høy kvalitet og er riktige, og at man unngår uriktige domfellelser. Jeg mener at kvaliteten ved norske domstoler er god, og at vi har få uriktige domfellelser i Norge – og vi må si heldigvis, for en eneste uriktig domfellelse er én for mye.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [14:02:41]: Jeg takker statsråden for svaret, som jeg synes var positivt.

Jeg synes det er positivt at statsråden er opptatt av at vi må ha klare regler for hvordan de sakkyndige skal opptre, og ikke minst rollen deres. Jeg synes det er betryggende at statsråden er opptatt av uavhengigheten til domstolen, slik at vi ikke får en dreining den ene eller den andre veien. Jeg er også opptatt av at statsråden understreket viktigheten av å ha ryddighet rundt de forskjellige rollene.

Jeg er heller ikke i tvil om at vi gjennomgående har gode dommere. Men jeg tror vi tidvis har en utfordring når dommere skal stå imot sterke sakkyndige. Jeg tror det vil være slik at i noen sammenhenger vil det kunne være enklere for en dommer å gå i retning av der de sakkyndige står, fordi det vil gi en legitimitet til domsslutningen. I mange tilfeller vil det være det korrekte, men det kan

være slik at de sakkyndige tar feil, jf. noe av det jeg var inne på innledningsvis i mitt første innlegg – Bjugn-saken og andre saker som vi ikke ønsker å gjenoppleve.

Så synes jeg også det er positivt at statsråden påpeker dette med graden av skråsikkerhet hos de sakkyndige. Der tror jeg vi skal være veldig vare. Det er selvfølgelig et pluss at desto mer kvalifisert og flink en sakkyndig er, desto bedre bør vedkommende stå faglig. Men det er også slik – det skjer vel både blant politikere og blant andre – at av og til blir egen fortrefelighet viktigere enn den jobben man skal gjøre. Derfor er det viktig å ha et regelverk rundt dette.

Jeg vet ikke om det er tillatt å si at man savner noen, men et frisk pust i denne debatten var Berthold Grünfeld. Han tørde å utfordre politikerne, men også deler av sitt eget fagmiljø med hensyn til skråsikkerhet på absolutte fakta som de kom med. Han var en person som nøt stor respekt og som evnet å ta tak og tørre å si det som mange andre ikke tørde. I så måte hadde han utvilsomt en viktig funksjon.

Så er jeg glad for at statsråden snakket om Den rettmedisinske kommisjon, som for tiden faktisk har vært i fokus av ulike årsaker. En annen komité her i huset kommer til å diskutere det videre med statsråden. Men det er klart at den er øg et verktøy – og ett av de viktigste verktøyene som Stortinget, statsråden og departementet har for å sørge for at man holder seg innenfor de reglene som er trukket opp.

Og i den grad jeg kan stille et spørsmål til, vil det ganske enkelt være om statsråden tror at det skjer domsslutninger i norske domstoler hvor dommerne i for stor grad lener seg mot de sakkyndiges vurdering.

Statsråd Knut Storberget [14:05:40]: Til det siste spørsmålet: Jeg står ved det jeg sa i innlegget mitt, at vi jevnt over har en veldig god dommerstand som er selvstendig. Men jeg kan ikke unnlate å gi uttrykk for at det i noen saker kunne ha vært stilt spørsmål i forhold til dommerskjønn. Det ser vi jo historisk. Jeg har sett det ut fra egen erfaring, hvor man etter min mening hadde hatt grunn til å stille flere spørsmål rundt sakkyndigheten og det som ble lagt til grunn, enten i sivile saker eller i straffesaker. I straffesaker er det jo særlig viktig. Der kan det være alfa og omega i forhold til spørsmålet om straff eller ei for de alvorligste lovbrudd. Altså: Når det gjelder å fastslå utilregnelighet, må man i veldig stor grad ha hjelp fra sakkyndige. Men sjøl når man begynner å nærme seg det som er kjernen i viktige juridiske spørsmål som er avhengig av sakkyndighet, står man som dommer alene med avgjørelsen.

Jeg mener at det er veldig viktig at interpellanten nå reiser debatten, slik at vi får debatt om det i samfunnet, og slik at vi ikke får en utvikling der de sakkyndige tror at man nærmest sitter med hele fasiten alene, og at det er riktig. Det er viktig å reise denne debatten, særlig i straffesakene, for å få forståelse fra de sakkyndiges side når det gjelder deres rolle, og hvilke beviskrav som gjelder i en straffesak, som kan skille seg fra det faget man opererer ut fra og den vitenskapen man opererer innunder. Det har

ofte vært en utfordring. Men debatten er også viktig med tanke på hvordan man trekker sakkyndighet inn i rettssakene. Vi har lang praksis med å trekke sakkyndige inn som sakkyndige meddommere. Jeg synes det er grunnlag for å se på spørsmålet om man skal ha sakkyndige i salen som sakkyndige vitner og observatører istedenfor å ha dem som meddommere, hvis det er slik at man da i større grad får kontradiksjon rundt det hele når man har dem ute og ikke på bakrommet når dom skal avsies.

Så er jeg også enig med interpellanten når han påpeker at Gjenopptakelseskommissjonen spiller en veldig viktig rolle når det gjelder å kunne stille spørsmål rundt sakkyndighet. Vi ser jo at mange av de sakene som Gjenopptakelseskommissjonen har håndtert, har dvelt ved – for å si det pent – sakkyndiges innslag.

Jeg opplever også at vi har sakkyndige i Norge som evner å reise debatt rundt sitt fagfelt og stille kritiske spørsmål. Vi har det i rettspsykiatrien. Det trengs når vi har så viktige begreper som skal avklares.

Når det gjelder Den rettsmedisinske kommisjon, har jeg lyst til å si på tampen at la det ikke herske noen tvil om at Regjeringa og vi i den politiske ledelsen i Justisdepartementet mener det er åpenbart viktig, mer enn noen gang, at vi har en fri og uavhengig rettsmedisinsk kommisjon. Vi trenger det mer enn noen gang, særlig når vi nå innfører DNA-reform og bruker rettssakkyndighet slik som vi gjør. Det er også vårt mål i framtida.

Hilde Magnusson Lydvo (A) [14:08:59]: Interpellanten Ellingsen tar opp et viktig tema i dag. Tilliten til domstolene er avhengig av at vi føler at avgjørelsene dommerne fatter, er bygd på et så riktig grunnlag som mulig. I kompliserte saker og på noen fagområder er det nødvendig å bruke sakkyndige for at domstolen skal ha et best mulig grunnlag for å fatte den riktige beslutningen. Det kan være en straffesak med kompliserte selskapsstrukturer, med morselskap og datterselskap organisert i inn- og utland. Her kan det være nødvendig med sakkyndige for å få belyst sakens fakta før dom felles. Eller det kan være en drapssak hvor rettspsykiatere uttaler seg om den tiltaltes helsesituasjon i gjerningsøyeblikket.

De sakkyndige kan ha ulike roller i retten. Det kan være rettsoppnevnte sakkyndige som er objektive, eller det kan være sakkyndige vitner på oppdrag fra forsvarer, f.eks. en lege eller en psykolog. Vedkommende har da en annen rolle enn en rettsoppnevnt sakkyndig.

Som det påpekes av statsråden, er ikke sakkyndiges uttalelse alene avgjørende for sakens utfall. Dommeren skal foreta en samlet vurdering av innkomne bevis i saken. Men det er selvsagt viktig at det den sakkyndige sier, er riktig, da deres uttalelser ofte tillegges stor vekt.

I USA ble det i 2005 gjort en undersøkelse om bruk av sakkyndige, og denne konkluderte med at feil fra sakkyndige er en av hovedårsakene til justismord i USA. Dette er selvsagt problemstillinger vi skal ta på alvor og ha fokus på, da det er en tendens til økende bruk av sakkyndige i retten også i Norge. De sakkyndige skal ha høy kvalitet og utføre en god jobb. Vi har i Norge ikke hatt så mange saker hvor sakkyndige er skyld i feilaktige domfellelser

– heldigvis. Det må vi selvfølgelig bestrebe oss på at ikke skjer, da det er skjebnesvangert for den som feilaktig blir domfelt, enten det er en sivil sak, eller enda verre, det skjer i en straffesak.

Jeg er glad statsråden har fokus på dette temaet. Han nevnte Møland-utvalgets utredning, som nå er på høring. Satsingen på DNA vil gi oss bedre tilgang på sikre bevis som kan brukes i den norske rettssalen. For som den amerikanske forskeren Michael Saks sier det: Det er bare DNA-bevis som er eksakt. Alt annet er antakelser.

Vi må bestrebe oss på å få til et system med «second opinion» på DNA-resultater om disse skal kunne brukes i retten. Vi har en sikkerhetsventil i Gjenopptakelseskommissjonen og Den rettsmedisinske kommisjon som kan gi oss viktige korreksjoner hvis feil først er gjort.

Vi er avhengig av sakkyndige i retten. Det er mange kompliserte saker som må belyses. Jeg mener, som statsråden, at lovreguleringen er god på dette området. Det som er viktig, er en bevisstgjøring hos partene i straffesaken, den rollen de har selv, og den rollen den enkelte sakkyndige skal ha, og at dommerne til slutt tar en selvstendig avgjørelse på bakgrunn av bevisene som er framlagt i saken.

André Oktay Dahl (H) [14:12:18]: Dette er en veldig viktig og bra debatt, bedre enn noe enkelte av oss har holdt på med før i dag, og antakeligvis enda viktigere enn den debatten som føres om avvikling av den restjuryordningen vi har. Dette er faktisk enda mer, mener jeg, i kjernen av hva rettssikkerhet handler om eller ikke.

Både statsråden og representanten Ellingsen har på samme dag sagt mye fornuftig, så jeg skal ikke gjenta det her. Men det er et par tema knyttet til dette med straffesaker som jeg vil si noe om. Det ene går på tolkning av DNA, og det andre går på analyse av vitneutsagn og feilkilder. Én ting er at enkelte sakkyndiges uttalelser kan tillegges for mye vekt i den enkelte sak, noe annet er bredden i bruk av sakkyndige og spørsmål knyttet til den tiden enkelte har til å forberede seg på å være sakkyndige i retten. Jeg skal heller ikke, i likhet med representanten Ellingsen, gå inn i den pågående debatten om Den rettsmedisinske kommisjon – der er det sendt noen spørsmål fra både den ene og den andre som man kan svare på – ei heller selve DNA-reformen, men det er faktisk et problem i noen saker at de som skal fungere som sakkyndige, får veldig knapt med tid til å sette seg inn i de rapportene som kommer fra RMI kanskje litt i overkant sent, slik at de ikke får forberedt seg så godt på å være sakkyndige i retten som de kanskje skulle ønske. Og det er jo en del mennesker som ikke har lyst til å avsløre den faglige tvilen de eventuelt måtte ha, og de uttaler seg da kanskje med større skråsikkerhet enn den til dels litt korte tiden til å forberede seg på skulle tilsi.

Dette skal ikke bli en Gena-debatt. I forhold til «second opinion» vet vel Regjeringen hva Høyre mener om Gena og muligheten til å få en reell «second opinion». Men viktigere er noe som er knyttet til et spørsmål jeg har sendt statsråden tidligere, om vitners troverdighet, og at vi har lite forskning og et lite miljø i Norge knyttet til det. Forskning fra USA viser med all mulig tydelighet hvor stor feil-

kilden er når det gjelder hva vitner faktisk kan få seg til å tro at de har sett. Personer som har blitt avhørt på en feilaktig og ikke helt lur måte, kan bli de beste kronvitnene i en rettssak. Plutselig har man sett både det ene og det andre, og det blir faktisk avgjørende for at saken går i den retningen den gjør. Det er veldig mye forskning fra USA som viser hvor viktig det er å ha sterke fagmiljøer som kan fungere som sakkyndige i forhold til vitners troverdighet. Det har vi ikke nok av i Norge i dag. Det er ikke et spørsmål direkte knyttet til dagens bruk av sakkyndige, men egentlig hvordan Regjeringen vurderer fokuset på forskning, på vitnepsykologi, og hvordan man ser for seg at man organiserer det eventuelt som en egen enhet, som jeg altså har stilt spørsmål om tidligere. Det er rett og slett fordi det kommer til å bli mer bruk for sakkyndige som er eksperter på vitnepsykologi, ved siden av eksperter som kan gi en «second opinion» om DNA. Dette er antakeligvis to av de størst mulige feilkildene i norsk rett i dag. Det er mange sakkyndige som ikke har den kompetansen som rett og slett skal til for å avsløre eventuelle feiltolkninger gjort av vitner.

Jeg er enig med statsråden i at regelendringer ikke er løsningen, men evnen til en fri og reell bevisvurdering. Det gjelder også den enkelte dommer, for en dommer er også et enkeltmenneske som kan la seg blende av enkelte sakkyndige, kanskje med klippekort, som er bedre til å formulere seg enn andre. En jurist er jo – menneskelig nok – gjerne på en måte «kar» når det gjelder tolkning av straffeprosessloven. Faglig ydmykhet er ikke nødvendigvis mer utbredt her enn blant oss politikere. Det er en del personer med både den ene og den andre utdanningen som ikke akkurat er de mest forsiktige når det gjelder å være klare og tydelige.

Jeg vil benytte anledningen til å rose Regjeringen for de tiltak den har gjort for å åpne domstolene i denne perioden. Det er et viktig bidrag til at folk kan få innsyn i og bli klar over hva som skjer i straffeprosessen. Det bidrar også til at dommere kanskje i enda større grad enn tidligere føler seg som en del av det samfunnet de er satt til å tjene, og kanskje ikke kan gjemme seg bak skranken, slik man kunne se for en del år tilbake i den tidligere embetsstaten.

Til slutt: Jeg har sagt en del om straffesaker, men også med tanke på økonomiske spørsmål vil jeg vel anta at det er ikke bare i forhold til å avvikle juryordningen at det kan være et argument at det er teknisk og krevende. Det er teknisk og krevende for dommere også. Det er vel slik, kan man frykte, at man i en del saker hvor det var stor ulikhet mellom partene – f.eks. var det en bank som på 1980-tallet jobbet veldig hardt for å sikre seg pant – kanskje gikk noen omveier. Per Sandberg ville kanskje ha sagt det. Men dette gjelder også dommere, i den grad de evner å tolke vanskelige økonomiske spørsmål, f.eks. i konkurssaker.

Jeg ber om noen kommentarer til de to hovedpoengene jeg tok opp. Det er faktisk veldig viktig.

Olav Gunnar Ballo (SV) [14:17:45:]: Det har vært uhyre interessant å følge denne interpellasjonen. Det er viktig at den har blitt tatt opp. Som nevnt er det den andre

interpellasjonen i samme stortingsperiode om bruk av sakkyndige i rettssalen. Det synes jeg taler Stortinget til ære, for det er et komplisert tema. Her ser vi at dette ikke er en type tema der man får en polarisering mellom regjering og opposisjon, men der man får gått inn i realitetene ved bruk av sakkyndige i rettssalen.

Jeg har gjennom de siste par månedene av egen interesse vært til stede i retten ved tre forskjellige drapssaker og fulgt de sakkyndige. Alle tre sakene har dreid seg om rettspatologer. Det har dreid seg om saker der det har vært utøvd spiss eller stump vold. Sakene er jo alltid forskjellige. Men det er fascinerende å se hvordan det som i utgangspunktet er premissene for en rettsakkyndig, ikke nødvendigvis står seg gjennom hele saken, rett og slett fordi man kan komme over på et sidespor gjennom et litt finurlig spørsmål. Så ser man at det som kan synes selvfølgelig for en medisinere, plutselig ikke blir det for dommeren, for juryen eller for en meddomsrett, hvis man har det, rett og slett fordi sidesporet tar så stor oppmerksomhet at den rettsmedisinske sakkyndige ikke kan påvirke det, det lever sitt eget liv. Det som da slår en, er jo hvor stor verdi dette har knyttet til den typen vurderinger at man har utstyr som er teknisk oppdatert. Jeg har f.eks. sett utstyr der man har brukt computertomografi for tredimensjonale bilder, der man ved stikkaskader med skarp vold kan se stikkanalen hele veien innover, helt fra brystkassen gjennom lunger til hvordan den står inne i hjerteosen, før man som patolog i det hele tatt har begynt å foreta obduksjon. Det betyr at de eneste skadene de som er til stede i rettssalen, kan se, er de skadene som faktisk befant seg der før man i det hele tatt startet undersøkelsen. Man kunne ha nevnt flere andre tilsvarende eksempler. Men et nærliggende eksempel er jo den teknologiske utviklingen ved bruk av DNA, som har gitt en enorm fordel sett opp mot fingeravtrykk. Men så ser vi at RNA, som er neste ledd i den teknologiske utviklingen, gjør at man ikke bare kan identifisere med tilnærmet 100 pst. sikkerhet hva slags person det er, men man kan etter hvert også begynne å se hva slags organer personen har. Hvis dette hadde blitt brukt i en voldtektsak, ville man f.eks. kunne sett i munnhule eller i skjede hva slags kroppsdel som har vært der, eller for den saks skyld hva slags fingre som hadde satt et avtrykk på en hals. Det man ser, er at denne type teknologi brukt presist kan gi en helt annen mulighet til å oppklare forbrytelser. Samtidig ser man at det er en stor utfordring å følge med i den teknologiske utviklingen. Hva slags vilje er til stede i et land til å bruke nødvendige ressurser for å bygge opp en slik kompetanse og ivareta den over tid?

Det man også ser, er at mens det innenfor det vi kaller den somatiske eller den fysiske delen av medisinen som er anvendt i rettssalen, er relativt presise metoder som tas i bruk, så har ikke at rettspsykiatrien, i hvert fall i øyeblikket, den type presise metoder. Berthold Grünfeldt og den problematiseringen han kom med i sin tid, var nevnt her. At han stilte spørsmål ved begreper som «tilregnelig i gjerningsøyeblikket», er helt plausibelt. Man får personer som erklæres som utilregnelige i gjerningsøyeblikket. De er dermed ikke strafferettslig tilregnelige og må ikke stå til ansvar for ugjerningen. Men de stikker likevel

av fra gjerningsstedet, fjerner spor og kommer tilbake til gjerningsstedet etterpå i full forvisning om at det ikke er bra at f.eks. en sko man mistet da man sprang vekk, ligger der. Da har man i hvert fall et element av bevissthet i gjerningsøyeblikket. Det er viktig at man tar den type problematisering med i vurderingen i forbindelse med lovtekster og forskrifter, slik at det ikke blir et spørsmål om ja eller nei, men også gradering når det gjelder rettspsykiatrien. Det synliggjør også det ekstremt spennende med hvordan dette fagfeltet kan utvikles over tid. Jeg som skal begynne å jobbe med dette fagfeltet, ser enormt fram til f.eks. å ha å gjøre nettopp med Stortinget, som et organ som vil spille en nøkkelrolle i utviklingen av denne typen tjenester.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [14:22:32]: La meg få lov til å starte med å takke påtroppende direktør ved RMI for invitasjonen, som selvfølgelig mottas med et åpent ja herfra.

Jeg vil også takke dem som har deltatt i debatten. Jeg synes det har vært en god og ryddig debatt, og vi har hele tiden greid å fokusere på hva dette handler om, nemlig at domstolens beslutning skal være så korrekt som overhodet mulig. Vi har heldigvis greid å unngå å drive politisk polemikk på rettsprinsipper eller ikke-rettsprinsipper, og man har snakket om en del av de viktige forutsetningene for det.

Spesielt må jeg gi honnør til siste taler, som jeg synes hadde en levende og god beskrivelse av mange av de dilemmaene som fins, hvor en del er rimelig tydelige og eksakte, mens det siste som representanten Ballo var inne på, er mer abstrakt – man blir til de grader prisgitt de sakkyndiges vurdering. Når man setter det i lys av den beskrivelsen representanten Ballo tok til slutt, må det være lov å stille spørsmål ved hvor eksakt den type vitenskap faktisk kan være. Det viser også noen av de dilemmaer som vi har. Men igjen, som sagt har målet vært å fokusere på å sørge for at Stortinget har et grep om det som skal skje, at vi i størst mulig grad unngår at justismord begås, og at man hele tiden ser etter forbedringspunkter.

Igjen vil jeg gi honnør til representanten Ballo, som påpekte to ting. Det er klart at på den tekniske siden vil jeg tro at det fins løsninger og utstyr som vi kanskje ikke har i dag, som vi med fordel burde hatt, fordi det ville gjort saker enda mer eksakte. Når man kommer på den rent menneskelige siden, vil det være vanskeligere, for det er mye vanskeligere å måle.

Men jeg håper at statsråden i sitt siste innlegg her vil stadfeste at Regjeringen har en ambisjon om å fortsette satsingen når det gjelder RMI og denne typen tjenester og Den rettsmedisinske kommisjon, slik at de kan være verktøyene og kan bidra til å gjøre dette best mulig. Det ville jo være leit hvis vi skulle ende opp i en situasjon hvor det er mangel på midler som fører til at justismord begås. Det tror jeg er en flekk på rullebladet som verken den sittende justisminister eller eventuelt andre justisministere ønsker å ha. I så måte vil jeg tro vi alle har et felles anliggende for å sørge for at det ikke skjer. Om det er mulig, vet jeg ikke, men ambisjonen til Stortinget bør gjennomgående være at enhver bør gjøre så

godt man kan for at det som skjer, skjer på et korrekt grunnlag.

Statsråd Knut Storberget [14:25:12]: Ja, det var en interessant debatt. Alle de innspill som har kommet, skal vi ta med oss i det videre arbeidet, og noen av dem har jeg lyst til å trekke fram spesielt.

Det er avgjørende for spørsmålet om sakkyndighet at vi, som flere har vært inne på, ikke stirrer oss blinde på sakkyndigheten – at man, når man får et kvalifisert svar fra sakkyndige, kan slutte av det at man står overfor straffeskyld f.eks. Noen ganger blir vi så opptatt av det at vi glemmer at det som er føringen i f.eks. en ganske ordinær vanlig straffesak, er helt andre ting enn sjølve sakkyndigheten, men den kan bidra til at man kan legge et puslespill.

DNA er et veldig godt eksempel – representanten Oktay Dahl er jo inne på det – tolking av DNA, men også spørsmålet om bredden i det hele. DNA-reformen ville jo bli en stor katastrofe hvis det skulle skape en utvikling i rettsvesenet hvor konstatering av DNA på et åsted nærmest er det samme som straffskyld. Så i den utviklingen er det særs viktig at vi har med oss et våkent, modig dommerskjønn.

Så beveger representanten Oktay Dahl seg litt utenfor interpellasjonen – men det er veldig interessant – når han trekker fram spørsmål om vitnebeviset, for det har betydning ikke bare i forhold til sakkyndighet, men det har direkte betydning for dem som skal avsi dom. Det er helt riktig at vi fra justissektoren ikke har gått inn på å bidra til å finansiere en egen forskningsenhet rundt vitnebeviset, dels fordi jeg mener at det er det andre departement og andre instanser i samfunnet som må ta seg av. Men det betyr ikke at det fra vår side ikke er interessant å se på muligheter for å styrke forskningen rundt vitnebeviset. Det trengs. Vitnebeviset er kanskje noe av det mest risikable vi kan ha med å gjøre i en norsk rettsal. De fleste av oss husker som regel feil når vi skal beskrive farge på bil, om han hadde hestehale eller om han var kort eller høy. Så det tar jeg med.

Jeg mener også at representanten Oktay Dahl har et spennende innspill til spørsmålet om økonomiske saker og sakkyndighet i økonomiske saker. Der har vi sett en utvikling hvor flere og flere har påpekt at man opplever at de sakkyndige bruker en helt annen bevisterskel enn det man gjør i strafferetten. Så blir hele det juridiske systemet liksom fanget av det, fordi det er komplisert økonomi. Det er en stor utfordring for oss som vi er nødt til å ha med oss i utviklingen av Økokrim, men også i utviklingen av sakkyndighet som sådan.

Presidenten: Debatten i sak nr. 6 er dermed slutt.

Sak nr. 7 [14:28:12]

Interpellasjon fra representanten Jan Arild Ellingsen til justisministeren:

«Den 16. mai 2002 diskuterte og fattet Stortinget vedtak om den framtidige redningshelikoptertjenesten. Det er

snart syv år siden, men prosessen har flere ganger vært berørt av ulike feilskjær. Stortinget vedtok blant annet at de nye redningshelikoptrene skulle fases inn i løpet av 2008 hvis det var mulig. Personlig har jeg oppfattet at prosjektansvarlig for anskaffelsen har antydnet at de nye helikoptrene skal være på plass i løpet av 2013–2015. Statsråden har ikke vært like klar selv og sa blant annet for kort tid siden til Stavanger Aftenblad at «Sea King er en fin dame som tydeligvis løser sine oppgaver på en utmerket måte». Dette står i en viss motsetning til beskrivelsen i budsjettforslaget fra Regjeringen, hvor man viser til økte driftskostnader.

Når vil Stortingets vedtak om innfasing av nye redningshelikopter bli gjennomført?»

Jan Arild Ellingsen (FrP) [14:29:37]: Den 16. mai 2002 hadde forrige justiskomite en heftig debatt om den nye redningshelikoptertjenesten. Debatten etterpå var om etablering av et politihelikopter. Da den forrige justiskomiteen kåret den beste debatten sin, vant debatten om redningshelikoptertjenesten. Det sier litt om den statusen og den plassen den hadde, og ikke minst omfanget av og interessen rundt temaet.

Det er også grunnen til at jeg velger å utfordre statsråden på dette i dag. For Norge har utvilsomt en av verdens beste redningstjenester – gjennomgående. Det tror jeg er hevet over enhver tvil. Den jobben som Airlift gjør på Svalbard, og som 330-skvadronen gjør for resten av landet, er helt klart i verdenstoppen når det gjelder kvalitet, og den oppnår honnør både nasjonalt og – ikke minst – internasjonalt.

For to år siden hadde jeg gleden av å ha besøk av en NATO-komite som jeg selv er medlem av. Jeg tok dem med til Stavanger. Vi besøkte hovedredningssentralen, og de fikk lov til å være med og fly redningshelikopter. Det som var den gjennomgående tilbakemeldingen fra dem, var: Dette er unikt, her har vi andre masse å lære av den norske modellen.

All mulig honnør til den norske modellen, all mulig honnør til alle som bistår folk som er i nød. Utfordringen er likevel at dagens flåte av redningshelikoptre begynner å bli rimelig gammel, for å bruke et sånt begrep. Det betyr at vi har noen utfordringer på vedlikeholdssiden og på flyoperativitet. Derfor var Stortinget den gang rimelig klare på at vi trenger nye maskiner, og at vi trenger det forholdsvis fort.

I etterkant av det har det vært en prosess. Det var en prosess rundt enhetshelikoptret NH90, som Forsvaret ville ha. Forsvaret som operatør ønsket seg også det som redningshelikopter. Det førte vel til at Bondevik II gikk et par runder med seg selv før de konkluderte om hva de skulle gjøre. Om de konkluderte, er jeg faktisk ikke sikker på den dag i dag.

Det er vel også et faktum at Forsvaret skulle hatt sine første NH90-helikoptre levert i 2005. De er fortsatt ikke kommet. Jeg er glad for at dagens regjering la det feilskjæret til side og flyttet oppmerksomheten så til de grader over på det rent redningsfaglige. På nytt: All mulig honnør til Regjeringen for det grepet de gjorde den gan-

gen. Det synes jeg er bra, og det synes jeg er veldig positivt.

Diskusjonen om hvem som er operatør, er på en måte en ikke-sak nå. Det som er viktig nå, er å fokusere på de nye maskinene som må på plass, og ikke minst at det gjøres gjennom rent redningsfaglige ting. Da blir utfordringen, slik jeg har forstått det, tidsprosessen i dette. Jeg oppfatter at det har vært antydnet 2013–2015. Jeg hadde håpet at vi skulle greie å få det til før, men hvis ikke det er mulig, noe som jeg går ut fra at statsråden kommer inn på, håper jeg i alle fall at han har en god begrunnelse for hvorfor det tar så pass lang tid. Jeg håper også at det i det ligger en vurdering fra statsrådets side av hvor store merkostnader på dagens flåte man beregner fram i tid, siden vi må vente så pass lenge. Jeg håper også at statsråden kan si noe om man fortsatt skal velge det som man redningsfaglig er best tjent med.

Norge har en stor flåte av sivile helikoptre, bl.a. i Nordsjøen, som jeg går ut fra at man høster erfaring fra. Danskene har valgt seg én modell redningshelikopter, Canada har samme typen, og engelskmennene har flere typer. Så er det mange andre land som jeg er sikker på vi kan hente erfaringer fra. Det regner jeg med at departementet gjør på veien fram mot den endelige beslutningen her i landet.

Men det som er viktig etter mitt skjønn, er at det nå skjer noe, ikke minst at Stortinget kanskje får en bedre og bredere tilbakemelding. Til nå har det stort sett vært gjennom et avsnitt innenfor kapittel 455 i budsjettet, hvor man har sagt noe om prosessen og om hvor man er hen. Det hadde vært hyggelig med enda bredere tilbakemelding, ikke minst når det gjelder når og hvordan. Ikke minst hadde det vært interessant å høre fra statsrådets side om han kan si noe om hvordan utvelgelsen som sådan kommer til å skje.

C a r l I. H a g e n hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Statsråd Knut Storberget [14:34:19]: Representanten Ellingsen hevder at prosessen flere ganger har vært berørt av ulike feilskjær, og at Stortinget bl.a. vedtok at nye redningshelikoptre skulle fases inn i løpet av 2008 hvis det var mulig. Jeg kjenner meg ikke igjen i deler av den beskrivelsen.

Jeg har samtidig lyst til å gi uttrykk for innledningsvis at jeg syns interpellanten beskriver norsk redningstjeneste og redningshelikoptervirksomheten på en veldig god måte. Vi må være glade for at vi nå er i en slik situasjon at vi også fra våre utenlandske kollegaer faktisk blir møtt med beskrivelser som at dette er en tjeneste som fungerer godt, og som man faktisk ser til.

Det er god grunn til å ha fullt trykk på det å nå skaffe nye redningshelikoptre. Regjeringa er opptatt av at vi skal ha en god redningstjeneste. Vi følger opp det vi la vekt på i Soria Moria-erklæringen om å ivareta befolkningens trygghet. I vårt moderne samfunn er det, slik Regjeringa ser det, helt vesentlig å ha et kompetent og trent apparat som kan redde mennesker i nød og begrense konsekvensene av ulykker og andre uønskede hendelser. Serien på

NRK som går nå, viser med all tydelighet hva slags jobb som gjøres, og betydningen av det å ha egnet utstyr for å redde liv og hjelpe mennesker i nød når ulykken rammer.

Der den forrige regjeringa bare klarte å etablere tilstedevaktordninger på Sola-basen, har vår regjering fullført innføringen av døgnkontinuerlig tilstedevaktordning med lege på de andre redningshelikopterbasene, dvs. Rygge, Ørlandet, Bodø og Banak. Dette sikrer raskere utrykning i søk, redning og ambulanseoppdrag, og reaksjonstida er nå redusert fra ca. én time ned mot 15 minutter. Ny base skal i tråd med Stortingets vedtak etableres i Florø i løpet av året. Der er det, som Stortinget kjenner til, bevilget penger, og bygging er på gang. Det vil gi en forbedret beredskap for befolkningen på Nordvestlandet.

Jeg legger ikke skjul på at Regjeringas prioriteringer i dette arbeidet den første tida har vært basestrukturen og å få på plass det vi nå får på plass. Samtidig følger vi også opp målsettingen med å utvikle redningshelikoptertjenesten slik at den totalt sett framstår med best mulig beredskap i hele landet, og med korrekt utstyr.

Disse tiltakene, sammen med Regjeringas beslutning om å iverksette prosessen for å anskaffe nye redningshelikoptre til erstatning for dagens Sea King – det er en flott dame, noe som jeg har blitt riktig sitert på – representerer store og betydningsfulle deler av Regjeringas satsing på en kvalitativ forbedring av hele tjenesten. Totalt utgjorde satsingen på redningshelikoptertjenesten en økning på til sammen 160 mill. kr i 2008. Så her er det også satset penger.

Proessen med å anskaffe nye redningshelikoptre til erstatning for dagens Sea King har vært og er en krevende prosess, som har medført utfordringer av ulik karakter. Regjeringa legger imidlertid stor vekt på å gjennomføre en grundig og ryddig prosess – dette dreier seg om store penger og viktige størrelser – slik at vi er sikret at den totalt sett beste løsningen oppnås, og at vi får de beste redningshelikoptrene for vårt bruk.

Dagens redningshelikoptre har utført omtrent 28 000 oppdrag i den perioden de har vært i drift, og reddet eller bistått et tilsvarende antall mennesker. Det er mye, det er et formidabelt antall, og helt i verdenstoppen når det gjelder operasjon av Sea King.

Dagens helikoptre har nylig vært gjennom omfattende inspeksjon og vedlikeholdsprogram med bl.a. innføring av nattsynbriller, og kan om nødvendig operere i mange år til dersom det skulle vise seg nødvendig. Dette har også gitt seg utslag i driftskostnadene i løpet av de siste årene, som også interpellanten var inne på. Vi ønsker ikke å havne i en situasjon der vi plutselig står uten offentlige dedikerte operative redningshelikopterressurser fordi noe uforutsett oppstår i forbindelse med anskaffelsen av nytt materiell. Vi har derfor valgt å holde Sea King oppdatert inntil vi er sikre på når de kan erstattes.

Da Stortinget i mai 2002 – som også interpellanten var inne på – behandlet meldingen Redningshelikoptertjenesten i fremtiden gjennom Innst. S. nr. 156 for 2001–2002, fattet Stortinget ett romertallsvedtak utover at stortingsmeldingen skulle vedlegges protokollen. Stortinget vedtok opprettelse av døgnkontinuerlig tilstedevakt med lege på

redningshelikopterbasene på fastlandet. Det var i 2002. I 2005 tiltrådte vi, og vi tok fatt på å gjennomføre romertallsvedtaket så raskt vi kunne. Utover dette vedtaket, som Regjeringa for øvrig har iverksatt i tråd med Stortingets beslutning, ble det altså ikke fattet andre vedtak. Komiteen bad imidlertid i merknad om at nye redningshelikoptre ble faset inn i løpet av 2008 dersom dette lot seg gjøre rent produksjonsmessig. Der har interpellanten etter min mening en god beskrivelse av det som har skjedd, og den opprydning som jeg oppfatter faktisk er foretatt.

Justisdepartementet, i samarbeid med Forsvarsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet, arbeider for fullt med å erstatte dagens materiell, fordi helikoptrene også blir gradvis mer kostbare og krevende å operere. Kostnadsnivået er mer enn doblet på ti år – dette i en periode der den generelle prisstigningen samlet sett har vært omkring 20 pst. Vi ser utfordringene som kommer med så pass gamle helikoptre, da de er vedlikeholdskrevende, og Norge etter hvert blir blant de svært få som opererer denne type materiell.

Jeg erkjenner at det å berede grunnen for anskaffelse av nye helikoptre har tatt lengre tid enn hva vi hadde forutsatt. Dette har sine årsaker i ulike forhold, og la meg kort gjennomgå de viktigste hendelsene på veien fram til i dag, slik at vi får det riktige faktagrunnlaget.

Dagens Sea King-helikoptre har vært i drift siden tidlig på 1970-tallet. Behovet for å erstatte disse ble første gang behandlet i NOU 1997:3 Om Redningshelikoptertjenesten. I 1999 startet Justisdepartementet vurderingen sammen med Forsvaret om redningshelikopter også burde inngå som en del av Forsvarets Enhetshelikopterprosjekt. Da Norge signerte kontrakt på kjøp av 14 stk. NH90, ble det også etablert en opsjon på 10 stk., som interpellanten er inne på.

Gjennom Stortingets behandling av St.meld. nr. 44 for 2000–2001 Redningshelikoptertjenesten i fremtiden bad Stortinget i sin innstilling Justisdepartementet om å vurdere egnetheten av å bruke opsjonen. Stortinget gav under behandlingen av meldingen også anvisning om at det skulle opprettes et «Helikopterfaglig Forum» som skulle gjennomgå opsjonen målt mot alternativer i markedet.

Gjennom 2001 og 2002 økte også presset på Justisdepartementet – og Regjeringa – som følge av at det ikke var kjent hvilke kapasiteter opsjonen hadde. Det var særlig de store brukerorganisasjonene innen olje-, fiske og skipsfart som var engstelige for at redningsfaglige hensyn ikke ble tilstrekkelig ivaretatt i forhold til opsjonshelikoptret som framtidig redningshelikopter.

Helikopterfaglig Forum avsluttet i 2003 arbeidet og konkluderte enstemmig med at opsjonen ikke var dekkende for de krav som måtte stilles for å ha en akseptabel deknning og kapasitet, og at anskaffelsen burde gjøres gjennom en anbudskonkurranse.

Opsjonen ble reforhandlet for å forsøke å tilfredsstille Helikopterfaglig Forums krav. Staten ble også flere ganger innklaget til ESA og stevnet. Til slutt besluttet Regjeringa i februar 2007 – en beslutning jeg er veldig komfortabel med – at den ut fra en helhetlig vurdering ikke ønsket å benytte Forsvarets opsjon på NH90 som framtidens red-

ningshelikoptre. Regjeringa valgte isteden å iverksette en ny anskaffelsesprosess gjennom en åpen anbudsrunde. Begrunnelsen for å avvise opsjonsvarianten kom ut fra flere forhold, men en vesentlig årsak var at opsjonsvarianten viste seg ikke å ha tilstrekkelig rekkeviddekapasitet.

I tillegg ville staten også kunne løpe en prosessrisiko rent juridisk – noe Justisdepartementet ikke kunne anbefale.

Dette viser med all tydelighet hvilke utfordringer staten står overfor i store anskaffelser der det er mange interesser og store verdier på spill.

Det som er viktigst for Regjeringa, er å sikre best mulig helikopterkapasitet som kan redde flest mulig mennesker i en vanskelig situasjon. Justisdepartementet opprettet derfor i oktober 2007 en for formålet egnet prosjektorganisasjon som skal forestå anskaffelsen på vegne av Justisdepartementet. Bordet var på mange måter ryddet i forhold til tidligere historie. Det var helt nødvendig å gjøre det. Det tok tid, men jeg tror det vil gi det beste resultatet. Prosjektet er opprettet i samarbeid med Forsvarsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet, og besitter bl.a. fagekspertise fra sivil og militær bransje.

En vesentlig parameter i prosjektets arbeid er det etablerte kvalitetssikringsregimet som staten legger til grunn for alle store statlige investeringer. Det tar også tid, for å si det pent.

Kvalitetssikringen foregår i to faser, og skal i første fase bistå staten med å sikre at de behovsvurderinger som blir gjort i forbindelse med konseptvalget, er grundige og dekkende. Justisdepartementet arbeider for tida med beslutningsgrunnlaget som skal til for første kvalitetssikring. Jeg har tidligere informert Stortinget om at Regjeringa tar sikte på innfasing av helikoptrene i perioden 2011–2014, men det ser nå ut til at prosessen vil ta lengre tid. Jeg vil komme tilbake til Stortinget med dette på egnet måte, og syns invitasjonen fra interpellanten er ryddig og konstruktiv. Vi bør i større bredde kunne legge fram denne saken for Stortinget slik at man får orientering både om prosessen og om hva man tenker seg. Den oppfordringen tar jeg, og vil finne egnet måte å gjøre det på.

I neste fase skal det foretas kvalitetssikring av styringsunderlag samt kostnadsoverslag, herunder usikkerhetsanalyse for det valgte prosjektalternativ. Hensikten her er at kvalitetssikringen skal gi oppdragsgiver en uavhengig analyse av prosjektet før det legges fram for Stortinget for beslutning om iverksettelse. Dette er også omfattende og tidkrevende analyser som skal understøtte beslutningsunderlaget for den endelige investeringsbeslutningen.

Når nye redningshelikoptre til slutt kan være på plass, er med andre ord for tidlig å fastslå, men vi vil komme tilbake til nærmere tidsangivelse når vi kommer til Stortinget med en bredere sak i forhold til dette. Det er mange faktorer som fortsatt kan påvirke prosessen, særlig når vi er i den fasen vi nå står i.

Til slutt: Forsvarsministeren har gitt meg forsikringer om at Sea King kan drives lenger enn tidligere antatt, og at drift i flere år framover er mulig, faktisk fram mot 2020. Også leverandøren av Sea King bekrefter at de skal kunne tilby nødvendige tjenester fram mot 2020.

Avslutningsvis vil jeg peke på at anskaffelsesprosessen av nye redningshelikoptre, etablering av tilstedevakt på alle basene samt etablering av ny base i Florø utgjør en betydningsfull del av Regjeringens satsing på å skape mer trygghet for befolkningen.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [14:45:41]: La meg først starte med å si at også jeg er svært komfortabel med at statsråden er komfortabel med at vi ikke gikk videre med opsjonen på NH90. Det tror jeg var fornuftig og den beste måten å følge opp det som var Stortingets ambisjon 16. mai 2002. For det er helt korrekt, som statsråden påpekte, at det var tre–fire momenter som var helt avgjørende. Det ene var tilstedevakt. Det andre var reaksjonstid. Det tredje var lege som en del av crewet, og ikke minst var rekkevidde og kapasitet kriterier som det var stort fokus på den gang.

Målet var, som statsråden helt korrekt har vært inne på, at en god tjeneste skulle bli enda bedre. Og det er vi i ferd med å få til. Men jeg blir jo litt betenkt når statsråden nå sier at man har forsikringer fra Forsvarsdepartementet om at man kan holde på til 2020. Det er også helt korrekt, som statsråden sier, at det finnes en merknad, muligens ført i pennen av undertegnede, om at hvis det var mulig, så skulle man fase inn nye maskiner i løpet av 2008. Vi er ikke der. I 2012, som statsråden sa var den korteste tidshorisonten, ligger vi ti år etter Stortingets vedtak. Og hvis vi snakker om 2015 – og kanskje enda lenger som statsråden nå sa – ligger vi ti til femten år etter Stortingets vedtak. Det synes jeg er alvorlig, og jeg synes det er ille. Jeg tror ikke at det er i tråd med det vedtaket Stortinget egentlig gjorde. For jeg oppfattet at Stortinget hadde et tidspress fordi det var så viktig å få en større maskin, større rekkevidde og større kapasitet. Ambisjonen var jo å følge opp de krav og innspill som kom fra dem som kan mer om tjenesten enn det Stortinget kan, og i så måte blir jeg ikke beroliget når statsråden her viser til at det fortsatt kan ta mange år framover i forhold til det vi forutsatte den gangen.

Statsråden sier også at det er en styrking på budsjettkapitlet. Ja, det er jo helt naturlig når driftskostnadene går så pass mye opp.

Jeg håper at statsråden kan opprettholde et aktivt og sterkt fokus mot denne innfasingen, for jeg synes at selv om alt det andre er blitt bra, er det likevel sånn at helikopteret som sådan er et av de to viktigste verktøyene. I forlengelsen av det vil jeg gjerne stille to spørsmål til statsråden. Det ene er om statsråden kan avkrefte at det forefinnes en eller annen form for skepsis i Finansdepartementet til en så pass stor investering. Og: For noen dager siden var det et oppslag på Dagsrevyen om Sea King, og vekten på Sea King når det gjaldt landingsmuligheter på Ullevål Sykehus. Og da blir mitt spørsmål i forlengelsen av det: Vil statsråden ta initiativ til at man også legger til rette for at Sea King kan lande, dersom luftambulansen kan lande, slik at man også på den måten optimaliserer og gjør redningstjenesten samlet sett bedre?

Statsråd Knut Storberget [14:48:42]: Aller først har jeg lyst til å bekrefte fra denne talerstol at vi nå legger fullt press, og har lagt fullt press, på å få dette innkjøpsprosjek-

tet i god drift, og at de kvalitetssikringsregimer man skal gjennom, blir gjennomført så raskt som mulig. Og jeg er jo glad for at interpellanten er så pass ryddig når det gjelder hva som har vært satsingen og viljen her i Stortinget i forhold til dette: tilstedevakt, det å bygge ny base, lege som del av crewet, og at man faktisk har bygd ut redningshelikoptertjenesten betydelig – slik et samlet storting har gitt Regjeringa støtte til i løpet av disse årene. Men det er jo ikke noe argument for ikke å kjøpe nye helikoptre raskt, snarere tvert imot. Når vi skal betjene basen i Florø, trenger vi faktisk alle de helikoptre vi kan få tak i.

Det som er mitt anliggende, er at vi må ha en prosess rundt dette som er ryddig og skikkelig og transparent, og selvfølgelig etisk forsvarlig, for det er en stor investering. Samtidig må kvalitetsregimet på plass. Min ambisjon er at det skal på plass, og vi har dette under arbeid i disse dager. Derfor er det i hvert fall for Regjeringa en god løsning å kunne presentere for Stortinget i en bredere ramme – slik interpellanten også var inne på – og i egnet form til høsten hva den videre tidsprosessen blir for dette.

Så spør interpellanten om skepsis i Finansdepartementet. Det mener jeg at Finansdepartementet nettopp har tilbakevist med den satsningen Regjeringen har på redningstjenesten. I fjor brukte man 160 mill. kr mer, ikke bare på vedlikehold og drift av gamle Sea King-helikoptre, men også på tilstedevaktene, så dette forstår Regjeringen som kollegium. Men en forutsetning for å få med seg alle, både her i huset, i finanskomiteen og andre steder, er jo at man driver god kvalitetssikring av denne type prosjekter slik at vi får de beste maskinene til den beste prisen. Og der er det et spenn, for å si det pent. Derfor er det viktig at de organisasjonene som skal forestå dette innkjøpet og drive fram dette prosjektet, er godt rustet til det. Bare slik får vi med oss skeptikere uansett hvor de måtte befinne seg.

Så har jeg også observert saken vedrørende Ullevål Sykehus. Og jeg observerer jo at dette også er et pressproblem i forhold til at vi utvikler redningstjenesten med lege, som gjør det aktuelt å lande der oppe. Jeg skal ta opp dette med vår avdeling og be den undersøke hvordan vi raskest mulig kan ha kapasitet også der. Jeg så jo til min glede at også Ullevål sykehus skulle foreta en vurdering av dette spørsmålet, så der tror jeg ikke siste ord er sagt.

Ingrid Heggø (A) [14:52:02]: Justisministeren hadde ei veldig grei og presis oppsummering av historia frå 1997, då vi for første gong diskuterte innkjøp av redningshelikoptre i denne salen, og fram til i dag.

Dagens justiskomite har òg diskutert dette temaet veldig mange gonger. Gjennomgangstenen har vore mykje ros til Regjeringa, faktisk frå alle parti, fordi ein har klart å få på plass fire nye basar på tre år med vakt til stades, og i tillegg har ein kome godt i gang med etableringa av basen i Florø på Nordvestlandet. Dette med vakt til stades har alt redda liv, det skal vi ha med oss.

Ein samla komité sa ved budsjetthandsaminga i 2007 at når alle basane inklusive Florø er på plass, har Regjeringa levert det som var Stortinget sitt vedtak ved behandlinga av St.meld. nr. 44 for 2000–2001. Dette gjentok komiteen ved handsaminga av budsjettet for 2009:

«Komiteen viser til at Regjeringa følgjer opp Stortinget sitt vedtak i behandlinga av St.meld. nr. 44 (2000–2001) Redningshelikoptertjenesten i fremtiden, jf. Innst. S. nr. 156 (2001–2002).»

Det var ikkje her snakk om nokon nye redningshelikoptre i 2008.

Ein samla komité var altså einig om at Regjeringa hadde levert den bestillinga som Stortinget gav, og gav ros til Regjeringa.

Les ein interpellasjonen, høyrest det ikkje ut som om det har skjedd mykje positivt innanfor redningshelikoptertjenesta. Rett nok sa interpellanten mykje positivt om redningstenesta, og gav ros både for at vi ikkje hadde hoppa på NH90-opsjonen, og for at vi har ei fantastisk redningsteneste her i Noreg. Men eg òg vil påpeika at det einaste den førre regjeringa – den framstegspartistøtta Bondevik II-regjeringa – greidde å få på plass på knapt tre år, var faktisk vakt til stades på Sola.

Då vi debatterte St.prp. nr. 59 for 2007–2008, diskuterte vi også innfasing av nye redningshelikoptre, og perioden alle snakka om, var 2011–2014. Det same var tilfellet i budsjetthandsaminga.

Ein samla komité har òg påpeika kor viktig det er å få på plass nye redningshelikoptre raskt. Justisministeren har no i dag signalisert at det ser ut til at prosessen tek noko lengre tid. Men eg er glad for signala om å koma tilbake til Stortinget på eigna måte med omsyn til prosessen med innkjøp av nye redningshelikoptre.

Eg har forståing for at det kan vera vanskeleg å fastslå eksakt når nye redningshelikoptre kan vera på plass, då det er mange faktorar som påverkar denne prosessen. Eg synest det er viktig å påpeika at vi må ta oss tid til å gjennomføra ein grundig og ryddig prosess, slik at vi totalt sett er sikra den beste løysinga for framtidens redningshelikoptre.

Når vi så veit at ein vesentleg parameter i prosjektets arbeid er det etablerte kvalitetssikringsregimet som staten legg til grunn for alle store statlege investeringar, og at denne kvalitetssikringa berre er i første fase, synest eg det er litt uansvarleg å hoppa på, å kjøpa eit slikt redningshelikopter no, utan å fullføra prosessen med kvalitetssikringa. Men det er mogleg at representanten frå Framstegspartiet har meir fagkunnskap og lettare kan avgjera kva slags helikopter vi skal velja, enn prosjektorganisasjonen.

Når det er sagt, vil eg påpeika at kostnadene til delar og vedlikehald har – som justisministeren og interpellanten påpeika – auka mykje, slik at det er viktig at vi får på plass ei løysing raskast mogleg.

Eg vil oppsummera med å seia at vakt til stades er på plass. Dette med lege på alle crew er på plass. Florø-basen er undervegs. Så no er det anskaffing av nye helikoptre som skal gjennomførast, og dei skal ha god rekkjevidd og kapasitet. Det aller, aller viktigaste er å sikra ei best mogleg redningshelikoptertjeneste som kan redda flest mogleg menneske i naud.

André Oktay Dahl (H) [14:56:57]: Også Høyre er opptatt av at det skal være en ryddig prosess med kvalitet i alle ledd. Derfor er vi også glad for at statsråden skal legge fram dette på en bred, skikkelig måte i Stortinget.

Kortversjonen av denne debatten er vel egentlig at vi alle er utålmodige. Det er vi på ganske mange områder etter hvert, både når det gjelder redningshelikoptre, når det gjelder nødnett, og når det gjelder IKT-politiet. Jeg deler bekymringen for at det kan ligge en forutsetning om at man skal vente til 2020 med å få det, men jeg håper det var en beskrivelse av et «worst case»-scenario at man bare har en nødløsning klar. Det er i så fall bra at man har det. Men jeg håper ikke at man bruker forsvarsministerens forsikring om at det holder til 2020, som en sovepute. Det oppfatter jeg heller ikke statsråden som at han gjør, men at man har muligheten åpen – men at det er en mulighet vi håper det ikke vil være nødvendig å benytte seg av.

Jeg skal ikke dra dette for langt. Dette er ikke tid for politisk spill. Men det kan jo være at denne saken kan gi grobunn, i likhet med et par andre saker, for en debatt om i hvilken grad man er i stand til fra statlig side å gjennomføre denne type rimelig kompliserte anskaffelser. Det er bra at man skal gjøre det skikkelig og ordentlig, men i etterkant får vi antakeligvis rikelig anledning til å gå nøye gjennom og kanskje lære litt for fremtiden når vi skal gjennomføre lignende anskaffelser. Presidenten som sitter her akkurat nå, har vel en viss erfaring med statlige anskaffelser som er trukket i langdrag. Så jeg vil kanskje tippe at denne saken også kan bli en sak som – om ikke den sittende president her får tatt tak i den – det vil bli mulighet til å gå nærmere etter i sømmene etterpå. Høyre er opptatt av – i likhet med Arbeiderpartiet – at det bør skje så raskt som mulig, med den kvaliteten vi alle forventer.

Og så har jeg lyst til, siden det er behov for ros, å rose Regjeringen for at man har tilstedevakt på plass. Det har vi vel også gjort før, men en god ting kan sikkert ikke sies for mange ganger, så vi kan vise litt raushet. Det har jo nettopp vært 1. mai. Men når det gjelder selve anskaffelsen, skal ikke jeg gå i detalj og prøve å late som om jeg har mer flyfaglig kunnskap enn jeg har. Jeg er antakeligvis ganske medfødt ufør også på det punktet, så jeg lar det bli med det, men håper at vi får en best mulig kvalitets-sikret sak, med den bredden og det nivået som statsråden her legger opp til.

Alf Ivar Samuelsen (Sp) [14:59:51]: Anskaffelsen av nye redningshelikoptre er en betydelig investering i livreddende materiell med varighet for de neste 30–40 år. Det er derfor av den største betydning at det arbeidet gjøres på en grundig måte, og at det har høy kvalitet.

Jeg vil rose Regjeringen og statsråden for etableringen av tilstedevakt på alle basene, samt etablering av ny base i Florø. Dette utgjør betydningsfulle deler av Regjeringens satsing på en kvalitativ forbedring av redningshelikoptertjenesten og tryggheten for befolkningen.

Regjeringen valgte – mange vil kanskje si dessverre – å avstå fra å innløse opsjonsvarianten av NH90 som redningshelikoptre som følge av ett enkelt krav av flere hundre til helikopterets ytelse. Enhetshelikopter som Stortinget stod bak tankegangen til, ville gitt Forsvaret én helikoptertype å drifte og vedlikeholde, noe som ville gitt store mergevinster. Men disse beslutningene er gjort og er ikke reversible. Selv om vi alle synes at våre Sea King-heli-

koptre har gjort og gjør en utrolig god jobb, vet vi at disse damene begynner å merkes av sin alder. Vi har tatt oss den frihet å velge nye damer. De kosmetiske endringene og inngrepene som må gjøres på de gamle damene, må vi nok erkjenne at vi merker godt på pengepungen.

Det er betryggende å høre at med disse endringene har de muligheter for å leve sitt liv fram til 2020. Da får jeg nesten lyst til å fortelle historien om dem som gikk med t-skjorter der det stod: Det er med gamle damer som med gammel vin. Jo eldre, dess bedre. Det er kanskje ikke helt sammenfallende med den tekniske standarden, men vi kan jo ta det med oss.

Avslutningsvis vil jeg understreke at vi har en klart forbedret redningstjeneste som fullt ut vil fungere inntil de nye helikoptrene er på plass. Når det så skjer, har vi fått en rednings- og helikoptertjeneste som vi trygt kan møte morgendagens utfordringer med.

Olav Gunnar Ballo (SV) [15:03:27]: Jeg merket meg at interpellanten selv oppsummerte hele debatten i én setning. Han sa: «På nytt: All mulig honnør til Regjeringen.» Det er det også grunn til å gi, for her har det vært oppsummert at man har fått på plass de basene som skal på plass, og man har fått full bemanning på basene. Det som gjenstår, er en betydelig investering. Vi snakker om betydelig med milliarder for å få på plass nytt utstyr i form av helikoptre.

Så studerte jeg interpellasjonsteksten med nysgjerrighet, for der står det at Sea King er «en fin dame». Det har statsråden bekreftet at han har sagt. Jeg kan huske at Leif B. Lillegaard skrev en bok om hurtigrutene, og så sa han at Kong Olav er dronningen blant hurtigrutene. Det måtte han jo forsvare etterpå, for kong Olav var da vitterlig en konge og ikke en dronning. Han understreket at skipene er av hunkjønn, men nå kan altså statsråden bekrefte at også helikoptre er av hunkjønn. Det var jeg ikke klar over før, så jeg takker for den opplysningen.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [15:04:40]: La meg starte med å si til siste taler at det er godt å få bekreftet at Stortingets debatter kan være avklarende. Det er i så måte et pluss.

Jeg skal ikke tøyne denne debatten lenger enn høyst nødvendig, men jeg vil si til representanten Heggø: Jeg har i hvert fall ikke oppfattet at denne debatten har dreid seg om noe negativt ved redningshelikoptertjenesten. Den har dreid seg om et fokus på den siste finish. Den siste delen av verktøyet er kanskje den viktigste, og det er helikoptre med større kapasitet og større rekkevidde. Det er ikke sånn at Stortinget fant på dette fordi det ikke hadde annet å gjøre i mai 2002. Det var jo fordi det lå faglige innspill bak. De var lagt til grunn for å endre de kravene og det som lå i stortingsmeldingen fra Bondevik I-regjeringen, eller var det Stoltenberg I-regjeringen, i sin tid.

Så registrerer jeg også at representanten Heggø er opptatt av den såkalte fremskrittspartistøttede Bondevik II-regjeringen. Da bør jo representanten Heggø ha såpass selvinnsikt at hun også bruker begrepet den «arbeiderpartistøttede» Bondevik II-regjeringen. Det var da man kuttet

f.eks. i politibudsjettet – dette som et apropos når historien skal skrives.

Det viktigste, og det som har kommet fram i debatten i dag, er at det aller meste er på plass. Det gjenstår en stor utfordring. Det er kanskje den dyreste utfordringen, og det er derfor statsråden sier at han trenger tid til å gjøre dette. At han trenger tid, har jeg forståelse for. Men av og til skal man skynde seg også når man skal foreta kvalitets-sikring. Hvis det skulle skje hendelser som kunne ha vært forhindre hvis vi hadde skyndt oss mer enn det vi elegant gjør i dag, synes jeg absolutt vi må vurdere risikoen kontra prisen på den andre siden i dette. Når representanten Alf Ivar Samuelsen sier vi har en god og funksjonell tjeneste: Det er en grunn til at Stortinget ønsker å gjøre den enda bedre. Historien viser at vi av og til har kommet til kort, og det er det man ønsker å unngå ved å få på plass nye, enda bedre helikoptre. Det har Stortinget gjennomgående vært enig i. I så måte ser jeg fram til det.

Så har jeg en utfordring til statsråden. Jeg kunne tenke meg at statsråden tok et initiativ overfor prosjektgruppen sin og utfordret den til å la de aktuelle kandidatene foreta en såkalt «fly off», altså at de må vise at de er i stand til å levere det produktet som Stortinget har beskrevet, gjennom å bevise det i praksis, ikke bare i teori, ikke bare på papir, men at de faktisk gjør det gjennom et operativt forsøk. Det mener jeg statsråden har mandat til å gjøre, og jeg synes absolutt han bør gjøre det.

Igen til representanten Heggø: Hvis statsråden ønsker at Stortinget skal ta avgjørelsen om hvilken type helikopter vi skal ha, kommer Stortinget til å gjøre det. Når statsråden melder tilbake til Stortinget, som han har lovt at han skal gjøre, og velger en modell, er jeg helt sikker på at Stortinget tar den utfordringen på strak arm. Det forutsetter selvfølgelig et kvalitativt godt arbeid i forkant, med anbefaling. Men selve vedtaket kan jeg herved love statsråden at Stortinget garantert kommer til å gjøre.

Statsråd Knut Storberget [15:07:43]: Jeg skal bare kort kommentere noe av debatten.

Jeg opplever det slik at debatten og den politiske innsatsen fra alle partier rundt spørsmålet om norsk redningstjeneste bør hilses velkommen. Vi har altfor få debatter om og altfor lite fokusering på nettopp denne viktige, trygghetsskapende delen av justissektoren og forsvarssektoren. Det er store investeringer som skal foretas. Det er det god grunn til å ha mye politisk debatt om og politisk fokusering på. Men det er også grunnlag nå for å se på hvordan redningstjenesten fungerer totalt sett, og ikke bare knyttet til redningshelikoptre.

I går hadde jeg møte med de frivillige organisasjonene som jobber på feltet. Man tok opp spørsmålet om deres økonomiske situasjon – Regjeringa har valgt å doble støtten – refusjonssatsene, spørsmålet om det å få permisjon, osv., og som er en veldig viktig del av den redningstjenesten vi har totalt sett, som totalkonsept.

Jeg savner jo litt det at man gir seg sjøl anledning til å ta den type debatter, for dette er et veldig viktig felt. Jeg syns i så måte at interpellanten skal ha ros for å ha reist interpellasjonen, og at også vi fra Regjeringas side bør gi

Stortinget anledning til å følge denne prosessen nøye. Så det tar jeg på alvor.

For mangt i justissektoren er det slik at det blir politisk debatt først når det skjer noe galt eller det ikke går slik som vi hadde ønsket. Den beste måten å forebygge dette på er å være i forkant også når det gjelder politikken.

Så vurderte jeg veldig nøye i mitt hovedinnlegg om jeg virkelig skulle sitere forsvarsministeren og hennes departements antydning om varighet når det gjelder Sea King-helikoptrene, fordi det kunne blitt forstått i den retningen som en del kanskje har lagt til grunn allerede, at det var der datoen lå. Som Stortinget sikkert har merket seg, var jeg varsom med å ville nevne noen dato overhodet før Stortinget har fått befattet seg litt bredere med dette, og fordi jeg sjøl er litt i stuss når det gjelder når dette vil kunne skje. Det er anbudsprosess og innkjøpsprosess, som tar lang tid, og det er bestillingstid og produksjonstid, som også tar tid, og som vi ikke er herre over. Dette håper jeg vi i større grad kan få brakt på det rene når vi også har fått gjennomgått en del av det kvalitetsarbeidet som nå gjøres. Dette skal vi komme tilbake til.

2020 ble antydnet med hensyn til hvor lenge denne «damen» ville kunne vare – nå kan man være glad i damer, men gammel vin er jeg ikke så begeistret for – men jeg håper at vi i god tid før 2020 har fått rustet opp redningshelikoptertjenesten i Norge, noe et samlet storting ønsker seg, med gode og bærekraftige maskiner som har god rekkevidde og god kvalitet.

Presidenten: Interpellasjonsdebatten er dermed omme.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Stortinget går til votering.

I sak nr. 1 foreligger det ikke noe voteringstema.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstilt:

St.meld. nr. 10 (2008–2009) – om næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten er det satt frem to forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Robert Eriksson på vegne av Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti
 - forslag nr. 2, fra André N. Skjelstad på vegne av Venstre
- Det votes over forslag nr. 1, fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen avstå fra forskriftsendringen som berører politiets hviletid og som hittil har vært regulert gjennom avtale med Politiets Fellesforbund, og ber samtidig Regjeringen gjenoppta forhandlingen om dette spørsmålet med de relevante organisasjoner.»

Votering

Forslaget fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti ble med 59 mot 45 stemmer ikke bifalt. (Voteringsutskrift kl. 15.20.10)

Presidenten: Forslag nr. 2, fra Venstre, lyder:

«Dokument nr. 8:35 (2008–2009) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Jan Arild Ellingsen, Solveig Horne og Thore A. Nistad om ikke å innføre den planlagte forskrift om regulering av politiets arbeidstid – vedlegges protokollen.»

Det voteses alternativt mellom dette forslaget og komiteens innstilling.

Komiteen hadde innstilt:

Dokument nr. 8:35 (2008–2009) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Jan Arild Ellingsen, Solveig Horne og Thore A. Nistad om ikke å innføre den planlagte forskrift om regulering av politiets arbeidstid – bifalles ikke.

Votering:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Venstre ble innstillingen bifalt med 59 mot 44 stemmer. (Voteringsutskrift kl. 15.20.58)

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Det voteses over forslag fra stortingsrepresentant Per-Willy Amundsen på vegne av Fremskrittspartiet oversendt fra Odelstingets møte 23. april 2009:

«Stortinget ber Regjeringen anvende beskyttelsesklausulen i EØS-utvidelsesavtalen med bakgrunn i arbeidsmarkedsforholdene som følge av finanskrisen.»

Votering:

Forslaget ble med 79 mot 25 stemmer ikke bifalt. (Voteringsutskrift kl. 15.21.31)

Presidenten: I sakene nr. 5, 6 og 7 foreligger det ikke noe voteringstema.

Sak nr. 8 [15:21:42]

Referat

- (232) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Siv Jensen, Harald T. Nesvik, Jan-Henrik Fredriksen og Vigdis Giltun om å be Regjeringen, innen utgangen av 2009, legge frem forslag om en takordning for hvor mye den enkelte selv skal dekke av utgifter til nødvendig tannbehandling (Dokument nr. 8:89 (2008–2009))
- (233) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Harald T. Nesvik, Vigdis Giltun og Jan-Henrik Fredriksen om å innlemme Capio Anoreksisenter i ordningen med fritt sykehusvalg (Dokument nr. 8:91 (2008–2009))
- (234) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Harald T. Nesvik, Vigdis Giltun og Jan-Henrik Fredriksen om fri etablerings- og refusjonsrett for psykologer og psykiatere med autorisasjon (Dokument nr. 8:92 (2008–2009))
- (235) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Inge Lønning og Sonja Irene Sjøli om en konsensuskonferanse for heroinassistert behandling (Dokument nr. 8:93 (2008–2009))
- (236) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sonja Irene Sjøli og Inge Lønning om en ny nasjonal helseplan (Dokument nr. 8:94 (2008–2009))
- (237) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sonja Irene Sjøli, Inge Lønning og Vigdis Giltun om bedre tilbud til barn med autisme (Dokument nr. 8:95 (2008–2009))

Enst.: Nr. 1–6 sendes helse- og omsorgskomiteen.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandlet.

Forlanger noen ordet i henhold til forretningsordenens § 37 a før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 15.22.